

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της
διαφθοράς του οικονομικού και του οργανωμένου
εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

Η άρση απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη:
προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας και η εφαρμογή της ιδίως στο
παράδειγμα του οικονομικού εγκλήματος

Συμεών Μαυρίδης

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Αθηνά Γιαννακούλα

Πάτρα, Μάρτιος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η άρση απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη:
προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας και η εφαρμογή της ιδίως στο
παράδειγμα του οικονομικού εγκλήματος

Συμεών Μαυρίδης

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αθηνά Γιαννακούλα

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αθανασία Διονυσοπούλου

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Πάτρα, Μάρτιος 2025

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Επιβλέπουσα Καθηγήτρια Αθηνά Γιαννακούλα και την κα Συν-Επιβλέπουσα κα Αθανασία Διονυσοπούλου για την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Η διπλωματική εργασία αφιερώνεται στους γονείς μου.

Περίληψη

Το απόρρητο της επικοινωνίας αποτελεί ατομικό δικαίωμα το οποίο προστατεύεται από τη εσωτερική και διεθνή νομοθεσία. Εντούτοις, το ανωτέρω δικαίωμα δύναται να καμφθεί είτε για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Η διαδικασία της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών προβλέπεται κυρίως στα άρθρα 254 και 255 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά και στο νόμο 5002/2022 τα οποία εφαρμόζονται σε έναν εκτενή κατάλογο κακουργημάτων και πλημμελημάτων. Για την ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών απαιτείται η έκδοση βουλεύματος από το δικαστικές αρχές. Συγχρόνως, η νομοθεσία απαγορεύει τη χρήση αποδεικτικών μέσων που παραβιάζουν το απόρρητο των επικοινωνιών και παράλληλα το συγκεκριμένο αποδεικτικό υλικό δεν λαμβάνεται υπόψιν στην ποινική διαδικασία. Παρόλα αυτά, η νομολογία του Αρείου Πάγου έχει ξεπεράσει την ανωτέρω νομική απαγόρευση και υπό προϋποθέσεις επιτρέπει την αξιοποίηση υλικού που προέρχεται από παράνομα αποδεικτικά μέσα εάν αυτά συντελούν στην αθώτητα του κατηγορουμένου ενώ σπανιότερα ακόμα και όταν αυτά συντελούν στην καταδίκη του. Τα στατιστικά δεδομένα της περιόδου 2004-2023 έδειξαν ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών αποτελεί τα αποτελεσματικότερο μέσο καταπολέμησης της εγκληματικότητας ιδίως δε του οικονομικού εγκλήματος. Το 2005 εξεδόθησαν 144 άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών οι οποίες έφτασαν τις 3.307 το 2023. Επιπλέον, το 2022 το 1/3 περίπου των άρσεων του απορρήτου αφορούσε την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος το οποίο αποτελεί το σοβαρότερο από τα εγκλήματα που εμπίπτουν στην ευρεία έννοια του οικονομικού εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα διαχρονικά σχετίζεται στην Ελλάδα με την παράνομη διακίνηση μεταναστών, τα εγκλήματα της ιδιοκτησίας-περιουσίας και τα ναρκωτικά. Ο όρος οικονομικό έγκλημα, ως μια διευρυμένη έννοια, καλύπτει εγκλήματα τα οποία αποσκοπούν στην παράνομη επιδίωξη οικονομικού οφέλους. Αν και τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν μια θετική επίδραση ανάμεσα στις άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών και στην καταπολέμηση εγκληματικότητας, όπως ειδικότερα και του οικονομικού εγκλήματος, από το 2020 μέχρι και σήμερα εντοπίζεται μια αύξηση της εγκληματικότητας και του οικονομικού εγκλήματος παρά τον αυξημένο αριθμό των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών.

Λέξεις - Κλειδιά: Άρση απορρήτου επικοινωνιών, εγκληματικότητα, οικονομικό έγκλημα

The communications deprivation as a special investigative act: conditions for legal conduct and its application in particular to the example of financial crime

Symeon Mavridis

Abstract

The privacy of communication is an individual right protected by domestic and international legislation. However, the above right may be waived either for reasons of national security or to investigate particularly serious crimes. The process of removing the confidentiality of communications is provided mainly in articles 254 and 255 of the Code of Criminal Procedure and also in law 5002/2022 which apply to an extensive list of felonies and misdemeanors. For the special investigative act of removing the confidentiality of communications, an order is required from the judicial authorities. At the same time, the legislation prohibits the use of evidence that violates the privacy of communications, and at the same time, this evidence is not taken into account in criminal proceedings. Nevertheless, the jurisprudence of the Supreme Civil and Criminal Court of Greece has gone beyond the above legal prohibition and, under conditions, allows the use of material derived from illegal evidence if it contributes to the innocence of the accused, and more rarely even when it contributes to his conviction. The statistical data of the period 2004-2023 showed that removing the privacy of communications is the most effective means of combating crime, especially financial crime. In 2005, 144 communications declassifications were issued, reaching 3,307 in 2023. In addition, in 2022, approximately 1/3 of the declassifications related to the fight against organized crime, which is the most serious of the crimes that fall under the broad concept of economic crime. Organized crime has historically been associated in Greece with the illegal trafficking of immigrants, property-property crimes and drugs. The term economic crime, as a broad concept, covers crimes aimed at the illegal pursuit of financial gain. Although statistical data shows a positive effect between the lifting of communications privacy and the fight against crime, especially financial crime, from 2020 until today there is an increase in crime and financial crime despite the increased number of lifting privacy of communications. **Keywords:** Communications deprivation, crime, financial crime

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Κατάλογος Εικόνων	viii
Κατάλογος Πινάκων	ix
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	x
Εισαγωγή	xi
1. Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη	1
1.1 Το δικαίωμα και η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας	1
1.2 Η δυνατότητα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και το περιεχόμενο της	4
1.3 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις	8
1.4 Οι γενικές προϋποθέσεις της νόμιμης διενέργειας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών	10
1.5 Οι ειδικότερες προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών σε συγκεκριμένα εγκλήματα διαφθοράς	19
1.6 Συμπέρασμα	21
2. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις, οι ακυρότητες και η αποδεικτική αξιοποίηση του υλικού της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών	23
2.1 Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις και οι ακυρότητες	23
2.2 Οι εξαιρέσεις	28
2.3 Συμπέρασμα	33
3. Το οικονομικό έγκλημα	35
4. Από τη θεωρία στην πράξη	40
4.1. Η συνεισφορά της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών στην διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και ειδικότερα στην αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος	40
4.2. Οι παράνομες άρσεις απορρήτου των επικοινωνιών από κρατικά όργανα	50
Συμπεράσματα	59
Επίλογος	61
Βιβλιογραφία	65
Γνωμοδοτήσεις	74
Ιστότοποι	74

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1-1 Κοινοποίηση βουλευμάτων και διατάξεων άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, 2005-2017.....	41
Εικόνα 1-2 Κοινοποίηση βουλευμάτων και διατάξεων άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, 2019-2021.....	42
Εικόνα 1-3 Έκθεση για το σοβαρό & οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 2018.....	45
Εικόνα 1-4 Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 2023.....	46

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1-1 Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα 2011.....	43
Πίνακας 1-2 Παράνομη διακίνηση μεταναστών.....	44
Πίνακας 1-3 Διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (κάνναβη, ηρωίνη, κοκαΐνη).....	44
Πίνακας 1-4 Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (ληστείες, κλοπές-διαρρήξεις, κλοπές τροχοφόρων).....	45
Πίνακας 1-5 Στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας 2010-2019 Ελληνικής Αστυνομίας.....	46
Πίνακας 1-6 Στατιστική επετηρίδα ετών 2020-2023.....	47

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΔΑΕ	Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
άρ.	άρθρο
Δ.Α.Ε.Ε.Β.	Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας
ΔΣΑΠΔ	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
εδ.	εδάφιο
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
επ.	επόμενα
ΕΥΠ	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΜΟΕΦ	Μεικτό Ορκωτό Εφετείο
Ν.	Νόμος
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
παρ.	παράγραφος
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
π.χ.	παραδείγματος χάριν
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Σ.	Σύνταγμα
τμ.	τμήμα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδικής ανακριτικής πράξης και ειδικότερα εξετάζει τις προϋποθέσεις υλοποίησής της ιδίως στο παράδειγμα του οικονομικού εγκλήματος. Αναλυτικότερα, η εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο ερευνάται η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη. Το πρώτο κεφάλαιο υποδιαιρείται σε έξι υποκεφάλαια. Το πρώτο υποκεφάλαιο εξετάζει το δικαίωμα και την προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας και το δεύτερο τη νομική δυνατότητα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και το περιεχόμενό αυτής. Στη συνέχεια το τρίτο υποκεφάλαιο επικεντρώνεται στη διερεύνηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Έπειτα, το τέταρτο υποκεφάλαιο αναλύει τις γενικές προϋποθέσεις της νόμιμης διενέργειας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, το πέμπτο υποκεφάλαιο εξετάζει τις ειδικότερες προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας αυτής σε συγκεκριμένα εγκλήματα διαφθοράς και το έκτο υποκεφάλαιο παραθέτει το συμπέρασμα του πρώτου κεφαλαίου. Ακολούθως, το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στις αποδεικτικές απαγορεύσεις, τις ακυρότητες και την αποδεικτική αξιοποίηση του υλικού της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και διακλαδώνεται στο πρώτο υποκεφάλαιο των αποδεικτικών απαγορεύσεων και των ακυροτήτων, στο δεύτερο υποκεφάλαιο των επιτρεπόμενων εξαιρέσεων στις αποδεικτικές απαγορεύσεις και στο τρίτο υποκεφάλαιο που αναπτύσσονται τα συμπεράσματα του δεύτερου κεφαλαίου. Στη συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο αναλύει την έννοια του οικονομικού εγκλήματος. Κατόπιν, το τέταρτο κεφάλαιο προσαρμόζει τα ανακύψαντα θεωρητικά δεδομένα σε πρακτικά ζητήματα και διακλαδώνεται σε δύο υποκεφάλαια. Ειδικότερα, το πρώτο υποκεφάλαιο ερευνά τη συνεισφορά της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών στην αντιμετώπιση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και ειδικότερα στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος και στη συνέχεια το δεύτερο υποκεφάλαιο αναλύει τις παράνομες άρσεις απορρήτου των επικοινωνιών από κρατικά όργανα στα πλαίσια των ανακριτικών πράξεων για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

1. Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη

1.1 Το δικαίωμα και η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας

Στην κορυφή των κανόνων δικαίου εξ απόψεως τυπικής ισχύος βρίσκεται το ελληνικό Σύνταγμα το οποίο στο άρ. 19 Σ. προβλέπει ότι το ατομικό δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών και ειδικότερα της αποστολής επιστολών, των συνομιλιών και ευρύτερα των επικοινωνιών είναι απολύτως απαραβίαστο, με την σπάνια επιφύλαξη του άρ. 48 Σ. περί καταστάσεως πολιορκίας, όπου δύναται κατ' εξαίρεση να ανασταλεί (Παπαδόπουλος 2017:479-482). Ο φορέας του δικαιώματος, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα, μπορεί να είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο καθώς και οι ενώσεις προσώπων όπως τα πολιτικά κόμματα, δηλαδή οι πάντες (Παπαδόπουλος 2017:481, Χρυσανθάκης 2020:268-269).

Παράλληλα, η προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών του άρ. 19 Σ. σχετίζεται με το άρ. 9 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος το οποίο προστατεύει την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή ενός ατόμου (Ακριβοπούλου 2012:290 επ., Καρράς 2016:373, Παπαδόπουλος 2017:479-481, Χρυσανθάκης 2020:226-230) όπως επίσης με το άρ. 9Α Σ. για το δικαίωμα πληροφορικής αυτοδιάθεσης, το οποίο αναφέρει ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας των προσωπικών του δεδομένων από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση τους (Παύλου 2015:164, Χρυσανθάκης 2020:230-232). Μάλιστα στο β' εδάφιο του άρ 9Α Σ. προβλέπεται η συγκρότηση ανεξάρτητης αρχής, συνταγματικής περιωπής, η οποία είναι υπεύθυνη για τη διασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Στην Ελλάδα το ρόλο αυτό διαδραματίζει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που συστάθηκε με τον ιδρυτικό Ν. 2472/1997 (Ακριβοπούλου 2012:317).

Η αρμονική σύνδεση και συνάφεια της τριπλέτας των άρ. 19, 9 και 9Α του συντάγματος φαίνεται και από το γεγονός ότι στην παρ. 3 του άρ. 19 Σ αναφέρεται πως απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικού υλικού που εκπορεύεται κατά παράβαση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων, απαγόρευση την οποία επαναλαμβάνει τόσο η νομολογία για την μη αποδεκτή χρήση υλικού προερχομένου από παράνομα αποδεικτικά μέσα όσο και η θεωρία (Κονταξής 2006:1228-1229, 1246, Καρράς 2007:432-433, Ακριβοπούλου

2012:291-292, Παύλου 2015:164, Καρράς 2016:364-365, Μαργαρίτης 2020:963-964, Χρυσανθάκης 2020:270, Δαλακούρας 2022:15). Η έννοια του παρανόμου δεν ταυτίζεται με τη στενή έννοια της αξιόποινης πράξης αλλά είναι ευρύτερη, καλύπτοντας κάθε παράβαση τόσο του συντάγματος όσο και κάθε ουσιαστικού νόμου (Κονταξής 2006:1276-1277). Ακόμα, η προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών συνδέεται με την αξία του ανθρώπου (άρ. 2 παρ. 1 Σ.) και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρ. 5 παρ. 1 Σ και άρ. 57 ΑΚ) (Ακριβοπούλου 2012:17, 271 επ., Παπαδαμάκης 2019:197).

Σε διεθνές επίπεδο η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) του 1950, που κυρώθηκε από την Ελλάδα δις, αρχικά με το Ν. 2329/1953 και έπειτα (λόγω της αποχώρησης της χώρας μας από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1969) με το Ν.Δ. 53/1974, προβλέπει αναλόγως στο άρ. 8 ότι η αλληλογραφία προστατεύεται όπως και η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή (Ακριβοπούλου 2012:302-304). Παράλληλα, το Διεθνές Σύμφωνο για Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) του 1966, που κυρώθηκε με το Ν. 2462/1997, στο άρ.17 προβλέπει την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της αλληλογραφίας (Νάσκου-Περράκη 2022:150-151) ενώ στα πλαίσια της Ε.Ε. ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΧΘΔΕΕ) προβλέπει στο άρ. 7 το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, στο άρ. 8 αναφέρει ότι κάθε άτομο έχει δικαίωμα προστασίας των προσωπικών του δεδομένων και στο άρ. 11 προασπίζει την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης (Αλεξιάδης 2003:72-80, Ακριβοπούλου 2012:87, Παπαδόπουλος 2017:473, Νάσκου-Περράκη 2022:609). Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι βάσει του άρ. 28 παρ. 1 τόσο η ΕΣΔΑ και το ΔΣΑΠΔ όσο και ο ΧΘΔΕΕ ως διεθνή συμβατικά κείμενα, υπερνομοθετικής ισχύος, όχι μόνο υπερέχουν των ελληνικών νόμων αλλά η παραβίαση δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτά επειδή άπτονται της υπερασπίσεως του κατηγορουμένου επισύρουν την απόλυτη ακυρότητα του άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ (Μαργαρίτης 2020:916-931).

Επιπροσθέτως, σε διοικητικό επίπεδο, η Ανεξάρτητη Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) έχει νόμιμη αρμοδιότητα ελέγχου όλων των ζητημάτων που άπτονται τόσο της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών όσο και των προβλεπομένων περιπτώσεων άρσεως αυτού βάσει του άρ. 19 παρ. 2 Σ. και του εκτελεστικού Ν. 3115/2003 με τον οποίο συστάθηκε. Είναι δηλαδή συνταγματικώς κατοχυρωμένη ανεξάρτητη αρχή, η συγκρότηση και η λειτουργία της οποίας διέπεται από το άρ. 101Α Σ. σε συνδυασμό με το Ν. 3051/2002 και τον Κανονισμό της Βουλής

(Χρυσανθάκης 2020:270). Πέραν της ΑΔΑΕ και η Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) επιτελεί σημαντικό ρόλο στην προστασία προσωπικών δεδομένων, δεδομένα που προφανώς σχετίζονται με το υλικό που έχει αποκτηθεί παρανόμως μέσω παράνομων άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών (Τσιφτσόγλου 2015:166 επ.).

Ανάλογα, σε επίπεδο ποινικού δικαίου ποινικές ευθύνες από την παράνομη άρση του απορρήτου των επικοινωνιών απορρέουν κυρίως από το εικοστό δεύτερο κεφάλαιο του ΠΚ που φέρει τον τίτλο προσβολές του ατομικού απορρήτου και της επικοινωνίας καθώς και από ειδικούς ποινικούς νόμους. Στη θεματική μας, το εικοστό δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει το άρ. 370 ΠΚ για την παραβίαση απορρήτου εγγράφων, το άρ. 370Α για την παραβίαση του απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας και προφορικής συνομιλίας, το οποίο ενδεχομένως είναι και το πιο καίριο τη σημερινή εποχή, το άρ. 370Β ΠΚ για την παράνομη πρόσβαση σε σύστημα πληροφοριών ή σε δεδομένα, το άρ. 370Γ ΠΚ για την παραβίαση στοιχείων ή προγραμμάτων υπολογιστών που συνιστούν κρατικά, επιστημονικά ή επαγγελματικά απόρρητα, το άρ. 370Δ ΠΚ για την παράνομη χρήση προγραμμάτων υπολογιστών, το άρ. 370Ε ΠΚ για την παράνομη παρακολούθηση μη δημοσίων διαβιβάσεων δεδομένων ή ηλεκτρομαγνητικών εκπομπών και το άρ. 370 ΣΤ για την απαγόρευση διακίνησης λογισμικών και συσκευών παρακολούθησης, το οποίο θεσμοθετήθηκε με το Ν. 5002/2022 (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:115) δηλαδή μετά το ξέσπασμα της υποθέσεως-καταγγελίας για παράνομες παρακολουθήσεις προσώπων μέσω του λογισμικού Predator (αναλυτικά για την υπόθεση σε Βενιζέλο 2022 και σε Γεραπετρίτη 2022). Επιπροσθέτως, ποινικές ευθύνες απορρέουν και από ειδικούς νόμους όπως το άρ. 10 παρ. 1 Ν. 3115/2003 (ποινικές κυρώσεις για το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τη διαδικασία άρσης αυτού), το άρ. 15 Ν. 3471/2006 (ποινικές κυρώσεις για παραβίαση νομοθεσίας περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών) και το άρ. 11 του Ν. 3917/2011 για επιβολή ποινικών κυρώσεων για παραβίαση της νομοθεσίας ως προς τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών (Παπαδόπουλος 2017:492). Συγχρόνως, ποινικές κυρώσεις προβλέπει και ο πρόσφατος Ν. 5002/2022 όπως με το άρ. 8 παρ. 8 για την ποινική ευθύνη των υπαλλήλων των μέσων επικοινωνίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι πέραν

των ποινικών ευθυνών υπάρχουν και διοικητικές κυρώσεις όπως ενδεικτικά πειθαρχικά μέτρα εις βάρος των δημοσίων υπαλλήλων καθώς και πρόστιμα από την ΑΔΑΕ ενώ ο θιγόμενος δικαιούται και την αστική προστασία.

Επομένως, η προστασία του ατομικού δικαιώματος της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών επεκτείνεται σε ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αναπτύσσεται σε εθνικό επίπεδο ιδίως μέσω του συντάγματος, της ποινικής νομοθεσίας και των ανεξαρτήτων αρχών της ΑΔΑΕ και της ΑΠΔΠΧ και σε διεθνές επίπεδο μέσω πολυσήμαντων διεθνών συνθηκών όπως είναι η ΕΣΔΑ το ΔΣΑΠΔ και ο ΧΘΔΕΕ. Η πολύπλευρη νομοθετική προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών καταδεικνύει τη μεγάλη σημασία του δικαιώματος το οποίο αφορά τον πυρήνα της προσωπικότητας κάθε ατόμου, το κράτος δικαίου και το δημοκρατικό πολίτευμα (Παναγοπούλου-Κουτνατζή 2023:25-26). Συγχρόνως, τυχόν παραβίασή του δύναται να οδηγήσει σε ιδιαίτερα επιζήμιες επιπτώσεις στη ζωή ενός ατόμου από την αποκάλυψη ευαίσθητων πληροφοριών σε τρίτα άγνωστα μέρη, οι οποίες μάλιστα αφορούν κάθε πτυχή των δραστηριοτήτων του ατόμου στο παρελθόν, το παρόν αλλά και το μέλλον. Εντούτοις, όπως θα δούμε στην επόμενη υποενότητα το συγκεκριμένο δικαίωμα σε ειδικές περιπτώσεις και υπό αυστηρές νομικές προϋποθέσεις δύναται να αρθεί προς όφελος της ασφάλειας τόσο της πολιτείας όσο και των ίδιων των πολιτών.

1.2 Η δυνατότητα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και το περιεχόμενό της

Αν και η παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών πλήττει σημαντικά το θιγόμενο υπό παρακολούθηση πρόσωπο, εντούτοις είναι ταυτόχρονα προφανές ότι μέσω της άρσης του απορρήτου από δημόσιες αρχές μπορούν να αποκαλυφθούν πληροφορίες πολύτιμες για τη διαλεύκανση σοβαρών εγκλημάτων και για την αποτροπή εθνικών κινδύνων, οι οποίες επομένως συντελούν στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας και στην αποτελεσματική καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Σύμφωνα με το σύνταγμα και τη σχετική θεωρία τα δικαιώματα όχι μόνο δεν ασκούνται απεριορίστα αλλά δύναται να περιοριστούν. Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών. Το άρ. 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ. μάλιστα κατοχυρώνει τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, που είναι παράλληλα και βασική αρχή της

ανάκρισης, βάσει της οποίας, αν και μπορούν να τεθούν περιορισμοί στα δικαιώματα, είτε από το ίδιο το Σύνταγμα είτε με νόμο, οι θεσπισμένοι περιορισμοί θα πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας, πρέπει δηλαδή να υπάρχει η απαιτούμενη σχέση αναλογίας μέσου και σκοπού (Καμίνης 2005:341-342, Κονταξής 2006:118 επ., Καρράς 2007:22-23, Παπαδαμάκης 2019:202, Μαργαρίτης 2020:1318, 1417-1418). Αυτό σημαίνει ότι περιστολή της απρόσκοπτης και ελεύθερης επικοινωνίας δύναται να πραγματοποιηθεί μέσω της άρσης του απορρήτου, όμως η περιστολή αυτή πρέπει να προβλέπεται από ουσιαστική διάταξη νόμου και να μην υπερακοντίζει την αρχή της αναλογικότητας, δηλαδή να μην είναι άμετρη και υπερβολική. Σε πρακτικό επίπεδο, η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας του άρ. 25 Σ. είναι πολύ σημαντική διότι σχετικοποιεί όλους τους περιορισμούς των θεμελιωδών δικαιωμάτων και άρα ειδικότερα και τους περιορισμούς του δικαιώματος των επικοινωνιών, ιδίως δε του άρ. 19 παρ. 3 Σ. όσον αφορά το δικαίωμα υπεράσπισης ενός αθώου (βλ. ΑΠ 653/2013 και Καρρά 2016:367).

Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είτε για την εθνική και δημόσια ασφάλεια είτε για την «προάσπιση της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων» προβλέπεται και στο άρ. 8 παρ. 2 της ΕΣΔΑ όπου το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής όπως και της αλληλογραφίας δύναται να καμφθεί σε αυτές τις περιπτώσεις (το κείμενο στο άρ. 8 παρ. 2 της ΕΣΔΑ αναφέρει ‘επέμβαση δημοσίας αρχής’ ή ‘παρέμβαση δημόσιας αρχής’, ανάλογα με τη μετάφραση, η οποία όμως να ‘προβλέπεται από τον νόμο’). Σε επίπεδο συντάγματος, η βασική διάταξη η οποία επιτρέπει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι το άρ. 19 παρ. 1 β’ Σ. το οποίο ορίζει ότι νόμος θεσπίζει τις εγγυήσεις βάσει των οποίων οι δικαστικές αρχές (εισαγγελείς, ανακριτές και δικαστικά συμβούλια) μπορούν να αίρουν το απόρρητο σε δύο μόνο περιπτώσεις: για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για την εξακρίβωση «ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» (Αλεξιάδης 2003:224, Παπαδόπουλος 2017:483, Χρυσανθάκης 2020:269, Τσόλιας 2023:243-244, Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:108). Περαιτέρω, οι διαδικασίες και οι τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών προβλέπονται στο Π.Δ. 47/2005. Βάσει του άρ. 3 του εν λόγω ΠΔ 47/2005 η άρση του απορρήτου δεν αφορά τη δια ζώσης επικοινωνία, αλλά μια σειρά από άλλες μορφές επικοινωνίας (συνολικά καταγράφονται είκοσι περιπτώσεις) όπως ενδεικτικά την τηλεφωνική επικοινωνία (σταθερή και κινητή), τη δορυφορική επικοινωνία και την επικοινωνία μέσω διαδικτύου (Internet). Ακόμη, το κρίσιμο άρ. 4 του ΠΔ 47/2005 ορίζει τα επιτρεπόμενα στοιχεία

επικοινωνίας στα οποία δύναται να επιτραπεί η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών όπως ο αριθμός κλήσης, ο συνδρομητής, η ώρα έναρξης και τερματισμού της επικοινωνίας, ο γεωγραφικός εντοπισμός και φυσικά το περιεχόμενο της επικοινωνίας.

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην άρση του απορρήτου εντάσσεται τόσο το περιεχόμενο όσο και τα «εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας» (π.χ. ταυτοποιητικά στοιχεία, ημερομηνία και ώρα επικοινωνίας, διάρκεια και τύπος που βρίσκονται όσων επικοινωνούν), τα λεγόμενα δεδομένα κίνησης (traffic data) ή θέσης (location data) ή ευρύτερα μεταδεδομένα (Παπαδόπουλος 2017:478-479) πρακτική την οποία επαναλαμβάνει και το εδ. ζ' της παρ. 4 του άρ. 6 Ν. 5002/2022. Την ανωτέρω θέση την έχει υποστηρίξει με σθένος τόσο η κρατούσα άποψη της θεωρίας όσο και η νομολογία του ΕΔΑΔ (Κονταξής 2006:1632 επ., Παπαδόπουλος 2017:474-475, 479 με παράθεση νομολογίας για την προστασία του απορρήτου όχι μόνο των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας αλλά και την επικοινωνία τύπου 'pager' - δηλαδή βομβητών - και την προφορική συνομιλία η οποία παραβιάζεται από τη χρήση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, Μαργαρίτης 2020:1448-1449). Ωστόσο, ο ΑΠ, ο Εισαγγελέας του ΑΠ, η ΑΠΔΠΧ (βλ. ΓνωμΑΠΔΠΧ 79/2002) αλλά και μέρος της θεωρίας (π.χ. Σεβαστίδης 2015:2281, 3019) έχουν εκφράσει στο παρελθόν επιφυλάξεις σε αυτό το ζήτημα, υποστηρίζοντας δηλαδή ότι η προστασία του απορρήτου αφορά μόνο τα εσωτερικά στοιχεία και όχι τα εξωτερικά, με το κυριότερο επιχείρημα ότι αν γίνει δεκτή η αντίθετη άποψη παραλύεται η δράση των διωκτικών αρχών.

Αναλυτικότερα, ο ΑΠ με την απόφαση 570/2006 έκρινε ότι το συνταγματικό απόρρητο καλύπτει μόνον το περιεχόμενο των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και όχι και τα εξωτερικά στοιχεία των επικοινωνιών «όπως είναι τα ονοματεπώνυμα των συνδρομητών, καλούντων και καλουμένων, οι αριθμοί των τηλεφώνων και ο χρόνος και ο τόπος των συνδιαλέξεων». Ακριβώς το ίδιο σκεπτικό ανέπτυξαν και οι αποφάσεις 1564/2010 ΑΠ, 711/2011 ΑΠ, 203/2014 ΑΠ, 689/2014 ΑΠ, 1801/2016 ΑΠ 1093/2018, 2120/2018 ΑΠ και 78/2021 ΑΠ (Τσόλιας 2023:246). Ανάλογα ο Εισαγγελέας ΑΠ στη Γνωμοδότηση Εισ.ΑΠ 9/2009 υποστηρίζει ότι δεν τίθεται ζήτημα απορρήτου για τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας όπως είναι για παράδειγμα τα στοιχεία του αποστολέα ή του δέκτη, το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση, το επάγγελμα, η ιδιότητα και ο χρόνος της επικοινωνίας.

Η άποψη ότι το απόρρητο δεν καλύπτει και τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας δεν σημαίνει ότι αυτά δεν προστατεύονται, απλά οι αστυνομικές και ανακριτικές αρχές

δύνανται να τα ζητήσουν από τις τηλεφωνικές εταιρείες τόσο και για θέματα που δεν υπάγονται στην εθνική ασφάλεια όσο και για όλα τα αδικήματα (όχι μόνο δηλαδή για τα αδικήματα που επιτρέπεται η άρση) και φυσικά παρακάμπτοντας τις τυπικές διαδικασίες άρσεων του απορρήτου με τα βουλεύματα. Σε επίπεδο Ε.Ε., μετά την ακύρωση της Οδηγίας 2006/24/EK, η δυνατότητα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες στα δημόσια δίκτυα ρυθμίζεται στο Ν. 3471/2006 ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 2002/58/EK.

Από τη στιγμή που το θέμα της εργασίας επικεντρώνεται στην άρση του απορρήτου ως ειδική ανακριτική πράξη, το βάρος της έρευνας μεταφέρεται στο πεδίο του ποινικού δικαίου και ειδικότερα στα «ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα» που προβλέπει το άρ. 19 παρ. 1 β' του Συντάγματος, όρος που εκλαμβάνεται ως στενότερος εκείνου του κακούργηματος (Χρυσανθάκης 2020:269). Αν και ο όρος «ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα» δεν συνάδει με τα πλημμελήματα, όπως υποστήριξε και το υπ' αριθμ. 1918/2011 εκδοθέν βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών, εντούτοις ο κατάλογος του άρ. 4 παρ. 1 Ν. 2225/1994 περιελάμβανε και ορισμένα πλημμελήματα (Κονταξής 2006:1613-1614, Παύλου 2015:162, Καρράς 2016:373-376, 490-491, Μαργαρίτης 2020:1446-1447). Η κατάσταση αυτή παγιώθηκε και διευρύνθηκε με το άρ. 6 παρ. 2 του Ν. 5002/2022.

Ο εκτελεστικός νόμος του άρ. 19 παρ. 1 β' Σ. είναι ο ΚΠΔ και ο Ν. 5002/2022 για τη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, την κυβερνοασφάλεια και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών ο οποίος, εν τοις πράγμασιν, αντικατέστησε τον παλαιό Ν. 2225/1994 για την προστασία της ανταπόκρισης και της επικοινωνίας (Τσόλιας 2023:242). Ο Ν. 5002/2022 ισχύει συμπληρωματικά με τα άρ. 254 και 255 ΚΠΔ τα οποία ομοίως προβλέπουν τη άρση του απορρήτου των επικοινωνιών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Ακόμα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η έννοια της αλληλογραφίας στην ΕΣΔΑ με το πέρασμα των ετών και των τεχνολογικών εξελίξεων σταδιακά διευρύνθηκε μέσω της νομολογίας του ΕΔΑΔ. Ως εκ τούτου, στην έννοια της προστασίας της αλληλογραφίας του άρ. 8 της ΕΣΔΑ εμπεριέχονται και οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (βλ. απόφαση 6.9.1978 Klass κ.α. κατά Γερμανίας), τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας όπως οι αριθμοί, οι κλήσεις, ο χρόνος και η διάρκεια των τηλεφωνημάτων (βλ. απόφαση 2.8.1984 Malone κατά Ηνωμένου Βασιλείου με παραβίαση του άρ. 8 της ΕΣΔΑ) καθώς και τα

email και η περιήγηση στο διαδίκτυο (βλ. απόφαση 3.4.2007 Copland κατά Ηνωμένου Βασιλείου) (Λαχανά 2013:1141, Νάσκου-Περράκη 2022:521, 527).

1.3 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις

Όταν διαπράττεται ένα ποινικό αδίκημα, είτε είναι με βάση το νόμο αυτεπαγγέλτως διωκόμενο είτε, διαφορετικά, έχει προηγηθεί η απαραίτητη έγκληση ή αίτηση (άρθρο 37 ΚΠΔ), οι αρχές επιλαμβάνονται για να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία, να εντοπίσουν και να εξακριβώσουν τους δράστες και ακολούθως να τους οδηγήσουν στην δικαιοσύνη. Στο τρίτο βιβλίο του ΚΠΔ παρατίθενται τα άρθρα που αφορούν την προδικασία, δηλαδή τη διαδικασία που διεξάγεται πριν από τη δίκη επ' ακροατηρίω. Το άρ. 239 ΚΠΔ που φέρει τον τίτλο 'σκοπός της ανάκρισης' αναφέρεται στην ανάγκη και την προσπάθεια των αρχών για τη συγκέντρωση των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης, της προανάκρισης και της κύριας ανάκρισης (Ανδρέου 2004:691-695, Καρράς 2007:200 επ. και 2016:463 επ., Σεβαστίδης 2015:2798 και 2019:432-433, Μαργαρίτης 2020:1316-1317). Στη συνέχεια, το άρ. 243 ΚΠΔ αναφέρεται για τις ανακριτικές πράξεις στην προκαταρκτική εξέταση και το σκοπό αυτής (δεύτερο κεφάλαιο), στο άρ. 245 ΚΠΔ για την προανάκριση αναφέρονται οι δυνατότητες που προσφέρει ο νόμος για τη διεξαγωγή προανακριτικών ενεργειών (τρίτο κεφάλαιο), ενώ το άρ. 246 ΚΠΔ αναφέρεται στη διενέργεια της κύριας ανάκρισης (τέταρτο κεφάλαιο).

Οι ανακριτικές πράξεις είναι γενικές και ειδικές. Γενικές θεωρούνται αυτές που διεξάγονται σε οποιοδήποτε έγκλημα και ειδικές αυτές που επιτρέπεται να διενεργηθούν για ορισμένα μόνο ρητώς προβλεπόμενα από το νόμο αδικήματα (Κονταξής 2006:1584, Σεβαστίδης 2015:2978). Η εξειδίκευση των ανακριτικών πράξεων συντελείται στα άρ. 251 επ. ΚΠΔ. Τόσο ο ανακριτής στην κύρια ανάκριση όσο και οι ανακριτικοί υπάλληλοι, όπου αυτό προβλέπεται, δύνανται να συλλέγουν πληροφορίες για τα αδικήματα και τους δράστες αυτών, να προβαίνουν σε αυτοψίες σε διάφορα μέρη, να ζητούν τη βοήθεια ιατροδικαστών και πραγματογνωμόνων από τον ειδικό κατάλογο που είναι διαθέσιμος στην έδρα κάθε Πρωτοδικείου, να διεξάγουν έρευνες, να συγκεντρώνουν, να φυλάσσουν και να εξετάζουν πειστήρια και γενικότερα να ενεργούν καθετί απαραίτητο για τη συγκέντρωση αποδεικτικού υλικού. Όσον αφορά τις έρευνες οι γενικές προϋποθέσεις

διενέργειάς τους αποτυπώνονται στο αναθεωρημένο άρ. 253 ΚΠΔ βάσει του οποίου οι έρευνες διεξάγονται όχι μόνο στην κύρια ανάκριση αλλά και στην αστυνομική προανάκριση και προκαταρκτική εξέταση (Ανδρέου 2004:1590 επ., Καρράς 2016:483-484, Παπαδαμάκης 2019:214 επ., Μαργαρίτης 2020:1427 επ.).

Ακολούθως, οι ανωτέρω γενικές ανακριτικές πράξεις, οι οποίες κιόλας είναι ενδεικτικές και όχι περιοριστικές, πλαισιώνονται από τις λεγόμενες ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ οι οποίες έχουν θεσπιστεί μόνο για αυστηρώς περιορισμένα αδικήματα και για ειδικές περιπτώσεις όταν λόγω της δυσκολίας εξακρίβωσης των εγκλημάτων κρίνεται αναγκαία η διενέργειά τους (Αλεξιάδης 2003:219 επ.). Ανάλογα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών θεωρείται ως ειδική ανακριτική τεχνική για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και από το Συμβούλιο της Ευρώπης βάσει των Συστάσεων R (2005) 10 της 20.5.2005 και R (2017) 6 της 05.7.2017 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (Τσόλιας 2023:245).

Συγκεκριμένως, το άρ. 254 ΚΠΔ (το παλαιό άρ. 153B ΚΠΔ) προβλέπει για αυστηρώς προσδιορισμένα σοβαρά εγκλήματα, μεταξύ των οποίων π.χ. τα εγκλήματα συγκρότησης και διεύθυνσης εγκληματικής οργάνωσης κατά το άρ. 187 παρ. 1 και 2 ΠΚ, τη δυνατότητα διενέργειας επιπροσθέτως, δηλαδή πέραν των υπολοίπων γενικών ανακριτικών πράξεων του άρ. 251 ΚΠΔ, των ειδικών ανακριτικών πράξεων: α) της συγκαλυμμένης έρευνας στην οποία ανακριτικός υπάλληλος (π.χ. αστυνομικός) ή τρίτος μπορεί «να προσφέρεται να διευκολύνει» τη διάπραξη ενός εγκλήματος (π.χ. τη μεταφορά κλοπιμαίων που τελείται στα πλαίσια μιας εγκληματικής οργάνωσης), β) της ανακριτικής διείσδυσης όπου ανακριτικός υπάλληλος ή τρίτος με τροποποιημένα και ψεύτικα ταυτοποιητικά στοιχεία διεισδύει «σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της», γ) των ελεγχόμενων μεταφορών για την έρευνα κυρίως παράνομων φορτίων και για τη σύλληψη των τελικών αποδεκτών τους, δ) της άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών, την οποία θα εξετάσουμε ενδελεχώς στη συνέχεια (Τσιφτσόγλου 2015:115, Σεβαστίδης 2015:3019-3022, Καρράς 2016:489-494, Παπαδόπουλος 2017:481-485, Παπαδαμάκης 2019:219-221, Μαργαρίτης 2020:1434 επ.), ε) της παρακολούθησης μέσω καταγραφής δραστηριοτήτων με τεχνικά μέσα ήχου και εικόνας και στ) της συσχέτισης και διασταύρωσης στοιχείων που αντλούνται από προσωπικά δεδομένα.

Αντίστοιχα, στο άρ. 255 ΚΠΔ προβλέπονται για ορισμένα σοβαρά εγκλήματα διαφθοράς οι ανακριτικές πράξεις της συγκαλυμμένης έρευνας, των ελεγχόμενων μεταφορών, της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και της οπτικής και ηχητικής παρακολούθησης των δραστηριοτήτων ενός ατόμου. Παράλληλα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών προβλέπεται και σε άλλους ειδικούς νόμους όπως το Ν 2713/1999 (άρ. 6), το Ν. 2935/2001 (άρ. 52), το Ν. 2776/1999 (άρ. 53 παρ. 4), το ΠΔ 427/1994 και εσχάτως το άρ. 21 παρ. 5 του Ν. 4947/2022 όπου δίνεται η δυνατότητα στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (διά του Εισαγγελέα ή του Ανακριτή) για άρση του απορρήτου των επικοινωνιών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (Παπαδόπουλος 2017:485-486, Διονυσοπούλου 2022:91, Τσόλιας 2023:246).

1.4 Οι γενικές προϋποθέσεις της νόμιμης διενέργειας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών

Η κεντρική πρόβλεψη σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη είναι το άρ. 254 παρ. 1 περ. δ' του ΚΠΔ. Το άρ. 254 ΚΠΔ θέτει πολλές εγγυήσεις ως ασφαλιστικές δικλίδες της διαδικασίας. Η πρώτη εγγύηση είναι ο περιορισμός του μέτρου σε πολύ σοβαρά εγκλήματα, όπως επιβάλλει η αρχή της αναλογικότητας. Αναλυτικότερα, η άρση του απορρήτου «των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης» επιτρέπεται μόνο για την εξακρίβωση συγκεκριμένων εγκλημάτων: του άρ. 187 παρ. 1 και 2 ΠΚ (εγκληματική οργάνωση), του άρθρου 187Α ΠΚ (τρομοκρατικές πράξεις - τρομοκρατική οργάνωση), του άρθρου 207 παρ. 1 και 2 ΠΚ (παραχάραξη νομίσματος και άλλων υλικών μέσων πληρωμής) και του συναφούς άρ. 208 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ (θέση σε κυκλοφορία πλαστών νομισμάτων), του άρ. 208Α ΠΚ (καθ' υπέρβαση κατασκευή νομίσματος - δίχως όμως τις ιδιαίτερα ελαφρά περιπτώσεις), του άρ. 209 παρ.1 ΠΚ (παραποίηση και νόθευση άυλων μέσων πληρωμής), του άρθρου 211 ΠΚ (προπαρασκευαστικές πράξεις των άρθρων 207, 208, 208Α, 208Β, της παρ. 1 του άρθρου 209 και του άρθρου 210 ΠΚ), των άρθρων 323Α ΠΚ (εμπορία ανθρώπων) και 336 ΠΚ (βιασμός) σε βάρος ανηλίκου, 338 ΠΚ (κατάχρηση ανικάνου προς αντίσταση σε γενετήσια πράξη) σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 339 παρ. 1 και 3 ΠΚ (γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους ή ενώπιόν τους), του άρθρου 342 παρ. 1 ΠΚ (κατάχρηση

ανηλίκων), του άρ. 348Α ΠΚ (πορνογραφία ανηλίκων), του άρ. 348Β ΠΚ (προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους), του άρ. 348Γ ΠΚ (πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων) και του άρ. 351Α ΠΚ (γενετήσια πράξη με ανήλικο έναντι αμοιβής). Δυστυχώς, οι συνεχείς τροποποιήσεις του εν λόγω άρθρου έχουν διευρύνει σημαντικά τα αδικήματα που υπόκεινται στο επιτρεπόμενο καθεστώς άρσης του απορρήτου (Μαργαρίτης 2020:1440, Διονυσοπούλου 2022:92).

Συγχρόνως, λόγω της σοβαρότητας των δικαιωμάτων των πολιτών που θίγονται από την παρακολούθηση των συνομιλιών τους, το άρ. 254 ΚΠΔ προβλέπει ότι η άρση του απορρήτου επιτρέπεται μόνο υπό τις εγγυήσεις των άρθρων 4 (άρση απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων) και 5 του ειδικού ποινικού Ν. 2225/1994 για την προστασία της ελευθερίας ανταπόκρισης και επικοινωνίας (Καρράς 2007:208 επ., Διονυσοπούλου 2022:91) όπως καταργήθηκαν και ουσιαστικά αντικαταστάθηκαν ταυτόχρονα, με τον ειδικό ποινικό Ν. 5002/2022 για τη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, την κυβερνοασφάλεια και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών. Η πρακτική σημασία του νέου νόμου 5002/2022 είναι τεράστια για αυτό ήδη ο Εισαγγελέας του ΑΠ εξέδωσε τη ΓνωμΕισΑΠ 1/2023 με θέμα: Ερμηνεία του Ν. 5002/2022 «Διαδικασία άρσης απορρήτου επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια, προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών» στην οποία αναλύεται το θεσμικό νομικό πλαίσιο, τίθενται παρατηρήσεις επί των διατάξεων, καταγράφονται σχόλια επί του Ν. 3115/2003, του άρ. 19 Σ. και των αρμοδιοτήτων της ΑΔΑΕ και αναλύονται οι ποινικές κυρώσεις. Η σημασία του Ν. 5002/2022 έγκειται στο γεγονός ότι προβλέπει όχι μόνο τα αδικήματα για τα οποία μπορεί να διενεργηθεί η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών αλλά περιγράφει διεξοδικά και τη διαδικασία που πρέπει να υιοθετηθεί από τις αρχές. Παράλληλα, βάσει της παρ. 2 του άρ. 254 ΚΠΔ για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών πρώτον απαιτούνται «σοβαρές ενδείξεις» (δηλαδή δεν αρκούν βάσιμες υπόνοιες) και δεύτερον θα πρέπει η εξιχνίαση των εν λόγω προβλεπομένων αδικημάτων να είναι «αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής» (Μαργαρίτης 2020:1440-1441, Διονυσοπούλου 2022:93).

Με τη σειρά του ο Ν. 5002/2022 στο άρ. 6 εισήγαγε έναν επιπλέον κατάλογο πολυάριθμων εγκλημάτων, κακουργημάτων και πλημμελημάτων (ο οποίος αντικατέστησε τον παλαιό κατάλογο του άρ. 4 του Ν. 2225/1994) όπου επιτρέπεται η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών. Αξίζει, πάντως, να σημειωθεί ότι το άρ. 6 Ν. 5002/2022 αναφέρεται μόνο στην άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ενώ ο ΚΠΔ στο άρ. 254

παρ. 1 παρ. δ' είναι πιο ευρύς και περιλαμβάνει πέρα των επικοινωνιών και τις περιπτώσεις των δεδομένων θέσης ή κίνησης. Η παρ. 1 του άρ. 6 του Ν. 5002/2022 καταλαμβάνει τα κακουργήματα και η παρ. 2 του άρ. 6 του Ν. 5002/2022 καταλαμβάνει τα πλημμελήματα. Αυτό που προξενεί αλγεινή εντύπωση είναι ο εξαιρετικά διευρυμένος αριθμός των εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στο σιδηρόφρακτο άρ. 6 του Ν. 5002/2022 ο οποίος στην πραγματικότητα καταλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο μέρος του ποινικού κώδικα καθώς δεν απαριθμεί μόνο άρθρα, όπως ο παλαιός κατάλογος του άρ. 4 Ν. 2225/1994, αλλά ενίοτε και ολόκληρα κεφάλαια του ΠΚ. Μόνο ο κατάλογος των πλημμελημάτων καλύπτει είκοσι κατηγορίες εγκλημάτων (βλ. άρ. 148, 187, 187Α, 187Β, 187Β, 323Α, 339, 342, 343, 346, 348, 348Α, 148Β, 348Γ, 351Α, 386, 386Α του ΠΚ, τα άρ. 28 και 31 του Ν. 4443/2016 και το γ' εδ. της παρ. 1 του άρ. 44 του Ν. 3959/2011). Η κατάσταση αυτή της υπερκέρασης της έννοιας των «ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» του άρ. 19 παρ. 1 Σ. είχε ξεκινήσει ήδη με τον παλαιό Ν. 2225/1994 και αντί να τιθασευτεί η κατάσταση παγιώθηκε και χειροτέρεψε με το Ν. 5002/2022 (Τσόλιας 2023:247-248, 253). Μάλιστα το σχέδιο νόμου προέβλεπε την επέκταση του μέτρου σε όλα τα κακουργήματα (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:112).

Επομένως, σήμερα η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών διέπεται από ένα ιδιότυπο δυισμό καθώς εγκλήματα για τα οποία επιτρέπεται η άρση του απορρήτου ως ειδική ανακριτική πράξη εντοπίζονται τόσο στον ΚΠΔ στο άρ. 254 παρ. 1 όσο και στο άρ. 6 του ειδικού Ν. 5002/2022 στον οποίο έμμεσα παραπέμπει η περίπτωση δ' της παρ. 1 του Ν. 254 ΚΠΔ. Η λέξη έμμεσα επιλέγεται διότι με το άρ. 50 παρ. 1 του Ν. 5002/2022, με τίτλο καταργούμενες διατάξεις, καταργήθηκαν τα διαβόητα άρθρα 4 και 5 του πάλαι ποτέ κραταιού νόμου 2225/1994 ο οποίος άντεξε, πρωτοφανώς για ελληνικά δεδομένα, περίπου τριάντα χρόνια, μέχρι το 2022. Η νομική σύνδεση του ΚΠΔ με το Ν. 5002/2022 γίνεται με την παρ. 6 του άρ. 254 ΚΠΔ (ως ρήτρα επικουρικότητας) το οποίο ορίζει ότι οι διατάξεις του ΚΠΔ ισχύουν και κατά τη διενέργεια ανάλογων ερευνών που ορίζονται σε «ειδικούς ποινικούς νόμους», των οποίων οι διατάξεις συνεχίζουν να ισχύουν εφόσον δεν έρχονται σε σύγκρουση με τις διατάξεις του ΚΠΔ (Μαργαρίτης 2020:1439, Διονυσοπούλου 2022:92-93).

Η προαναφερόμενη ρύθμιση της σύνδεσης του ΚΠΔ με το Ν. 5002/2022 όσον αφορά την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών δημιουργεί ορισμένα ζητήματα. Πρώτον, ενώ θεμελιώδης ερμηνευτικός κανόνας του ποινικού δικαίου ότι ο ειδικός νόμος υπερισχύει

του γενικού, στην περίπτωση της άρσης του απορρήτου αλλά και ευρύτερα των ειδικών ανακριτικών πράξεων ισχύει το αντίστροφο, δηλαδή ο ΚΠΔ ισχύει έναντι των ειδικότερων νόμων όπως είναι ο Ν. 5002/2022. Δεύτερον, δημιουργείται μια οπτική και νομική οφθαλμαπάτη. Έτσι, ενώ το άρ. 254 παρ. 1 αναφέρει ορισμένα αδικήματα για τα οποία προβλέπεται η άρση του απορρήτου (ο μικρός κατάλογος) το άρ. 6 του Ν. 5002/2022 επεκτείνεται σε έναν τεράστιο αριθμό κακουργημάτων αλλά και πλημμελημάτων όπου είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών (ο μεγάλος κατάλογος). Ο μεγάλος κατάλογος του Ν. 5002/2022 περιλαμβάνει περίπου εβδομήντα κακουργήματα και εικοσιένα πλημμελήματα ενώ τα άρ. 254 και 255 (ο μικρός κατάλογος) μόνο εικοσιένα εγκλήματα, κακουργήματα και πλημμελήματα (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:112). Με αυτόν τον τρόπο ουσιαστικά ο αναγνώστης του ΚΠΔ δεν μπορεί να αντιληφθεί το μέγεθος του προβλήματος, δηλαδή το μεγάλο εύρος των αδικημάτων στα οποία επιτρέπεται η άρση του απορρήτου.

Το πιο ίσως ενδιαφέρον στοιχείο αλλά συνάμα και δείγμα της προχειρότητας του Ν. 5002/2022 αλλά και της τάσης αν είναι δυνατόν να τεθεί ολόκληρος ο ΠΚ υπό τη δαμόκλειο σπάθα της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, είναι ότι πολλά αδικήματα βρίσκονται και στους δύο καταλόγους, δηλαδή ρυθμίζονται ταυτόχρονα και από το άρ. 254 ΚΠΔ όσο και από το άρ. 6 του Ν. 5002/2022. Για παράδειγμα, τα άρ. 187 παρ. 1 και 2 και το άρθρο 187Α του ΠΚ βρίσκονται τόσο στην παρ. 1 του άρ. 254 ΚΠΔ όσο και στο άρ. 6 παρ. 1 του Ν. 5002/2022 με τον περιφραστικό τρόπο ως κακουργήματα του Κεφαλαίου Έκτου «περί εγκλημάτων κατά της δημοσίας τάξης». Επομένως, για τον μικρό κατάλογο των αδικημάτων του άρ. 254 παρ. 1 ΚΠΔ προβλέπεται η διαδικασία άρσης του απορρήτου βάσει των παρ. 2, 3, 4, 5 και 6 του άρ. 254 ΚΠΔ ενώ για το μεγάλο κατάλογο του άρ. 6 Ν. 5002/2022 προβλέπεται η διαδικασία της άρσης του απορρήτου των σύμφωνα με τις παρ. 3, 4, 5, 6, 7 και 8 του οικείου νόμου εφόσον αυτός δεν αντιστρατεύεται τον ΚΠΔ, ο οποίος ισχύει παράλληλα.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η παράλληλη ισχύς διατάξεων για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών τόσο εντός του ΚΠΔ στα άρθρα 254 και 255 ΚΠΔ (για τα εγκλήματα διαφθοράς) όσο και στο Ν. 5002/2022, όπως συνέβαινε άλλωστε και με το παλαιό Ν. 2225/1994, δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα και ως εκ τούτου για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποτελεσματικότερης προστασίας του δικαιώματος του απορρήτου των

επικοινωνιών κρίνεται σκόπιμο η διαδικασία της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών να ενοποιηθεί σε ένα νομοθέτημα (Διονυσοπούλου 2022:97).

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, ο ΚΠΔ στην παρ. 3 εδ. α' του άρθρ. 254 ΚΠΔ αναφέρει ότι για την άρση απαιτείται υποχρεωτικώς η έκδοση βουλεύματος κατόπιν προτάσεως του Εισαγγελέα. Ακολούθως, η παρ. 3 του άρθρ. 254 ΚΠΔ στο δ' εδάφιο αναφέρει ότι σε «εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις» την άρση του απορρήτου μπορεί να την αιτηθεί είτε ο εισαγγελέας είτε ο ανακριτής. Σε μια τέτοια περίπτωση αμφότεροι είναι υποχρεωμένοι εντός τριών ημερών να εισάγουν την υπόθεση στο προβλεπόμενο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο θα εκδώσει βούλευμα. Στο βούλευμα που θα εκδοθεί είτε καταφατικό είτε απορριπτικό θα πρέπει να εξετάζονται και οι λόγοι ύπαρξης ή μη του κατεπείγοντος. Αν δεν συντελεστεί η εισαγωγή της υποθέσεως στο δικαστικό συμβούλιο (πλημμελειοδικών ή εφετών ανάλογα με την περίπτωση) ή το δικαστικό συμβούλιο δεν αποφανθεί εντός πέντε ημερών, τότε τα τυχόν επιβαρυντικά στοιχεία που θα ανευρεθούν δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις αρχές. Ακόμα, είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών μπορεί να επιβληθεί και σε τρίτο αμέτοχο στο έγκλημα (παρ. 4 άρθρ. 254 ΚΠΔ) όπως επίσης το υλικό εκ της άρσης του απορρήτου μπορεί να χρησιμοποιεί για την άσκηση ποινικών διώξεων και για άλλα εγκλήματα που τυχόν αποκαλυφθούν αρκεί για αυτά να επιτρέπεται η εν λόγω ειδική ανακριτική πράξη ή αν πρόκειται για άλλη τρομοκρατική ή εγκληματική οργάνωση (παρ. 5 άρθρ. 254 ΚΠΔ). Πρόκειται για τα λεγόμενα τυχαία ευρήματα της άρσης του απορρήτου (Κονταξής 2006:1251-1255, Σεβαστίδης 2015:2285-2288, Μαργαρίτης 2020:1319-1320, Διονυσοπούλου 2022:94-95).

Αντίστοιχα, βάσει της παρ. 3 του άρθρ. 6 του Ν. 5002/2022 η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών γίνεται με δύο τρόπους: α) με ειδικό αιτιολογημένο βούλευμα, που είναι και ο συνηθέστερος τρόπος και β) με διάταξη του εισαγγελέα ή του ανακριτή σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις. Εξαιρετικές περιπτώσεις υφίστανται ενδεικτικά όταν προφανώς η παρέλευση του χρόνου μπορεί να οδηγήσει σε αδυναμία συλλογής των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων ή όταν πρέπει να προληφθούν άλλες έκνομες δραστηριότητες. Για να εκδοθεί το αναγκαίο βούλευμα αρχικά προτείνει ο εισαγγελέας και ακολούθως υποχρεωτικώς εντός 48 ωρών αποφασίζει το δικαστικό συμβούλιο εκδίδοντας το σχετικό βούλευμα. Αντίστοιχα, στην περίπτωση που ο ίδιος ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής εκδώσει διάταξη για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, θα πρέπει υποχρεωτικώς εντός

προθεσμίας 3 ημερών να εισάγει την περίπτωση στο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο συγχρόνως ελέγχει, πέραν των λοιπών ουσιαστικών προϋποθέσεων, την ύπαρξη ή μη του στοιχείου της εξαιρετικής περιπτώσεως. Όταν η διαδικασία εκκινείται από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών αρμόδιο συμβούλιο είναι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών ενώ όταν η διαδικασία εκκινείται από τον Εισαγγελέα Εφετών αρμόδιο συμβούλιο είναι το Συμβούλιο Εφετών.

Επειδή ο εισαγγελέας και ο ανακριτής είναι μονοπρόσωπα δικαστικά όργανα ενώ το δικαστικό συμβούλιο πολυμελές, ο νομοθέτης έκρινε ορθώς ότι λόγω της σοβαρής περιστολής του ατομικού δικαιώματος της επικοινωνίας θα πρέπει να υπάρξει ουσιαστικός έλεγχος της σχετικής διατάξεως του εισαγγελέα και του ανακριτή από δικαστικό συμβούλιο. Το άρθρο 6 παρ. 3 Ν. 5002/2022 ορίζει επιπροσθέτως ότι αν δεν συντελεστεί η εισαγωγή της διατάξεως του ανακριτή στο δικαστικό συμβούλιο εντός τριών ημερών η διάταξη παύει αυτομάτως να ισχύει ενώ παράλληλα αν το δικαστικό συμβούλιο δεν αποφασίσει εντός πέντε ημερών για την έκδοση του σχετικού βουλεύματος επί της διατάξεως του εισαγγελέα ή του ανακριτή τότε τα επιβαρυντικά αποδεικτικά στοιχεία που θα προέλθουν από την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών δεν μπορούν να αξιοποιηθούν νομικά και δικονομικά, δηλαδή είναι άκυρα. Από την άλλη, όμως, στην περίπτωση που παρέλθει το πενθήμερο και προκύψουν στοιχεία που επιβεβαιώνουν την αθωότητα του θιγομένου, αυτά τα στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν καθώς υπερτερεί η υπεράσπιση της αθωότητας. Εν τέλει, πάντως, γίνεται αντιληπτό και είναι το σημαντικότερο ότι είτε μέσω της προτάσεως του εισαγγελέα είτε μέσω της διατάξεως του ανακριτή στο τέλος θα πρέπει οπωσδήποτε να εκδοθεί βούλευμα στην άρση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Ακολούθως, το άρθρο 6 παρ. 4 του Ν. 5002/2022 ορίζει ότι τόσο το βούλευμα όσο και η διάταξη θα πρέπει, για το νομότυπο της εκδόσεώς τους, να αναφέρουν: α) το άτομο που αιτείται την άρση (αστυνομική αρχή, εισαγγελέα ή ανακριτή), β) τα αδικήματα για τα οποία διεξάγεται η ειδική ανακριτική πράξη, γ) τις σοβαρές ενδείξεις βάσει των οποίων εκκινεί η άρση του απορρήτου, δ) την αναλυτική αιτιολογία για τους λόγους άρσης, ε) τον σκοπό για τον οποίο διενεργείται η άρση, ο οποίος σχετίζεται με την ταυτοποίηση του δράστη, την ανακάλυψη του χρόνου και του τόπου του αδικήματος, την εξακρίβωση της ύπαρξης τυχόν συμμετόχων στο αδίκημα, τη μελέτη της συμπεριφοράς του θύματος, στ) τα μέσα επικοινωνίας στα οποίους θα επιβληθεί η άρση του απορρήτου, ζ) τα εξωτερικά

στοιχεία της επικοινωνίας ή και το περιεχόμενο της άρσης, η) την εδαφική εμβέλεια εφαρμογής και την ακριβή διάρκεια της άρσης, θ) την ημερομηνία που εκδίδεται η διάταξη και ι) τα ταυτοποιητικά στοιχεία (όνομα, επίθετο κλπ) του ατόμου ή των ατόμων στα οποία απευθύνεται και θα πραγματοποιηθεί η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών. Παράλληλα, ένα βασικό ζήτημα της διαδικασίας είναι η ανεύρεση των αριθμών των κινητών τηλεφώνων των ατόμων στους οποίους θα επιβληθεί το μέτρο της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.

Το άρ. 6 παρ. 4 του Ν. 5002/2022 συμβαδίζει με τις επιταγές του αντίστοιχου άρ. 254 παρ. 2 ΚΠΔ βάσει του οποίου θα πρέπει, για να εκδοθεί η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, πρώτον να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης των αδικημάτων και δεύτερον μη ετέρα δυνατότητα εξιχνίασης των αδικημάτων για την περίπτωση του καταλόγου του άρ. 254 παρ. 1 του ΚΠΔ. Συγχρόνως, κατ' αντιστοιχία με το άρ. 6 παρ. 4 του Ν. 5002/2022 ο ΚΠΔ στο άρ. 254 παρ. 3 ορίζει ότι το υπό έκδοση βούλευμα θα πρέπει να περιέχει υποχρεωτικώς, ως αιτιολογία, ορισμένα στοιχεία όπως: α) την αξιόποινη πράξη, β) τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής, γ) το σκοπό, δ) την πρακτική αδυναμία ή δυσκολία εξακρίβωσης του εγκλήματος και των δραστών με άλλον τρόπο και ε) το χρονικό διάστημα που θα συντελεστεί η άρση του απορρήτου.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι ο νόμος επιζητεί την ακρίβεια, την ευκρίνεια και την επεξήγηση στην έκδοση βουλευμάτων και διατάξεων λόγω προφανώς της σοβαρότητας της διαδικασίας λόγω των προσβαλλόμενων εννόμων αγαθών αλλά και για λόγους καλύτερου ελέγχου της διαδικασίας από δικαστικές αρχές και την ΑΔΑΕ. Ιδίως, δε για την ΑΔΑΕ η παρ. 8 του άρ. 6 του Ν. 5002/2022 προβλέπει μια επιπρόσθετη ασφαλιστική δικλείδα. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι μετά την ολοκλήρωση της άρσης του απορρήτων των επικοινωνιών και αφού προηγηθεί αίτημα από τον θιγόμενο πολίτη η ΑΔΑΕ δύναται να ενημερώνει τον αιτούντα για το αν του επιβλήθηκε το ανακριτικό μέτρο της άρσης του απορρήτου εντός προθεσμίας 60 ημερών, με τη σύμφωνη όμως γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και υπό την προϋπόθεση ότι δεν καταστρατηγείται και βλάπτεται ο σκοπός για τον οποίο τέθηκε η άρση (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:113).

Η εμπλοκή της ΑΔΑΕ εν πρώτοις δημιουργεί την αίσθηση ότι τυχόν θιγόμενος από την άρση του απορρήτου ως ένα σημείο έχει μια ασπίδα απέναντι σε αυθαιρεσίες καθώς θα μπορεί τόσο να ενημερωθεί όσο κυρίως επιγενόμενα να αντιδράσει νομικώς αν θεωρεί ότι έχει παραβιαστεί η νομοθεσία ή αν έχουν θιχτεί κάποια δικαιώματά του. Από την άλλη,

όμως η παρ. 8 του άρ. 6 του Ν. 5002/2022 θέτει τρία σοβαρά εμπόδια στην ενημέρωση του θιγομένου πολίτη. Πρώτον, απαιτείται αίτηση από τον ενδιαφερόμενο προς την ΑΔΑΕ όμως δεν διευκρινίζεται πώς και πότε θα μάθει ο ενδιαφερόμενος ότι έχει ασκηθεί εις βάρος το μέτρο της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών. Δεύτερον, απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενώ η παρακολούθηση στηρίζεται σε απόφαση ενός δικαστικού συμβουλίου και τρίτον θα πρέπει επιπροσθέτως να εξετάζεται ότι δεν διακυβεύεται ο αντικειμενικός σκοπός του επιβαλλόμενου επαχθούς μέτρου της άρσης (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:113).

Ο Ν. 5002/2022 τέθηκε σε ισχύ με το ΦΕΚ Α 228/9.12.2022. Πριν όμως την έναρξη ισχύος του νέου νόμου είχε ήδη ξεκινήσει έρευνα για σοβαρή υπόθεση υποκλοπών η οποία ονομάστηκε συνοπτικά ως Rredatorgate ή ελληνικό Watergater (λόγω της ομοιότητας του περιστατικού με το αμερικανικό σκάνδαλο Watergate το 1972) ή ΕΥΠgate ένεκα της καταγγελίας για παρακολούθηση μιας σειράς πολιτών σε κοινωνικοοικονομική ισχύ από λογισμικό με το όνομα Predator (Mildebrath 2022). Λόγω αυτών των αποκαλύψεων και της πίεσως της κοινής γνώμης ο νόμος θέλησε να δώσει μια δυνατότητα ενημέρωσης των ατόμων από τις αρχές διατηρώντας όμως ορισμένες δικλείδες ασφαλείας. Για το ανωτέρω ζήτημα των υποκλοπών η Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου με γραπτή ανακοίνωση - ενημέρωση στις 30.7.2024 ανέφερε ότι ολοκληρώθηκε η σχετική προκαταρκτική εξέταση αφού προηγουμένως εξετάστηκαν άνω των σαράντα μαρτύρων και διεξήχθησαν πολλαπλές έρευνες προς εξακρίβωση της αλήθειας. Η ανακοίνωση εν τέλει ανέφερε ότι δεν προέκυψε καμία εμπλοκή κρατικών αρχών (βλ. ΕΥΠ, αντιτρομοκρατική, ΕΛΑΣ) στο κατασκοπευτικό σύστημα παρακολούθησης predator ή κάποιο αντίστοιχο. Απεναντίας, προέκυψαν «επαρκείς ενδείξεις» για διάπραξη πλημμελημάτων από τους ιδιοκτήτες και εκπροσώπους εταιρειών που εμπλέκονται στην υπόθεση (Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου 2024).

Ακόμη, δεδομένου ότι το άρ. 2 Ν. 5002/2022 αναφέρει ότι ο βασικός στόχος είναι η «εξαντλητική ρύθμιση» του μέτρου της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ο Ν. 5002/2022 στην παρ. 6 του άρ. 6 δίνει τη δυνατότητα άρσης του απορρήτου ακόμα και για τρίτα πρόσωπα, τα οποία δεν έχουν σχέση και συμμετοχή στο έγκλημα παραπέμποντας στο παρ. 4 του άρ. 254 ΚΠΔ το οποίο εστιάζει ομοίως στην άρση του απορρήτου τρίτων. Επίσης, η παρ. 7 του άρ. 6 του Ν. 5002/2022 ρυθμίζει την αντίστοιχη διαδικασία άρσης του απορρήτων των επικοινωνιών στα στρατιωτικά δικαστήρια όπου εκ νέου εκδίδεται το

σχετικό βούλευμα είτε ύστερα από αίτηση του στρατιωτικού εισαγγελέα σε περιπτώσεις προανάκρισης και προκαταρκτικής εξέτασης είτε ύστερα από αίτηση του ανακριτή στα πλαίσια της τακτικής ανάκρισης.

Ακολούθως, η διαδικασία άρσης του απορρήτου ρυθμίζεται από το άρ. 8 του Ν. 5002/2022. Ειδικότερα, αφού εκδοθεί το σχετικό βούλευμα αποστέλλεται, υποχρεωτικώς με κρυπτογραφημένο τρόπο, στους υπευθύνους των μέσων επικοινωνίας, δηλαδή τους παρόχους όπως είναι ενδεικτικά π.χ. η Cosmote και η Vodafone. Αν το μέσο επικοινωνίας είναι του δημοσίου ενημερώνεται ο Υπουργός που εποπτεύει τη δημόσια υπηρεσία. Παράλληλα, ταυτόχρονα ενημερώνεται και η ΑΔΑΕ η οποία λαμβάνει υποχρεωτικώς ολόκληρο το κείμενο των διατάξεων και των βουλευμάτων που διατάσσουν την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ακόμα δε και των απορριπτικών βουλευμάτων, αυτών δηλαδή που δεν δέχονται να γίνει η άρση του απορρήτου. Η κρυπτογράφηση των αποσταλθέντων βουλευμάτων και διατάξεων σημαίνει πρακτικά ότι το κείμενο το οποίο εμπεριέχουν δεν μπορεί να τύχει κάποιας επεξεργασίας πόσω μάλλον να εκτυπωθεί, τουλάχιστον πριν την αποκωδικοποίηση.

Περαιτέρω, τα σχετικά βουλεύματα αποθηκεύονται και φυλάσσονται σε ειδικά αρχεία (Συμεωνίδου-Καστανίδου 2023:113). Επίσης, ένα από τα κρισιμότερα στοιχεία της άρσης του απορρήτου είναι η επιτρεπόμενη διάρκεια η οποία βάσει του άρ. 8 παρ. 4 του Ν. 5002/2022 δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Αν και δίμηνες παρατάσεις μπορούν να δοθούν στη συνέχεια το απώτατο επιτρεπόμενο χρονικό όριο της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά τους δέκα μήνες (βλ. ΑΠ 1330/2023 σε Συμβούλιο). Είναι πασιφανές ότι η ακρόαση μέχρι και δέκα μήνες ενός ατόμου αποτελεί μείζονα περιστολή του δικαιώματος της ελεύθερης επικοινωνίας ενώ δεν πρέπει να λησμονούμε και το απαιτούμενο αστυνομικό προσωπικό αλλά και το κόστος για την καταγραφή των συνομιλιών.

Παράλληλα, λόγω του δαιδαλώδους συστήματος ακροάσεων και άρσης επικοινωνιών πολλών ατόμων για μια υπόθεση ο τελικός όγκος των δεδομένων σε υλική, έγχαρτη μορφή είναι ογκωδέστατος, δύσχρηστος και επιρρεπής σε λάθη και παραλείψεις καθώς οι ανακριτικές αρχές συνηθίζουν να ερμηνεύουν τις συνομιλίες, τις οποίες ενίοτε κρίνουν ως αλληγορικές με τον δικό τους τρόπο, ενώ ο ποιοτικός έλεγχος της καταγραφής των συνομιλιών καθίσταται σχεδόν αδύνατος (Παύλου 2015:161-162). Σε κάθε περίπτωση, η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ολοκληρώνεται με τη σύνταξη σχετικής έκθεσης

από τις ανακριτικές αρχές οι οποίες ενημερώνουν τόσο τις δικαστικές αρχές που την αιτήθηκαν όσο και την ΑΔΑΕ (άρ. 8 παρ. 5 Ν. 5002/2022) ενώ θεσπίζονται και κυρώσεις σε όσους κωλύουν τη διαδικασία της άρσης του απορρήτου ή διαρρέουν τα στοιχεία της ακροάσεως (άρ. 8 παρ. 8 Ν. 5002/2022).

Σε πρακτικό επίπεδο, οι τηλεφωνικές συνομιλίες γίνονται αντικείμενο συνακροάσεως από τις αρχές μέσω παράλληλης σύνδεσης. Ακολούθως, το υλικό των συνομιλιών καταγράφεται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και στη συνέχεια σε ψηφιακούς δίσκους. Ακολούθως, προανακριτικοί υπάλληλοι απομαγνητοφωνούν το υλικό των συνομιλιών, συντάσσουν κείμενο και προβαίνουν σε αξιολόγηση του κειμένου, το οποίο ενσωματώνεται στη δικογραφία. Το κείμενο αυτό πολλές φορές δεν καταγράφει όλες τις συνομιλίες διότι είτε υπάρχουν ακατάληπτοι διάλογοι είτε διότι αφαιρούνται τμήματα που αφορούν αμέτοχους τρίτους. Στη συνέχεια, η αστυνομία συντάσσει και ένα άλλο έγγραφο με τα επίμαχα σημεία τα οποία ερμηνεύει και το οποίο διαβιβάζει στις δικαστικές αρχές, το λεγόμενο «διαβιβαστικό». Τέλος, συνηθίζεται ένας αστυνομικός που δεν συμμετείχε στην απομαγνητοφώνηση ως προανακριτικός υπάλληλος να εξετάζεται ως μάρτυρας και φυσικά κλητεύεται και εξετάζεται στη συνέχεια και στο ακροατήριο (Παύλου 2015:161-162, 165).

1.5 Οι ειδικότερες προϋποθέσεις νόμιμης διενέργειας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών σε συγκεκριμένα εγκλήματα διαφθοράς

Η διαφθορά αποτελεί έναν όρο με πεπλατυσμένο περιεχόμενο. Με τον όρο διαφθορά εννοούμε κυρίως την δωροδοκία και τα συναφή αδικήματα «περί την υπηρεσίαν» και δεύτερον την κατάχρηση δημόσιας εξουσίας (Ράϊκος 2006:93 επ. 100 επ.). Ο Μπιτζιλέκης (2010:597) ορίζει τη διαφθορά ως αθέμιτη συναλλαγή στο παρασκήνιο για την εξυπηρέτηση ιδιοτελών σκοπών και ο Μάρκοβιτς (2013:17) θεωρεί ότι η διαφθορά περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες: το «λάδωμα», το χρηματισμό, την εκμετάλλευση και την κατάχρηση. Ανάλογα, ο Δημόπουλος (2022:617) αποδέχεται τον παλαιό ορισμό του J. J. Senturia του 1931 ότι «διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος».

Η διαφθορά αποτελεί μείζον πρόβλημα στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι συνέπειες της διαφθοράς είναι σημαντικές, εξαιρετικά ζημιογόνες και δεν επηρεάζουν μόνο τους

οικονομικούς δείκτες ενός κράτους όπως την ανάπτυξη και την ευημερία αλλά διατρέχουν πολύ περισσότερο τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας και τις συμπεριφορές των ίδιων των πολιτών. Η πολυπλοκότητα του φαινομένου, η διατήρησή του και η μετάλλαξή του στο χρόνο και κυρίως η δυσκολία αντιμετώπισεώς του έχει οδηγήσει τόσο την Ελλάδα όσο και υπερεθνικούς διεθνείς οργανισμούς όπως τον Ο.Η.Ε., την Ε.Ε., το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης σε συντονισμένες προσπάθειες για την τιθάσευσή του (Holmes 2015:108 επ., Antinori 2018:263 επ.). Για παράδειγμα, στην Ε.Ε. μόνο το κόστος του κινδύνου της διαφθοράς στις δημόσιες συμβάσεις υπολογίζεται, μεταξύ των ετών 2016 και 2021, σε 29,6 δισεκατομμύρια ευρώ (Bąkowski 2024:2).

Ο νομοθέτης αντιλαμβανόμενος τη δυσκολία εξακρίβωσης των εγκλημάτων διαφθοράς, της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων και της σύλληψης και τιμωρίας των δραστών έχει θεσπίσει το άρ. 255 ΚΠΔ (αντικατέστησε το αντίστοιχο παλαιό άρ. 253B ΚΠΔ) το οποίο εστιάζει αποκλειστικά στις ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς (Σεβαστίδης 2015:3039 επ., Δαλακούρας 2016:1111, Καρράς 2016:495-496, Μαργαρίτης 2020:1453-1455, Διονυσοπούλου 2022:92). Αναλυτικότερα, το άρ. 255 ΚΠΔ ορίζει ότι σε εγκλήματα διαφθοράς, τα οποία επιλεκτικά περιορίζει στα άρ. 159 (δωροληψία πολιτικών προσώπων), 159Α (δωροδοκία πολιτικών προσώπων), 235 (δωροληψία υπαλλήλου), 236 (δωροδοκία υπαλλήλου) και 237 (δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών) και 237Α (εμπορία επιρροής - μεσάζοντες) ΠΚ, εφόσον εκφεύγουν του πεδίου της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η ανακριτική έρευνα μπορεί να επεκταθεί α) σε συγκαλυμμένη έρευνα, β) σε άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, γ) σε καταγραφή δραστηριότητας εκτός οικίας και δ) σε συσχέτιση προσωπικών δεδομένων (Χατζηκώστας 2016:369 επ.). Όσον αφορά τις προϋποθέσεις και την ειδικότερη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών το άρ. 255 παρ. 1 περ. β' παραπέμπει ευθέως στις αναλυτικότερες προβλέψεις του άρ. 254 ΚΠΔ το οποίο με τη σειρά του λειτουργεί από κοινού με το Ν. 5002/2022.

Ο κατάλογος του άρ. 255 ΚΠΔ περιλαμβάνει τα βασικότερα αδικήματα διαφθοράς. Ο νομοθέτης έκρινε προφανώς λόγω της σημασίας της αντιμετώπισης της διαφθοράς ότι θα έπρεπε να καταρτιστεί ξεχωριστό άρθρο στο ΚΠΔ τόσο για λόγους ουσίας όσο και για πρακτικούς λόγους για να είναι ευκολότερη τυχόν μελλοντική τροποποίηση και ρύθμιση του νόμου για αυτήν την κατηγορία των εγκλημάτων.

Ακόμα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο νομοθέτης αντιλαμβανόμενος το θηριώδες πρόβλημα της αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων και ειδικότερα της διαφθοράς, στην παρ. 1 του άρ. 36 του ΚΠΔ για τις εξουσίες των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος αναφέρεται ότι οι εν λόγω εισαγγελείς, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, δύνανται να έχουν πρόσβαση σε κάθε στοιχείο για το έργο τους υπερκεράζοντας όλα τα απόρρητα (όπως φορολογικού, τραπεζικού και χρηματιστηριακού) πλην του δικηγορικού, αποκτώντας πρόσβαση σε κάθε αρχείο δημοσίας αρχής ακόμα και αν διατηρούνται εκεί προσωπικά δεδομένα ενώ στο τελευταίο εδάφιο ορίζεται ότι: «Ειδικά η πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (Ν. 2225/1994) επιτρέπεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακουργήματος». Αυτό σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι Εισαγγελείς δύνανται να αίρουν το απόρρητο όχι μόνο μέσω των άρ. 254 και 255 ΚΠΔ και του Ν. 5002/2022 αλλά μέσω του άρ. 36 ΚΠΔ αν και προβληματίζει το γεγονός ότι σε αυτήν τη διάταξη επιτρέπεται η άρση του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου μόνο για την τεκμηρίωση της «αντικειμενικής υπόστασης κακουργήματος», δηλαδή εξαιρούνται τα πλημμελήματα (Παπαδαμάκης 2019:101, Βούλγαρης 2020:246, 250).

1.6 Συμπέρασμα

Έχοντας ως βάση τις προηγηθείσες αναλύσεις, θα μπορούσε κανείς να διατυπώσει τα ακόλουθα σύντομα συμπεράσματα. Δεδομένου ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των επικοινωνιών έχει εισχωρήσει σε κάθε πτυχής της ανθρώπινης δραστηριότητας, η προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών αποτελεί καίριο φραγμό σε παραβιάσεις της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας κάθε ατόμου. Εντούτοις, ακόμα και το συγκεκριμένο θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα δύναται να περιοριστεί βάσει του εθνικού και του διεθνούς δικαίου, μεταξύ άλλων για την εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων. Η προσπάθεια του έλληνα νομοθέτη να επιτρέψει την αξιοποίηση της άρσης του απορρήτου από τις διωκτικές αρχές, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι δεν θίγεται υπέρμετρα η προστασία του δικαιώματος, έχει σήμερα τα ακόλουθα βαικά χαρακτηριστικά. Από τη μία πλευρά, η κάμψη του απορρήτου αφορά τόσο το περιεχόμενο της επικοινωνίας όσο και τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας και προβλέπεται για πλήθος εγκλημάτων, σύμφωνα με όσα ορίζουν τα άρ. 254 και 255

περί ειδικών ανακριτικών πράξεων του ΚΠΔ και ο Ν. 5002/2022 για τη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, την κυβερνοασφάλεια και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών. Από την άλλη πλευρά, η διαδικασία της άρσης περιλαμβάνει σειρά όρων και εγγυήσεων, ώστε να αποφεύγονται οι καταχρήσεις. Ωστόσο, τα επιμέρους προβλήματα (ασάφειας, παρεκκλίσεων ή πρακτικών δυσχερειών) που διαπιστώνονται ως προς τη διαδικασία και αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες ενότητες οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης με τις πρόσφατες τροποποιήσεις του επιθυμούσε να ενισχύσει και να επεκτείνει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ανακριτική πράξη.

Επιπλέον, οι αυστηρές και πολυάριθμες προβλέψεις που θέτει η νομοθεσία για την παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών από τους πολίτες έρχονται σε αντίφαση με την αυξανόμενη τάση για δυνατότητα κάμψης του απορρήτου των επικοινωνιών από τις διωκτικές αρχές σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιπτώσεις αντιμετώπισης κακουργημάτων και πλημμελημάτων. Η συγκεκριμένη αντεγκληματική πολιτική, όμως, μπορεί να αποδειχτεί στο μέλλον σταδιακά απρόσφορη τελικά καθώς η μονοδιάστατη πολιτική ταύτισης της αντιμετώπισης της βαριάς εγκληματικότητας, όπως είναι οι εγκληματικές οργανώσεις, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με ηλεκτρονικά μέσα μπορεί να ξεπεραστεί από την ίδια την τεχνολογική πρόοδο δεδομένου ότι οι εγκληματίες χρησιμοποιούν ολοένα και πιο προηγμένα, περίπλοκα και αναβαθμισμένα τεχνολογικά συστήματα. Παράλληλα, οι δράστες σοβαρών εγκλημάτων που διαθέτουν παράλληλα μεγάλη οικονομική επιφάνεια και δικτύωση εδώ και χρόνια προσπαθούν να υπερβούν το υπάρχον διασυνδεδεμένο ηλεκτρονικό σύστημα επικοινωνιών και όσο το δυνατόν να μην αφήνουν ψηφιακά, ηλεκτρονικά ή τραπεζικά ίχνη όπως με μεταφορά χρημάτων με τον αρχέγονο, εκτός τραπεζικού συστήματος, τρόπο της hawala ή με τη χρήση κρυπτονομισμάτων (FATF 2013). Υπό αυτό το πρίσμα, οι αρχές θα πρέπει να αναπροσαρμόσουν τις τακτικές τους απέναντι στο έγκλημα με σύνθετες μεθόδους, ηλεκτρονικές και μη, ανάλογα με την ιδιαιτερότητα του κάθε εγκλήματος.

2. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις, οι ακυρότητες και η αποδεικτική αξιοποίηση του υλικού της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών

2.1 Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις και οι ακυρότητες

Ο βασικός σκοπός της ποινικής διαδικασίας είναι η αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, δηλαδή η εξακρίβωση του τι ακριβώς συνέβη σε μια υπόθεση και κατ' επέκταση η σύλληψη των δραστών με κάθε δυνατό αλλά και νόμιμο τρόπο (Κονταξής 2006:66, 1269-1270). Η αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας αποτελεί θεμελιώδη - γενική αρχή της ελληνικής ποινικής δίκης (Κονταξής 2006:59-61, Καρράς 2007:11-12, Παπαδαμάκης 2019:187-188). Η διαλεύκανση ενός εγκλήματος πόσω μάλλον και η ταυτοποίηση και σύλληψη των δραστών απαιτεί αποδεικτικά στοιχεία. Τα κυριότερα αποδεικτικά μέσα βάσει του άρ. 178 παρ. 1 ΚΠΔ είναι οι ενδείξεις, η αυτοψία, η πραγματογνωμοσύνη, η ομολογία του κατηγορουμένου, οι μάρτυρες και τα έγγραφα (Αλεξιάδης 2003:156-159, Ανδρέου 2004:582-584, Κονταξής 2006:1255 επ., Καρράς 2007:254 επ., Σεβαστίδης 2015:2291 επ., Καρράς 2016:369 επ., Μαργαρίτης 2020:969 επ.). Συγχρόνως, οι κυριότερες ανακριτικές πράξεις (βλ. σε άρ. 251 και 252 ΚΠΔ) είναι η αυτοψία, η πραγματογνωμοσύνη, οι έρευνες, η κατάσχεση, η εξέταση των μαρτύρων, η εξέταση του κατηγορουμένου, ο διορισμός διερμηνέα, η σύλληψη του κατηγορουμένου, η επιβολή περιοριστικών όρων (π.χ. ενδεικτικά καταβολή εγγυοδοσίας, απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, παρουσία σε αστυνομικό τμήμα, μη προσέγγιση προσώπου ή τόπου) και η προσωρινή κράτηση (Καρράς 2007:272 επ., Μαργαρίτης 2020:1408 επ. και 1422 επ.). Προφανώς, ο κατάλογος των ανωτέρω αποδεικτικών μέσων είναι ενδεικτικός, η δε έκθεση που συντάσσουν οι αρχές μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και τη διαβίβασή της στις ανακριτικές αρχές και στην Α.Δ.Α.Ε. εμπίπτει στην κατηγορία του εγγράφου (βλ. άρ. 8 παρ. 8 Ν. 5002/2022).

Από την άλλη, όμως, υπάρχουν και όρια στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Όπως ήδη αναλύθηκε, αν και προφανώς η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι εξαιρετικά επιβοηθητική, δεν είναι ανέλεγκτη ή και ανεξέλεγκτη. Υπάρχουν νομικά όρια και κανόνες που πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα. Πέραν της προεκτεθείσης συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας του άρ. 25 Σ, η νέα παρ. 2 του άρ. 251 ΚΔΠ

τονίζει ρητά ότι σε κάθε ανακριτική πράξη (που συμπεριλαμβάνεται και η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών) ο ανακριτής οφείλει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.

Περαιτέρω, το σύνταγμα, στο άρ. 19 παρ. 3 ορίζει ότι απαγορεύεται η χρήση και αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων που έχουν ληφθεί παρανόμως, όταν δηλαδή δεν τηρούνται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για την εξακρίβωση των «διαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» που ορίζει η παρ. 1 του άρ. 19 Σ. (Τσιφτσόγλου 2015:120, Παπαδόπουλος 2017:488-489, Παπαδαμάκης 2019:200-201). Ανάλογα, το άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ (αρχές ηθικής απόδειξης) ορίζει ότι αποδεικτικά μέσα που έχουν ληφθεί (είτε άμεσα είτε έμμεσα) με παράνομες πράξεις ή διαμέσου αυτών δεν επιτρέπεται να ληφθούν και να αξιολογηθούν στα πλαίσια μιας ποινικής διαδικασίας (Αλεξιάδης 2003:162-164, Καμίνης 2005:358-360, Καρράς 2007:431 επ., Παπαδαμάκης 2007:959-961, Σεβαστίδης 2015:2241 επ., Παπαδαμάκης 2019:198, 201, Τσιφτσόγλου 2015:116-119, Παύλου 2015:166, Καρράς 2016:366, Μαργαρίτης 2020:962).

Επομένως, αποδεικτικά στοιχεία που λήφθηκαν με παράνομες πράξεις δεν λαμβάνονται υπόψιν για τη στοιχειοθέτηση της ενοχής (βλ. αποφ. 537/2005 Εφετείου Λάρισας, τις υπ' αρ. 83-84/2003 Διατάξεις ΕισΕφΘεσσαλ., Συμβ. ΑΠ 1130/2002, απόφ. 1568/2004 ΑΠ για ειδικό μηχάνημα που διαθλά τη φωνή από απόσταση, αν και υπάρχουν και εξαιρέσεις όπως στην απόφαση 622/2003 ΑΠ για μαγνητοταινία ιδιωτικής συνομιλίας - Ανδρέου 2004: 551-552, Κονταξής 2006:1249-1250). Η ηθική απόδειξη του άρ. 177 ΚΠΔ, η οποία συνδέεται με ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, δηλαδή δίχως νομικούς κανόνες και με την αρχή του απεριορίστου των αποδεικτικών μέσων (άρ. 178 ΚΠΔ), δεν μπορεί από την άλλη να αποδέχεται την αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν προέλθει από αξιόποινες πράξεις (Ανδρέου 2004:580-581, Κονταξής 2006:1213-1214, 1218, Σεβαστίδης 2015:2248-2252, Καρράς 2016:355 επ., Μαργαρίτης 2020:955 επ.).

Ως εκ τούτου, εάν δεν τηρηθούν οι νομικές προβλέψεις των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ όσον αφορά την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών όπως επίσης οι σχετικές διατάξεις του Ν. 5002/2022 τότε τα στοιχεία από την άρση του απορρήτου όχι μόνο είναι άκυρα αλλά και όσοι τα χρησιμοποιήσουν ή τα διαρρεύσουν υπόκεινται σε αυστηρό ποινικό και ενδεχομένως και πειθαρχικό έλεγχο και με την επιφύλαξη καταβολής και επιπρόσθετων αστικών αποζημιώσεων στους θιγόμενους πολίτες.

Επιπροσθέτως, το άρ. 254 παρ. 5 ΚΠΔ αναφέρει ότι τα στοιχεία που αποκτώνται με την άρση του απορρήτου επιτρέπεται να αξιοποιηθούν μόνο στη συγκεκριμένη ποινική υπόθεση στο πλαίσιο της οποίας διενεργήθηκαν, με ορισμένες μόνο εξαιρέσεις σε περιπτώσει εγκληματικών ή τρομοκρατικών οργανώσεων, αν αποφασίσει άλλως το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Επιπροσθέτως, ο κανόνας είναι ότι απαγορεύονται τα ανακύψαντα στοιχεία να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία ή για άλλο τρόπο (άρ. 254 παρ. 5 ΚΠΔ). Αντίστοιχα, η παρ. 2 του άρ. 255 ΚΠΔ για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών σε εγκλήματα διαφθοράς αναφέρει ότι κάθε αποδεικτικό στοιχείο και υλικό που συλλέχθηκε από τη διαδικασία της άρσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να αξιολογηθεί μόνο για τους λόγους που περιέγραψε το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο με το βούλευμα που εξέδωσε.

Ακόμα, το άρ. 7 του συντρέχοντος και παραλλήλως ισχύοντος Ν. 5002/2022 (διαχείριση υλικού σε άρσεις για τη διακρίβωση εγκλημάτων) αναφέρει ότι το αποδεικτικό υλικό της άρσης «περιορίζεται» στο κείμενο που θεωρείται ότι βοηθάει αποδεικτικά στην εξακρίβωση του εγκλήματος / των εγκλημάτων ή στην απαλλαγή του κατηγορουμένου (παρ. 1). Επομένως, και από αυτή τη διάταξη προκύπτει ότι η άρση πρέπει να αφορά μόνο την ερευνώμενη ή αποδοθείσα κατηγορία. Η παρ. 2 του ίδιου άρ. 7 Ν. 5002/2022, κατά αντιστοιχία με τον ΚΠΔ, ορίζει ότι το αποδεικτικό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί μόνο για τη συγκεκριμένη δίκη που διατάχθηκε η δίκη με ορισμένες μόνο εξαιρέσεις (βεβαίωση σοβαρών αδικημάτων) αν αποφανθεί ειδικώς για αυτό το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Συγχρόνως, για ειδικές περιπτώσεις που αναφέρονται εξαντλητικά και περιοριστικά στην παρ. 3 του άρ. 7 Ν. 5002/2022 μπορεί να αποδεικτικό υλικό να χρησιμοποιηθεί κατ' εξαίρεση και σε ορισμένες άλλες διοικητικές διαδικασίες για τη διαπίστωση παραβάσεων και την επιβολή προστίμων. Επειδή κιόλας, ο νόμος θέλει να καταδείξει ότι μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να αξιοποιηθεί το αποδεικτικό υλικό της άρσης σε άλλες διαδικασίες, στο άρ. 8 παρ. 7 του Ν. 5002/2022 επαναλαμβάνει ότι με την επιφύλαξη του άρ. 7 του οικείου νόμου 5002/2022 το αποδεικτικό υλικό της άρσης απαγορεύεται με ποινή ακυρότητας να χρησιμοποιηθεί σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία (βλ. ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική) ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, εκτός από εκείνον για το οποίο όριζε προηγουμένως η σχετική διάταξη.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, βάσει της παρ. 4 του άρ. 7 Ν. 5002/2022, εάν τα στοιχεία που προκύψουν από την άρση του απορρήτου οδηγήσουν στην έκδοση αμετάκλητης

απαλλακτικής απόφασης ή βουλεύματος ή αν δεν ασκηθεί καν ποινική δίωξη στην περίπτωση της προκαταρκτικής εξέτασης τότε όχι μόνο το αποδεικτικό υλικό καταστρέφεται αμέσως («αμελλητί») αλλά συντάσσεται και σχετική έκθεση καταστροφής του.

Όπως ήδη σημειώθηκε, η μη νόμιμη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ή η λανθασμένη χρήση του συγκεντρωθέντος αποδεικτικού υλικού οδηγεί πρώτον σε ακυρότητες, δηλαδή το υλικό δεν μπορεί να αξιοποιηθεί και δεύτερον σε ποινικά και ενδεχομένως και σε πειθαρχικά αδικήματα (βλ. ενδεικτικά π.χ. την παρ. 8 του άρ. 8 Ν. 5002/2022). Άλλωστε, σύμφωνα με το τεκμήριο της αθωότητας (άρ. 71 ΚΠΔ) κανένας δεν μπορεί να υποχρεωθεί να αποδείξει την αθωότητά του πάνω σε άκυρες και έκνομες κατηγορίες (Καρράς 2007:16). Παρεπόμενα, πρέπει να υπάρχει νόμιμη απόδειξη της ενοχής. Αποδεικτέα είναι η ενοχή και όχι η αθωότητα και το βάρος της απόδειξης της ενοχής το φέρει η Πολιτεία (άρ. 178 ΚΠΔ, Κονταξής 2006:48, 52-53). Οι ακυρότητες στοιχειοθετούνται βάσει του συντάγματος όπως με το άρ. 19 παρ. 3 Σ., βάσει του διεθνούς δικαίου όπως με π.χ. με το άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ ή το άρ. 47 ΧΘΔΕΕ περί δίκαιης δίκης, μέσω του ΚΠΔ όπως το άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ, μέσω του ΠΚ όπως ενδεικτικά με την παραβίαση του άρ. 370Α ΠΚ αλλά και ευρύτερα μέσω της νομοθεσίας όπως π.χ. με την παρ. 7 του άρ. 8 του Ν. 5002/2022 που ορίζει ρητά την «ποινή ακυρότητας». Δηλαδή, αποδεικτικές απαγορεύσεις απορρέουν από το διεθνές ή το εθνικό δίκαιο, από το σύνταγμα ή την κοινή νομοθεσία, από κανόνες δικονομικού ή ουσιαστικού ποινικού δικαίου (Κονταξής 2006:1270 επ., Σεβαστίδης 2015:2253: επ., Παπαδαμάκης 2019:202-203).

Γενικά, βάσει του άρ. 170 ΚΠΔ οι ακυρότητες διακρίνονται σε σχετικές και σε απόλυτες (Μαργαρίτης 2020:898 επ.). Το άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ αναφέρει, εκτός των άλλων εκεί καταγραφόμενων περιπτώσεων, ότι η ακυρότητα θεωρείται απόλυτη αν αφορά ζητήματα που άπτονται της υπεράσπισης του κατηγορουμένου (Κονταξής 2006:1166-1173, Σεβαστίδης 2012:2101-2200 με εκτενέστατη παράθεση περιπτώσιολογίας και νομολογίας σε αμφοτέρους). Η απόλυτη ακυρότητα εξετάζεται και αυτεπαγγέλτως ακόμη και μέχρι τον Άρειο Πάγο. Επιπροσθέτως, από το συνδυασμό των άρθρων 174 παρ. 1 και 510 παρ. 1 Α ΚΠΔ προκύπτει ότι οι απόλυτες ακυρότητες μπορούν να προταχθούν μέχρι και τον ΑΠ συνήθως υπό την μορφή αίτησης, ισχυρισμού, ένστασης ή και μέσω έφεσης (Ανδρέου 2004:537, 554-555, Καρράς 2016:344-345, Μαργαρίτης 2020:941-942).

Επομένως, σε αντίθεση με τις σχετικές ακυρότητες οι απόλυτες δύνανται να προταθούν σε κάθε στάδιο της δίκης και «να ληφθούν υπόψιν αυτεπαγγέλτως, ακόμα και ενώπιον του Αρείου Πάγου για πρώτη φορά» (Σεβαστίδης 2012:2211, Μαργαρίτης 2020:904). Η παράβαση της παρ. 3 του άρ. 19 Σ. σε βάρος του κατηγορουμένου επιφέρει απόλυτη ακυρότητα «άλλως, δηλ. σε κάθε περίπτωση υπάρχει υπέρβαση εξουσίας» (Κονταξής 2006:1231, βλ. και αποφάσεις 2068/2008 ΑΠ, 1713/2006 ΑΠ σε Σεβαστίδη 2012:2125-2126 και 2015:2289).

Επιπροσθέτως, το άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ αναφέρει ότι η απόλυτη ακυρότητα συντρέχει και όταν προσβάλλονται υπερασπιστικά δικαιώματα του υπόπτου («του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η πράξη κατά την προκαταρκτική εξέταση») και κατηγορουμένου που παρέχονται από το νόμο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (Παπαδαμάκης 2019:203-205, Μαργαρίτης 2020:903, βλ. απόφαση ΑΠ 884/2022). Επομένως, η αποδεικτική αξιοποίηση στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του απορρήτου των επικοινωνιών ενδέχεται, επιπρόσθετα με άλλες προσβολές δικαιωμάτων, να θίγει δικονομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου ή του υπόπτου, και ιδίως το δικαίωμα της σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης (άρ. 104 ΚΠΔ), το δικαίωμα παράστασης (άρ. 92 ΚΠΔ) και το δικαίωμα ενημέρωσης (άρ. 95 ΚΠΔ), ενώ σαφώς κάμπτεται η αξίωση για τη διασφάλιση μιας δίκαιης δίκης (Μαργαρίτης 2020:916). Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι ο νέος ΚΠΔ του 2019 για πρώτη φορά κατοχυρώνει ρητά όχι μόνο τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου αλλά και του υπόπτου, ο οποίος στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης διαθέτει τα περισσότερα από τα δικαιώματα του ΚΠΔ που αναγνωρίζονται και στον κατηγορούμενο (άρ. 244 παρ. 1 ΚΠΔ, Μαργαρίτης 2020:917). Επιπλέον, η απόλυτη ακυρότητα λόγω παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, αν δεν τηρείται η διάταξη που αφορά την προάσπιση της υπεράσπισης του κατηγορουμένου, του άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' του ΚΠΔ καταγράφεται και νομολογιακά τόσο από τον Άρειο Πάγο (αποφάσεις ΑΠ 1750/2018, 508/2019, 1810/2019, 417/2020, 1202/2022, 1241/2022) όσο και από τη νομολογία του ΕΔΑΔ βάσει του άρ. 6 της ΕΣΔΑ το οποίο κατοχυρώνει την πρόσβαση σε δικαστήριο, επιτρέπει τον έλεγχο των εθνικών δικαστικών αποφάσεων, αναγνωρίζει ότι η δίκη θα πρέπει να διεξάγεται εντός ευλογου χρόνου και θεσπίζει το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου (Παπαδαμάκης 2019:203).

Αντίστοιχα, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη κατοχυρώνεται στο άρ. 14 παρ. 1, εδ. β' του ΔΣΑΠΔ, όπως και στο άρ. 47 του ΧΘΔΕΕ, ενώ παράλληλα το άρ. 48 του ΧΘΔΕΕ στην παρ. 1 αναγνωρίζει το τεκμήριο της αθωότητας και στην παρ. 2 διασφαλίζει το σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο (Νάσκου-Περράκη 2022:143-149, 510-517, 619). Θα πρέπει ακόμα να τονιστεί ότι ο προστατευτικός πυρήνας των δικαιωμάτων ενός κατηγορουμένου ή ενός υπόπτου που προσβάλλεται από μια παράνομη άρση απορρήτου των επικοινωνιών θίγει την ίδια αξία του ανθρώπου (άρ. 2 παρ. 1 Σ.) (Παπαδαμάκης 2019:197).

Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι βάσει του άρ. 176 παρ. 2 ΚΠΔ η ακυρότητα μιας πράξης που αφορά την άρση του απορρήτου καθιστά άκυρες και τις εξαρτημένες από αυτήν μεταγενέστερες πράξεις τη ποινικής διαδικασίας ο δε δικαστής δύναται να κηρύξει άκυρες και συναφείς με τις ακυρωθείσες σύγχρονες ή προγενέστερες πράξεις. Το δικαστικό συμβούλιο και το δικαστήριο όμως «κηρύσσοντας την ακυρότητα διατάσσει την επανάληψη των άκυρων πράξεων, αν αυτό είναι αναγκαίο και εφικτό» βάσει του άρ. 176 παρ. 3 ΚΠΔ (Μαργαρίτης 2020:950-954).

2.2 Οι εξαιρέσεις

Από την άλλη, τυχόν παρανόμως κτηθέντα στοιχεία που φανερώνουν όμως την αθωότητα των εμπλεκόμενων μπορούν, κατ' εξαίρεση, να χρησιμοποιηθούν από τους ίδιους λόγω της βασικής αρχής της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, της αρχής της ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης στην κύρια διαδικασία στο ακροατήριο, του τεκμηρίου της αθωότητας και κυρίως του βασικού δικαιώματος υπερασπίσεως των κατηγορουμένων οι οποίοι ήδη βρίσκονται σε πολύ δύσκολη θέση. Η δυνατότητα χρήσης κατ' εξαίρεση στοιχείων από άκυρες άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών που οδηγούν όμως σε ελάφρυνση της θέσης των κατηγορουμένων ή ακόμα και σε αθώωσή τους στηρίζεται παράλληλα και στο άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και παρεπόμενα του δικαιώματος ακροάσεως, στα άρ. 5 παρ. 1 και 2 Σ., 20Σ. και 25Σ. αλλά και στο άρ. 178 παρ. 2 εδ. γ' ΚΠΔ (αποδεικτικά μέσα - βάρος απόδειξης). Για αυτό το λόγο, οι δικαστές και οι εισαγγελείς απαιτείται να εξετάζουν ενδελεχώς κάθε στοιχείο ή αποδεικτικό μέσο που συντελεί στην αθωότητα του κατηγορουμένου ή στην ελάφρυνση της θέσης του (π.χ. απόδειξη της ελαφρυντικής περίπτωσης του βρασμού ψυχικής ορμής κατά την τέλεση κακουργήματος -

βούλευμα ΣυμβΠλημΣάμου 16/2001) εφόσον το επικαλεστεί ο ίδιος ο κατηγορούμενος ενώπιόν τους και εφόσον το στοιχείο είναι χρήσιμο για την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας του περιστατικού (Τσιφτσόγλου 2015:120-121, Παπαδαμάκης 2019:202, Σεβαστίδης 2019:433-436). Για παράδειγμα η απόφαση 213/2003 ΜΟΕΦ ΑΘ έκρινε ότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η χρήση παράνομης μαγνητοφωνήσεως ιδιωτικής συνομιλίας από τον κατηγορούμενο (συνομιλία μεταξύ θανατωθείσας και του φίλου της) για να αποτραπεί καταδίκη του (Κονταξής 2006:1233, Παπαδόπουλος 2017:490). Κατά τον Σεβαστίδη (2015:2290) αν δεν επιτραπεί σε έναν κατηγορούμενο να χρησιμοποιήσει παράνομα αποδεικτικά μέσα για να αποδείξει την αθωότητά του προκαλείται σχετική ακυρότητα λόγω έλλειψης ακροάσεως κατ' άρ. 170 παρ. 2 ΚΠΔ.

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η θεμελιώδης αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας επιβεβαιώνεται και από το συναφές άρ. 239 παρ. 2 ΚΠΔ για την εξακρίβωση αυτεπαγγέλτως εκ μέρους των ανακριτικών αρχών όχι μόνο της ενοχής αλλά και της αθωότητας του κατηγορουμένου αλλά και το άρ. 274 εδ. β' ΚΠΔ για την εξέταση με επιμέλεια εκ μέρους των ανακριτικών του οτιδήποτε ο κατηγορούμενος επικαλείται υπέρ του για την αποκάλυψη της αλήθειας (Καρράς 2007:11-12). Υπό αυτό το πρίσμα, η θεωρία και η νομολογία, λόγω της στάθμισης υπέρτερων εννόμων αγαθών, υποστηρίζει ότι, κατ' εξαίρεση, η χρήση άκυρων ή παράνομων στοιχείων απορρήτων τηλεφωνικών ή άλλων επικοινωνιών, δύναται να γίνει δεκτή από τα δικαστήρια, αν αυτό το στοιχείο είναι το μοναδικό το οποίο μπορεί να αποδείξει την αθωότητα ενός κατηγορουμένου (βλ. αποφάσεις 42/2004 ΑΠ για μαγνητοταινία, 1537/2007 ΑΠ για μαγνητοταινία, 813/2008 ΑΠ για μαγνητοταινία, ΑΠ 653/2013 για βιντεοκασέτα από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, με τις οποίες απορρίφθηκε η χρήση του παράνομου αποδεικτικού μέσου από τον κατηγορούμενο διότι αυτό δεν ήταν το μοναδικό) και μόνο για σοβαρά κακουργήματα, που τιμωρούνται με ισόβια κάθειρξη κατά την παλαιότερη τουλάχιστον νομολογία του ΑΠ (βλ. απόφαση 1367/2020 ΑΠ – πριν δηλαδή την τροποποίηση του άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ) και τη θεωρία (Ανδρέου 2004:551-552, Κονταξή 2006:1238, Παπαδόπουλο 2017:489, Παπαδαμάκης 2019:198, 201, Μαργαρίτης 2020:964-965). Επίσης, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η κατ' εξαίρεση χρήση παράνομως αποκτηθέντων αποδεικτικών στοιχείων είναι επιτρεπτή και για κακουργήματα που επισείουν πρόσκαιρη κάθειρξη ή για σοβαρά πλημμελήματα καθώς βάσει του άρ. 5 παρ. 2 Σ. τα έννομα αγαθά της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας απολαύουν απόλυτης

συνταγματικής προστασίας (Κονταξής 2006:1308, Καρράς 2007:434-435, Μαργαρίτης 2020:963).

Βέβαια, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι το καθεστώς της κατ' εξαίρεση κάμψης του απορρήτου έγινε εφικτό να σταθεί νομικά και λόγω νομικών παλινωδιών στα παλαιά άρθρα 177 παρ. 2 ΚΠΔ και 370Α παρ. 4 ΠΚ (βλ. άρ. 33 Ν. 2172/1993, άρ. 2 Ν. 2408/1996 για την παρ. 2 του άρ. 177 ΚΠΔ, άρ. 6 παρ. 8 Ν. 3090/2002 και από την άλλη την υπ' αρ. 83/2002 γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ) όπου αν και προβλέπονταν ρητά ορισμένες εξαιρέσεις αυτές αργότερα απαλείφθηκαν, δημιουργώντας όμως μια σύγχυση (Κονταξής 2006:1242-1243, Τσιφτσόγλου 2015:118).

Η ελαστικότητα της νομιμότητας της χρήσης αποδεικτικών μέσων όταν αυτά συντείνουν στην αθώωση ενός κατηγορουμένου, ακόμα και αν αυτά είναι παράνομα, αναλύεται στον Κονταξή (2006:1221-1222, 1226, 1235-1236, ο οποίος αναφέρει την άποψη περί δικαιολόγησής της μέσω των άρ. 2 παρ. 1 Σ., 5 παρ. 2 Σ., 20 παρ. 1 Σ. και 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ.) και στον Σεβαστίδη (2015:2261 επ.) και κατά καιρούς έχει γίνει δεκτή και από τη νομολογία. Ειδικότερα, σε μια τέτοια περίπτωση η χρήση αυτού του υλικού είναι επιτρεπτή κατ' εξαίρεση και ειδικότερα μόνο όταν υπάρχουν «συνταγματικώς υπέρτερα έννομα αγαθά» όπως η ανθρώπινη ζωή (βλ. ΕφΑθ 4333/1998, ΑΠ 1/2001 Ακριβοπούλου 2012:343-345, Τσιφτσόγλου 2015:124-125). Ο Καρράς (2007:434-435 και 2016:367) συντάσσεται με την κατ' εξαίρεση κάμψη της απόλυτης απαγόρευσης του άρ. 19 Σ. όταν η χρήση του παράνομου υλικού αποτελεί το μόνο υλικό που συντελεί στην αθώωση ενός κατηγορουμένου με βάση την παρ. 1 του άρ. 2 Σ. περί της προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Ανάλογα, ο Καμίνης (2005:343-345) στηρίζει την άποψη του όχι μόνο στο άρ. 2 παρ. 1 Σ για την αξία του ανθρώπου αλλά και στο άρ. 5 παρ. 1 και 2 Σ. για την προστασία της προσωπικότητας και την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας ενός ατόμου, χωρίς διακρίσεις, σε συνδυασμό και με το άρ. 110 παρ. 1 Σ. περί ορισμένων μη αναθεωρητέων διατάξεων. Η ανωτέρω εξαίρεση αν και δεν δικαιολογείται από το γράμμα του συντάγματος δικαιολογήθηκε νομολογιακά τόσο με την απόφαση σταθμό 1/2001 του ΑΠ (αν και πολιτική) όπου ο ΑΠ έκρινε την κατ' εξαίρεση υπερκέραση της απαγόρευσης απαγορευμένων αποδεικτικών μέσων βάσει του άρ. 19 Σ. ένεκα της προστασίας υπέρτερων εννόμων αγαθών όπως λ.χ. είναι η ανθρώπινη ζωή (Καμίνης 2005:348-350, Κονταξής 2006:1248-1249) αλλά και μέσω της απόφασης 42/2004 ΑΠ όπου κρίθηκε ότι κανόνας του άρ. 19 παρ. 3 Σ. κάμπτεται όταν τα

αποδεικτικά μέσα αποτελούν το μόνο αποδεικτικό μέσο προς απόδειξη της αθωότητας του κατηγορουμένου λαμβανομένης υπόψιν και της βαρύτητας του εγκλήματος και της συνταγματική αρχή της αναλογικότητας του άρ. 25 Σ (Κονταξής 2006:1238, Σεβαστίδης 2015:2283-2284, Μαργαρίτης 2020:964). Τη συγκεκριμένη νομολογιακή θέση υποστήριξε με σθένος ο ΑΠ όπως με τις αποφάσεις 1351/2007 ΑΠ (Βούλευμα), 1537/2007 ΑΠ, 981/2009 ΑΠ, 1092/2009 ΑΠ, 996/2010 ΑΠ, 840/2011 ΑΠ, 1323/2011, 2169/2014 ΑΠ, 453/2016 ΑΠ (Τσιφτσόγλου 2015:128, Παπαδόπουλος 2017:491, Μαργαρίτης 2020:967). Είναι αυτονόητο, δε, ότι η άποψη περί στάθμισης εννόμων αγαθών δεν σημαίνει πάντοτε και αποδοχή της κάμψης του απορρήτου (βλ. ΑΠ 53/2020 όπου το έννομο αγαθό της ελεύθερης επικοινωνίας είναι υπέρτερο από τα αγαθά της περιουσίας και της υπόληψης - Τσιφτσόγλου 2015:126). Στο παρελθόν, ο ΑΠ είχε δεχτεί την κάμψη του απορρήτου και όταν υπάρχουν λόγοι δικαιολογημένου ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος όπως στην 1060/1997 ΑΠ Τμ. Ε' όπου εξετάστηκε ιδιωτική μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο διπλής ανθρωποκτονίας (Κονταξής 2006:1301-1302).

Επιπλέον, η κατ' εξαίρεση αποδοχή της κάμψης του απορρήτου των επικοινωνιών βάσει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας (άρ. 25 Σ.) γίνεται ευρέως δεκτή από τη θεωρία και τη νομολογία, η οποία μάλιστα ισχύει τόσο υπέρ όσο και κατά του κατηγορουμένου (Παπαδαμάκης 2019:202, Μαργαρίτης 2020:964-965, βλ. απόφαση ΑΠ 582/2021). «Στην περίπτωση δε υπέρβασης της αρχής της αναλογικότητας πρόκειται για δυσαναλογία μέσου προς το σκοπό, δηλ. το ασκούμενο δικαίωμα έχει απολέσει την αναλογία του προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και συνακόλουθα η άσκηση του είναι απαγορευμένη» (απόφαση ΑΠ 582/2021 σε συμβούλιο).

Παράλληλα, νομολογιακά ένας ακόμα νομικός τρόπος για καμφθεί η εξαίρεση της χρήσης ενός παράνομου αποδεικτικού μέσου στην άρση του απορρήτου είναι η επίκληση της κατάστασης ανάγκης του άρ. 25 ΠΚ έτσι ώστε να αρθεί το άδικο της πράξης (βλ. Εφ. Θεσ.189/1981, Εισαγγελική πρόταση σε Βούλευμα ΕφΘεσ 747/2012, 453/2016 ΑΠ) χωρίς όμως πάντοτε ο συγκεκριμένος ισχυρισμός να γίνεται δεκτός (βλ. απόφαση 53/2010 ΑΠ) - Κονταξής 2006:1234, 1250-1251, 1307, Τσιφτσόγλου 2015:126, 130-131, Μαργαρίτης 2020:967. Ανάλογο δε επιχείρημα δύναται να προσφέρει και η νόμιμη άμυνα (Καρράς 2016:359-360) αν και θα μπορούσε να αντισταχθεί ότι οι λόγοι άρσης του αδικού δεν μπορούν να υπερβούν το άρ. 19 παρ. 3 Σ. το οποίο είναι συνταγματικής περιωπής. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι η μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνομιλίας με πρόσωπο

που απειλεί με τοποθέτηση ωρολογιακής βόμβας (Κονταξής 2006:1281) ή όταν κάποιος εκβιάζει τηλεφωνικά ένα άτομο με την απειλή θανάτωσης ή ομηρίας του παιδιού του (Παπαδαμάκης 2019:199). Από την άλλη, η απόφαση 582/2021 ΑΠ σε συμβούλιο, αναίρεσε εν μέρει απόφαση του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Πειραιώς λόγω «της εσφαλμένης ερμηνείας και εφαρμογής της ουσιαστικής ποινικής διατάξεως του άρθρου 25 Π.Κ.» καθώς «το πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 25 του ΠΚ περί καταστάσεως ανάγκης που αίρει το άδικο δεν υφίσταται επί παραβίασης διατάξεων δικονομικού δικαίου από τους εφαρμοστές του».

Από την άλλη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το απόρρητο των επικοινωνιών κατ' εξαίρεση κάμπτεται σε ορισμένες περιπτώσεις όχι μόνο υπέρ του κατηγορουμένου αλλά και κατά του κατηγορουμένου, δηλαδή εις βάρος του κατηγορουμένου προς απόδειξη της ενοχής του. Π.χ. στην απόφαση 611/2006 ΑΠ επιτράπηκε αξιοποίηση εκθέσεων απομαγνητοφώνησης και φωτογραφιών βιντεοκασέτας εις βάρος κατηγορουμένων. Η νομολογία έκρινε ότι αυτό συμβαίνει ιδίως όταν οι παράνομες μαγνητοσκοπήσεις ανάγονται στη δημόσια σφαίρα και όχι στη ιδιωτική και τελέστηκαν στα πλαίσια ανατιθέμενων σε αυτούς «υπηρεσιακών καθηκόντων» (Τσιφτσόγλου 2015:126-130, Μαργαρίτης 2020:965, 967). Ενδεικτικά βλ. Βούλευμα 1317/2001 ΑΠ για υπόθεση παγκαριού Αγίας Παρασκευής στα Τέμπη, απόφαση 874/2004 ΑΠ για υπεξαίρεση ταμίας καταστήματος, 1202/2011 ΑΠ για δωροληψία μαιευτήρα, απόφαση 277/2014 ΑΠ για δωροδοκία υπαλλήλου πολεοδομίας, απόφαση 653/2013 ΑΠ για επιτρεπόμενη αξιοποίηση μαγνητοσκόπησης, μέσω κρυφής κάμερας, για εξιχνίαση κλοπής σε κατάστημα και απόφαση 171/2017 ΑΠ για επιτρεπόμενη καταγραφή της φωνής και της εικόνας αστυνομικού σε ψηφιακούς δίσκους στο πλαίσιο υπηρεσιακών καθηκόντων του ως αστυνομικού για την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης κλεψίτυπων ψηφιακών δίσκων.

Άλλωστε, με το άρ. 14 του Ν. 4637/2019 έχει προβλεφθεί ότι κατ' εξαίρεση στα κακουργήματα που υπάγονται στον έλεγχο του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος δεν εφαρμόζεται η παρ. 2 του άρ. 177 ΚΠΔ για τα παράνομα αποδεικτικά μέσα, εφόσον «α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία»

(Παπαδαμάκης 2019:198-199, Μαργαρίτης 2020:966:967). Ως εκ τούτου, φαντάζει παράδοξο να υπάρχει κάμψη του άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ για ζητήματα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής ή της διαφθοράς και να μην κάμπτεται ο κανόνας όταν διακυβεύονται σημαντικότερα έννομα αγαθά όπως η προστασία της ζωής ενός ανθρώπου. Η διάταξη αυτή προφανώς αντιμετωπίζει πρόβλημα συνταγματικότητας λόγω του άρ. 19 παρ. 3 Σ. (Μαργαρίτης 2020:1319, 1448).

2.3 Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν όρια στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Ειδικότερα, βάσει του άρ. 19 παρ. 3 Σ. και του άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ απαγορεύεται η χρήση και αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων που έχουν ληφθεί παρανόμως. Η συγκεκριμένη απαγόρευση δικαιολογείται όμως καθώς τη σύγχρονη εποχή της τεχνολογικής προόδου και της πληθώρας των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ίδια την υπόσταση, την προσωπικότητα και το βαθύτερο είναι του κάθε ατόμου. Παρεπόμενα, είναι λογικό ότι η παραβίαση της νομοθεσίας που αφορά την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών να δύναται να οδηγήσει σε απόλυτη ακυρότητα των πράξεων που προσβάλλουν υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου και του υπόπτου.

Από την άλλη, όμως, λόγω της πολυπλοκότητας και της πρακτικής δυσκολίας της αντιμετώπισης του εγκλήματος, αλλά και των περίπλοκων συνθηκών στις οποίες μπορεί να υπεισέρθει ένας άνθρωπος στη ζωή του, η θεωρία και νομολογία ορθώς έχουν υποστηρίξει ότι, κατ' εξαίρεση, η χρήση ενός παρανόμου αποδεικτικού μέσου ή αποδεικτικού υλικού επιτρέπεται σε ορισμένες περιπτώσεις. Αυτό συμβαίνει όταν το παράνομο αποδεικτικό μέσο είναι το μοναδικό που συντελεί στην αθώωση του κατηγορουμένου σε σοβαρά αδικήματα, όταν προσβάλλεται η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και όταν γίνεται επίκληση της καταστάσεως ανάγκης ή της νόμιμης άμυνας. Αν και εκ πρώτης όψεως φαντάζει παράδοξο να νομιμοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις η χρήση παράνομων ή παρανόμως ληφθέντων αποδεικτικών μέσων εντούτοις στην πραγματικότητα συντελείται ένας εξορθολογισμός και μια μετατόπιση από το θετικό στο φυσικό δίκαιο, δηλαδή στην βαθύτερη έννοια της δικαιοσύνης. Ειδικά, η κοινωνία θα ήταν υποχρεωμένη να αποδεχτεί κραυγαλέες περιπτώσεις αδικίας (π.χ. απαγόρευση

χρήσης αποδεικτικού υλικού από κάμερα που αποδεικνύει ότι ο κατηγορούμενος βρισκόταν σε άλλο τόπο από τον τόπο του εγκλήματος). Ακόμα, περισσότερο, ο έλληνας νομοθέτης πιθανολογούσε εξ αρχής ότι σε ορισμένες τελικά περιπτώσεις θα γινόταν αποδεκτή, νομολογιακά τουλάχιστον, η χρήση παράνομων αποδεικτικών στοιχείων αλλά δεν μπορούσε ή δεν μπορεί ακόμα και σήμερα να βρει έναν τρόπο να περιορίσει τις παράνομες υποκλοπές καθώς είναι εξαιρετικά εύκολο κάποιος να καταγράψει παρανόμως μια συνομιλία όπως π.χ. με το πάτημα ενός κουμπιού στο κινητό του τηλέφωνο.

Επιπροσθέτως, η δυνατότητα χρήσης παράνομων αποδεικτικών μέσων επιτρέπεται όχι μόνο υπέρ αλλά και κατά του κατηγορουμένου ιδίως όταν αυτά χρησιμοποιήθηκαν στα πλαίσια «υπηρεσιακών καθηκόντων». Αυτό είναι απολύτως λογικό καθώς καμιά κοινωνία δεν θα αποδεχόταν πρακτικά για παράδειγμα να έβλεπε την αθώωση ενός κατηγορουμένου δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος αποδεικνύεται μέσω κάμερας να υπεξαιρεί μεγάλα χρηματικά ποσά επειδή η παρακολούθηση του κρίθηκε παράνομη ή άκυρη. Πρόκειται για ειδικές περιπτώσεις στις οποίες η άκαμπτη προσήλωση στο γράμμα του νόμου θα οδηγούσε σε παράδοξα αποτελέσματα τα οποία δεν θα μπορούσαν να γίνουν ανεκτά από την κοινωνία. Τέλος, βάσει του άρ. 14 του Ν. 4637/2019 στα κακουργήματα που υπάγονται στον έλεγχο του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος μπορεί κατ' εξαίρεση σε ορισμένες περιπτώσεις να υπερκεραστεί ο απαγορευτικός κανόνας της παρ. 2 του άρ. 177 ΚΠΔ. Η συγκεκριμένη ρύθμιση δικαιολογείται από τη βούληση του νομοθέτη να βοηθήσει το δύσκολο έργο των αρχών στην αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος. Από την άλλη, όμως δείχνει και την προχειρότητα στη θέσπιση της νομοθεσίας, από το αντιφατικό περιεχόμενο νομικών διατάξεων που επιτείνουν μια σύγχυση στην ορθή λειτουργία ενός κράτους δικαίου.

3. Το οικονομικό έγκλημα

Η άρση του απορρήτου έχει ξεχωριστή σημασία στη δίωξη, διερεύνηση και τιμώρηση του οικονομικού εγκλήματος, καθώς η στενή του σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά ενεργοποιεί τις ρυθμίσεις των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ αλλά και το Ν. 5002/2022. Ειδικότερα, όλες οι αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στο άρ. 255 ΚΠΔ που σχετίζονται με εγκλήματα διαφθοράς εντάσσονται στο εννοιολογικό περιεχόμενο του οικονομικού εγκλήματος, ενώ παράλληλα στους καταλόγους των εγκλημάτων του άρ. 254 ΚΠΔ και του αρ. 6 του Ν. 5002/2022 πολλά αδικήματα αναλόγως εμπίπτουν στην κατηγορία του οικονομικού εγκλήματος όπως κατεξοχήν θεωρούνται η εγκληματική οργάνωση του άρ. 187 ΠΚ (στο άρ. 254 ΚΠΔ) και τα κακουργήματα του Ν. 4557/2018, περί νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, της περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 157 του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα (Ν. 2960/2001) και περί λαθρεμπορίας, των άρθρων 28 και 31 του Ν. 4443/2016 (στο άρ. 6 του Ν. 5002/2022). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να διευκρινήσουμε ότι στην Ελλάδα νομοτεχνικά βάσει του άρθρου άρ. 187 ΠΚ η τέλεση του οργανωμένου εγκλήματος δεν προϋποθέτει την επιδίωξη οικονομικού οφέλους. Εντούτοις, στην παρούσα εργασία το οργανωμένο έγκλημα ερευνάται ευρύτερα υπό το πρίσμα της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος ή σύμβασης του Παλέρμο (Ν. 3875/2010) βάσει της οποίας στην οργανωμένη εγκληματική ομάδα απαιτείται πορισμός αμέσως ή εμμέσως οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. Υπό την έννοια αυτή και την ανωτέρω διευκρίνηση το οργανωμένο έγκλημα εμπίπτει στην κατηγορία του οικονομικού εγκλήματος.

Ο όρος «οικονομικό έγκλημα» ή «οικονομική εγκληματικότητα» αποτελεί μια έννοια ομπρέλα η οποία εσωκλείει επιμέρους διατάξεις του ποινικού κώδικα αλλά και ειδικών ποινικών νόμων. Ιστορικά, μέχρι το 1930 οι εγκληματολόγοι ασχολούνταν με το συμβατικό έγκλημα και κυρίως με εγκλήματα που τελούν άτομα χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης. Η τομή στις σχετικές αναλύσεις συντελέστηκε στις 27.12.1939 όταν ο αμερικανός Edwin Sutherland εκφώνησε την ομιλία του στην Αμερικανική Κοινωνιολογική Εταιρεία με θέμα: «Εγκληματικότητα του λευκού κολάρου» (Κραμβία - Καπραδή και Τσολάκης 2011:25). Αναλυτικότερα, το οικονομικό έγκλημα αποτελεί μετεξέλιξη του όρου «εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου/κολάρου

(white collar crimes)» του Sutherland (1940:2), ο οποίος, πλην τοις άλλοις, υποστήριξε με σθένος τη διαταξικότητα του εγκλήματος (ότι δηλαδή εγκλήματα διαπράττουν και οι πλούσιοι και οι ισχυροί) αντιπαραβάλλοντας στις μπλε φόρμες εργασίας της εργατικής τάξης τα λευκά κολάρα των πουκαμίσων των εύρωστων οικονομικά ατόμων. Τα συγκεκριμένα άτομα που διέθεταν οικονομική άνεση (π.χ. επιχειρηματίες, επαγγελματίες, διευθύνοντες σύμβουλοι, διευθυντές επιχειρήσεων), διέπρατταν οικονομικής φύσεως εγκλήματα στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους απασχόλησης, όπως ενδεικτικά φοροδιαφυγή, δωροδοκία ή δωροληψία (Αλεξιάδης 2004:128-131, Σπινέλλη 2014:81, 263, Βασιλαντωνοπούλου 2014:69-75, Βιδάλη 2017:132, Δημόπουλος 2022:564-566, Αρχιμανδρίτου 2022:35-36).

Στην πορεία του χρόνου, εκκινώντας από τη θεωρία των εγκλημάτων του λευκού κολάρου το οποίο καλύπτει και συμπεριφορές που δεν είναι τυπικά εγκλήματα αλλά έχουν απαξία (π.χ. διοικητικές ή αστικές παραβάσεις), ορισμένοι θεωρητικοί όπως οι Marsall Clinard και Richard Quinney (1973) διέκριναν περαιτέρω το επαγγελματικό έγκλημα (occupational crime) το οποίο τελείται στα πλαίσια της επαγγελματικής απασχόλησης ή από επαγγελματίες εναντίον των ατόμων που απασχολούν και το οποίο κατά μία άποψη είναι ταυτόσημο με το έγκλημα του λευκού κολάρου (Κραμβία - Καπραδή και Τσολάκης 2011:25) καθώς και το εταιρικό (ή επιχειρηματικό) έγκλημα (corporate crime) που διαπράττουν οι εταιρείες (Βασιλαντωνοπούλου 2014:134-136 παραπέμποντας σε Quinney 1977, Δημόπουλος 2022:568). Στα επαγγελματικά εγκλήματα ωφελείται ο ίδιος ο δράστης π.χ. ο επιχειρηματίας από τις έκνομες δραστηριότητες που διαπράττει ενώ στα εταιρικά από τις έκνομες δραστηριότητες δεν ωφελείται ο ίδιος δράστης αλλά αντίθετα η εταιρεία, δηλαδή κάποιος υπερκείμενος, ευρύτερος φορέας (Σπινέλλη 2014:82). Συγχρόνως, εκείνη την περίοδο, οι Laura Schrager και James Short (1978:411-412) χρησιμοποίησαν και τον όρο επιχειρησιακό ή οργανωσιακό έγκλημα το οποίο πράττει η επιχείρηση/οργάνωση καθώς οι διακηρυγμένοι και επίσημοι στόχοι που προβάλλει αντιδιαστέλλονται με τους πραγματικούς που επιθυμεί και προσδοκά. Το οργανωσιακό έγκλημα είναι ευρύτερο από το εταιρικό έγκλημα και σε αυτό ουσιαστικά άτομα ή ομάδες ατόμων που είναι εργαζόμενοι σε μια οργάνωση τελούν εγκλήματα για την επίτευξη στόχων της οργάνωσης/επιχείρησης (Χουλιάρας 2019:74-76). Το οργανωσιακό έγκλημα δεν είναι «μια αυτονομημένη πρακτική των κατωτέρων κλιμακίων μιας οργάνωσης (φορέα)», αλλά αντικατοπτρίζει την οργανωσιακή κουλτούρα που έχει δημιουργηθεί στην οργάνωση υπό

την επίδραση αντιφατικών και συγκρουόμενων σκοπών (Βιδάλη 2017:136). Αργότερα, ο Chambliss το 1989 διατύπωσε τον όρο κρατικό οργανωμένο έγκλημα (state-organised crime) ενώ πιο πρόσφατα διατυπώθηκε και ο όρος κρατικό-εταιρικό έγκλημα (state-corporate crime), (Βιδάλη 2017:133-134, 136-138, 142-150).

Παράλληλα, τα οικονομικά εγκλήματα σχετίστηκαν και με τα λεγόμενα «εγκλήματα των ισχυρών» αν και αποτελούν μόνο ένα υποσύνολο των τελευταίων, εγκληματολογικό όρο που πρωτοχρησιμοποίησε ο Pearce (1976). Τα «εγκλήματα των ισχυρών» (crimes of the powerful) περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα εγκλημάτων όπως ενδεικτικά το έγκλημα του λευκού κολάρου (white-collar crime), το εταιρικό έγκλημα (corporate crime), το κρατικό-εταιρικό έγκλημα (state-corporate crime), τα εγκλήματα του κράτους (state crime), το έγκλημα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού τομέα (crimes of international financial institutions), το περιβαλλοντικό έγκλημα (environmental crime) και το οργανωμένο έγκλημα (organized crime) (Βασιλαντωνοπούλου 2014:106 επ., Βιδάλη 2017:74-76, Χουλιάρας 2019:65 επ., Αλοσκόφης 2019:91 επ., Παπαχαλαράμπος 2019:139-142). Τα «εγκλήματα των ισχυρών» ήταν ένας όρος ο οποίος ήθελε να καταδείξει όχι μόνο το σημείο του πλούτου και της ευρωστίας στην τέλεση ορισμένων εγκλημάτων αλλά συνάμα και το στοιχείο της εξουσίας, δηλαδή της δυνατότητας επηρεασμού στη λήψη αποφάσεων όπως νομοθετικών και διοικητικών. Κατά τον Pearce στους ισχυρούς συγκαταλέγονται τα ανώτατα στελέχη των πολυεθνικών και οι κυβερνήσεις των καπιταλιστικών κρατών (Μάρκοβιτς (2013:24).

Σε κάθε περίπτωση, τη σημερινή εποχή «δεν υπάρχει ένα γενικός αποδεκτός ορισμός» για τα οικονομικά εγκλήματα (Σπινέλλη 2014:81). Για παράδειγμα, ο Μάρκοβιτς (2013:15-16) προφανώς επηρεαζόμενος από τον Sutherland θεωρεί το οικονομικό έγκλημα «ως μία από τις μορφές εγκλήματος και αντικοινωνικής συμπεριφοράς» και φρονεί ότι οι βασικές κατηγορίες του οικονομικού εγκλήματος είναι τέσσερις: η διαφθορά, η απάτη, η κλοπή και η χειραγώγηση. «Η χειραγώγηση διακρίνεται στο ξέπλυμα “βρώμικου” χρήματος, στο ηλεκτρονικό έγκλημα, στα παράνομα στοιχήματα και στην παράνομη χρήση και διακίνηση εμπιστευτικών πληροφοριών» (Μάρκοβιτς 2013:17). Επίσης, έχει επιχειρηθεί μια γενική απόδοση των οικονομικών εγκλημάτων με τη συμπερίληψη ολόκληρων οικονομικών κλάδων όπως το δίκαιο του καταναλωτή και το δίκαιο του χρηματιστηρίου ή εναλλακτικά, η ερμηνεία τους δίνεται ως εγκλήματα που αφορούν ενδεικτικά την προστασία της εθνικής οικονομίας, τον ανταγωνισμό, το τραπεζικό δίκαιο και το

δημοσιονομικό τομέα (Σπινέλλη 2014:82). Εντούτοις, οι ανωτέρω διευρυμένες αναλύσεις προσκρούουν στο νομικοκεντρικό σύστημα του δικαίου όπου κάποιος πρέπει να κατηγορηθεί για συγκεκριμένη πράξη βάσει της κλασικής αρχής *nullum crimen sine lege certa* (βλ. άρ. 1 και 14 ΠΚ), δηλαδή καμιά ποινή δεν μπορεί να επιβληθεί εάν δεν υπάρχει νόμος που να τον περιγράφει από πριν, προς αποφυγή της αοριστίας, της ανασφάλειας δικαίου και της συνεπαγόμενης άκριτης δίκωξης πολιτών.

Ακόμα, εξ απόψεως νομικής, για την ερμηνεία του οικονομικού εγκλήματος χρήσιμο είναι το δεύτερο κεφάλαιο του ΚΠΔ με τίτλο Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος (άρ. 33 - 36 ΚΠΔ). Στη θεματική μας, το πιο ενδιαφέρον άρθρο είναι το άρ. 35 ΚΠΔ για τα καθήκοντα των εισαγγελέων οικονομικού εγκλήματος. Στην παρ. 1 του άρ. 35 ΚΠΔ αναφέρεται ότι οι εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος διερευνούν φορολογικά, οικονομικά και οποιαδήποτε άλλα συναφή εγκλήματα, εφόσον αυτά διαπράττονται εις βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, ΟΤΑ, ΝΠΔΔ, της Ε.Ε. και αλλοδαπού δημοσίου ή ζημιώνουν σοβαρά την εθνική οικονομία καθώς και κακουργήματα που τελούν αξιωματούχοι του δημοσίου (υπουργοί - για εγκλήματα εκτός του άρ. 86 -, υφυπουργοί, βουλευτές, ευρωβουλευτές γενικοί γραμματείς, διοικητές, πρόεδροι και διευθύνοντες σύμβουλοι διοικητικών συμβουλίων και ΝΠΔΔ) και (κυρίως δημόσιοι) υπάλληλοι που υπάγονται στην έννοια της περ. α' του άρ. 13 ΠΚ, εφόσον τελούν εγκλήματα που σχετίζονται με την επιδίωξη οικονομικού οφέλους των ιδίων ή τρίτων ή την πρόκληση βλάβης στο Δημόσιο, τους ΟΤΑ αλλά και άλλους φορείς (Παπαδαμάκης 2019:101).

Ο Κουράκης (2000:645 επ.) στην έννοια του οικονομικού εγκλήματος εντάσσει ενδεικτικά τις τελωνειακές παραβάσεις, τις απάτες εις βάρος των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την φοροδιαφυγή, τα εγκλήματα που αφορούν το χρηματιστήριο, την παράνομη χρήση ξένης πνευματικής ιδιοκτησίας, το ηλεκτρονικό έγκλημα, το έγκλημα στο διαδίκτυο ακόμα δε και παραβιάσεις διατάξεων εργατικής νομοθεσίας, τη νόθευση του ελεύθερου ανταγωνισμού, τη ρύπανση του περιβάλλοντος, την παράνομη διακίνηση προσωπικών στοιχείων και κυρίως τη διαφθορά. Ανάλογα, η Καϊάφα-Γκμπάντι (2014:48 επ., 167 επ., 293 επ., 327 επ., 382 επ., 428 επ., 494 επ., 540 επ., 587 επ., 745 επ., 1051 επ., 1082 επ.) αναφέρει τα βασικά οικονομικά εγκλήματα με τις γενικές κατηγορίες: φορολογικά αδικήματα, την τριπλέτα απάτη-υπεξαίρεση-απιστία, την ευρωαπάτη, τα αδικήματα διαφθοράς, τη νομιμοποίηση εσόδων καθώς και αδικήματα που σχετίζονται με τις δημόσιες συμβάσεις ενώ δεν παραλείπει το ερευνήσει και το φλέγον ζήτημα της

ευθύνης των νομικών προσώπων, τα οποία παραδοσιακά αποκλείονταν από το φάσμα του ποινικού δικαίου, ελλείπει της εξατομικευμένης ευθύνης που αυτό απαιτεί. Περαιτέρω, η Καϊάφα-Γκμπάντι (2014:48 επ., 233 επ., 273 επ., 327 επ., 375 επ., 457 επ., 583 επ., 745 επ.) εξειδικεύοντας την έννοια του οικονομικού εγκλήματος αναλύει επισταμένα τα επιμέρους εγκλήματα της φοροδιαφυγής, τη λαθρεμπορία, τη μη καταβολή χρεών προς το δημόσιο, την απάτη σε βάρος της δημόσιας περιουσίας είτε μέσω της απάτης του άρ. 386 ΠΚ είτε μέσω της απάτης με υπολογιστή του άρ. 386Α ΠΚ, τα εγκλήματα περί την υπηρεσία, το έγκλημα της απιστίας, το έγκλημα της υπεξαίρεσης του, την απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε., τα εγκλήματα διαφθοράς όπως τη δωροδοκία και δωροληψία στο δημόσιο τομέα και ειδικότερα τη δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών, τη δωροληψία και δωροδοκία πολιτικών αξιωματούχων, πρωθυπουργού και βουλευτών, την εμπορία επιρροής - μεσάζοντες, τα εγκλήματα της μη υποβολής και της υποβολής ανακριβούς δήλωσης περιουσιακής καταστάσεως και η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

4. Από τη θεωρία στην πράξη

4.1 Η συνεισφορά της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών στην διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων και ειδικότερα στην αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος

Γενικά, η δικαστική αντιμετώπιση των οικονομικών εγκλημάτων έχει χαρακτηριστεί ως «διφορούμενη και προβληματική» (Μάρκοβιτς 2013:20-21). Πολλές φορές απουσιάζουν αποδεικτικά στοιχεία όπως και μάρτυρες. Ακόμα, προβλήματα ανακύπτουν από τα χρονικά όρια ερευνών που θέτει ο νόμος αλλά και από την παραγραφή τους ενώ κλασικό είναι το πρόβλημα για το πού «φυγαδεύτηκαν» ή δαπανήθηκαν τα υπό διερεύνηση χρηματικά ποσά (Μάρκοβιτς 2013:20-21).

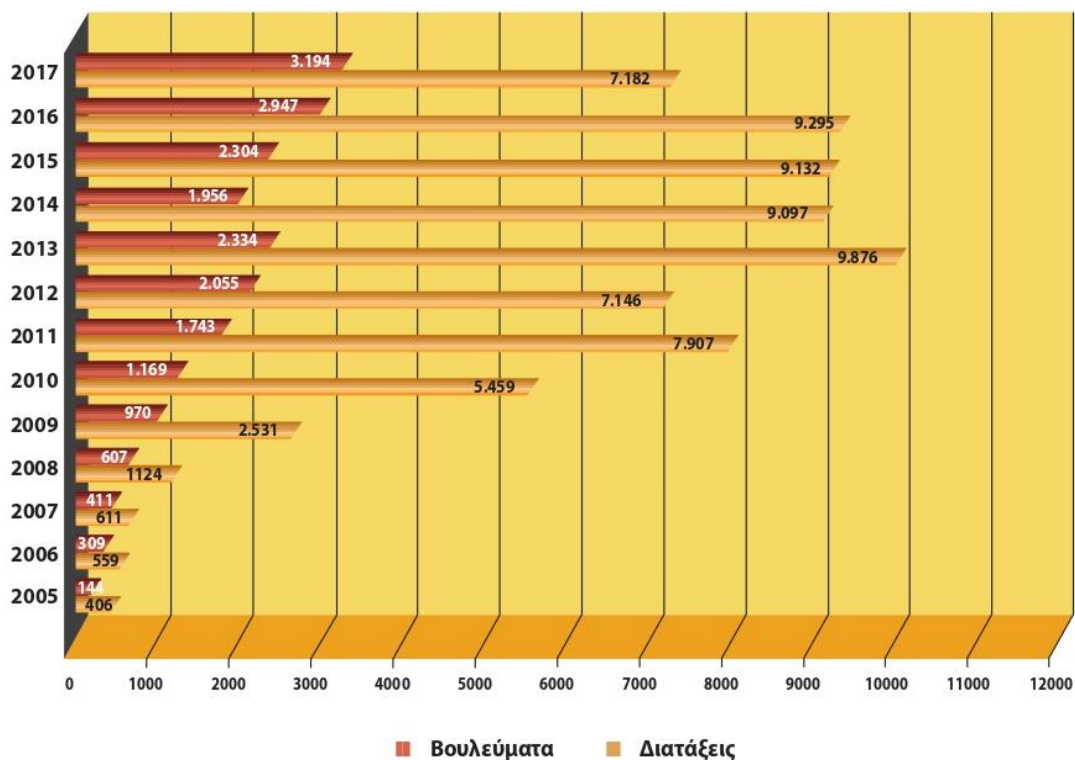
Η πράξη έχει αποδείξει ότι η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών έχει αποβεί σωτήρια για την εξιχνίαση μιας πληθώρας σοβαρών εγκλημάτων τα οποία για πολλούς λόγους δίχως τη χρήση της τεχνολογικής δυνατότητας της άρσης του απορρήτου δεν θα εξακριβώνονταν.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία οι άρσεις του απορρήτου παραδίδονται στην ΑΔΑΕ. Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων της ΑΔΑΕ για το 2004 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 103 ανακριτικά βουλεύματα για άρσεις απορρήτου, 54 Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για μια σειρά εγκλημάτων και 36 Συμβουλίου Εφετών για κακουρηγηματικές πράξεις αστυνομικών και δημοσίων υπαλλήλων (ΑΔΑΕ 2005:32-33). Για το 2005 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 167 ανακριτικά βουλεύματα για άρσεις απορρήτου, 144 Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για μια σειρά εγκλημάτων και 23 Συμβουλίου Εφετών για αδικήματα αστυνομικών (ΑΔΑΕ 2006:36-37). Για το 2006 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 323 ανακριτικά βουλεύματα για άρσεις απορρήτου, 309 Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για μια σειρά εγκλημάτων και 10 Συμβουλίου Εφετών για αδικήματα αστυνομικών (Ν. 2713/99 Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων) και 4 βουλεύματα Στρατοδικείων (ΑΔΑΕ 2007:45). Για το 2007 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 411 ανακριτικά βουλεύματα για άρσεις απορρήτου του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για μια σειρά εγκλημάτων (ΑΔΑΕ 2008:55). Για το 2008 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 578 ανακριτικά βουλεύματα για άρσεις απορρήτου (ΑΔΑΕ 2009:48). Για το 2009 η ΑΔΑΕ

παρέλαβε συνολικά 1000 ανακριτικά βουλεύματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου (τα 30 αφορούσαν το έτος 2008) (ΑΔΑΕ 2010:41).

Ακολούθως, το 2010 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 1.169 ανακριτικά βουλεύματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου (ΑΔΑΕ 2010:42), το 2011 1.743 (ΑΔΑΕ 2011:38), το 2012 2.055 (ΑΔΑΕ 2012:44-45), το 2013 2.334 (ΑΔΑΕ 2014:49-50), το 2014 1.956 (ΑΔΑΕ 2015:45), το 2015 2.304 (ΑΔΑΕ 2016:42), το 2016 2.947 (ΑΔΑΕ 2017:46) και το 2017 3.194 ανακριτικά βουλεύματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου (ΑΔΑΕ 2018:54).

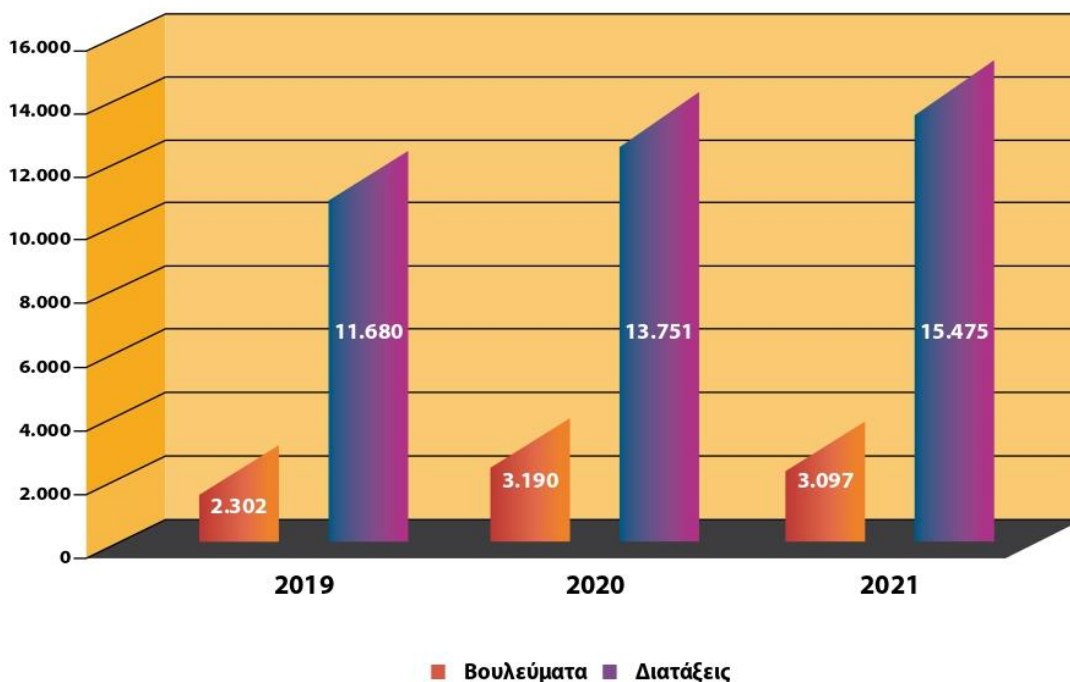
Εικόνα 1-1. Κοινοποίηση βουλευμάτων και διατάξεων άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, 2005-2017

ΑΔΑΕ 2018:55

Στη συνέχεια, το 2018 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 3.400 ανακριτικά βουλεύματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου (ΑΔΑΕ 2019:54), το 2019 2.302 (ΑΔΑΕ 2020:58), το 2020 3.190 (ΑΔΑΕ 2021:59-60) και το 2021 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 3.097 ανακριτικά βουλεύματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου (ΑΔΑΕ 2022:61).

Εικόνα 1-2. Κοινοποίηση βουλευμάτων και διατάξεων άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, 2019-2021

ΑΔΑΕ 2022:60

Για το 2022 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 3.609 ανακριτικά βουλευματα (ΑΔΑΕ 2023:63) και για το 2023 η ΑΔΑΕ παρέλαβε συνολικά 3.307 ανακριτικά βουλευματα δικαστικών συμβουλίων για άρσεις απορρήτου που αφορούσαν το έτος 2023, 442 που αφορούσαν το έτος 2022, 66 που αφορούσαν το έτος 2021, 4 που αφορούσαν το έτος 2020, 1 βούλευμα που αφορούσε το έτος 2018 και 1 βούλευμα που αφορούσε το έτος 2017 (ΑΔΑΕ 2024:62-63).

Τα συνηθέστερα εγκλήματα στα οποία επιβάλλεται η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι οικονομικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, από την επεξεργασία των πρώτων 1.038 βουλευμάτων που εκδόθηκαν για άρσεις απορρήτου των επικοινωνιών από τη ΑΔΑΕ, που αφορούσαν το α' εξάμηνο του 2022, φάνηκε ότι η συντριπτική πλειοψηφία αφορούσε οικονομικά εγκλήματα και ειδικότερα κατά σειρά τις εγκληματικές οργανώσεις (330 βουλευματα), τη διακεκριμένη κλοπή (374 βουλευματα), την εκβίαση (385 βουλευματα), το Ν. 4139/2013 περί ναρκωτικών (196 βουλευματα), τη ληστεία (112 βουλευματα), το Ν. 2168/1993 περί όπλων (105 βουλευματα), την ανθρωποκτονία εκ προθέσεως (83 βουλευματα), την απάτη (45 βουλευματα), των Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (37 βουλευματα), τη Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (37 βουλευματα), την έκρηξη (33 βουλευματα), τον εμπρησμό (31

βουλεύματα), τη δωροληψία (26 βουλεύματα), τη δωροδοκία (20 βουλεύματα), την πορνογραφία ανηλίκων και τις πορνογραφικές παραστάσεις (5 βουλεύματα), το βιασμό (3 βουλεύματα) και τις γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους ή ενώπιόν τους (2 βουλεύματα) (ΑΔΑΕ 2023:67-68).

Είναι λογικό ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών συνδέεται άρρηκτα με την εξάρθρωση/εξιχνίαση των εγκληματικών οργανώσεων, ένα από τα βασικότερα οικονομικά εγκλήματα, καθώς είναι πολύ δύσκολο να αποδειχθεί αλλιώς η συμμετοχή των όποιων μελών σε αυτήν. Βέβαια, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι δεδομένου ότι δεν διαθέτουμε επίσημα στοιχεία από την τελική ενοχή και αμετακλήτη καταδίκη όσων κατηγορούνται για το συγκεκριμένο αδίκημα, τα στοιχεία που παρουσιάζονται αποτυπώνουν μόνον τους αρχικά κατηγορουμένους.

Όπως προαναφέραμε, σύμφωνα με την ΑΔΑΕ (2023:67-68) το 2022 το 1/3 των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών αφορούσε την εξιχνίαση των εγκληματικών οργανώσεων (οργανωμένο έγκλημα). Με τη σειρά της, η μερίδα του λέοντος των εγκληματικών οργανώσεων στην Ελλάδα αφορά τρία επιμέρους χαρακτήρα εγκλήματα α) την παράνομη διακίνηση μεταναστών, β) τις οργανωμένες ληστείες - κλοπές και γ) το νόμο περί ναρκωτικών. Εξ αυτών, η παράνομη διακίνηση μεταναστών και οι οργανωμένες ληστείες και οι κλοπές εμπίπτουν σαφέστετα στην έννοια του οικονομικού εγκλήματος ενώ ο νόμος περί ναρκωτικών αν και εμπεριέχει ορισμένες εκφάνσεις οικονομικής δραστηριότητας τυπικά δεν μπορούμε αυτοτελώς να τον εντάξουμε στο οικονομικό έγκλημα. Για παράδειγμα, από την εξέταση της Εκθέσεως για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 2011 προέκυψε ότι από τις 468 εγκληματικές οργανώσεις οι 411 αφορούσαν τα τρία ανωτέρω εγκλήματα (ποσοστό 87.8%).

Πίνακας 1-1. Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα 2011

Έτος	Υπο-θέσεις	Μέλη	Εγκλημ. Ομάδες	Παράνομη Διακίνηση Μεταναστών	Οργανωμένες Ληστείες - Κλοπές	Διακίνηση ναρκωτικών	Άλλες	Άρσεις απορρ. συνολικά
2011	1628	2560	468	220	127	64	57	1.743

Ελληνική Αστυνομία 2013 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην

Ελλάδα έτους 2011

Από τις Εκθέσεις για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2022 προέκυψαν τα στοιχεία του Πίνακα 1.2. ως προς το έγκλημα της παράνομης διακίνησης μεταναστών

Πίνακας 1-2. Παράνομη διακίνηση μεταναστών

Έτος	Συλληφθέντες διακινητές	Άρσεις απορρήτου συνολικά
2010	1.150	1.169
2011	848	1.743
2012	726	2.055
2013	843	2.334
2014	1171	1.956
2015	1.501	2.304
2016	950	2.947
2017	1.399	3.194
2018	1.653	3.400
2019	1.533	2.302
2020	1.112	3.190
2021	1.092	3.097
2022	1.478	3.609
2023	1.481	3.307

Ελληνική Αστυνομία 2013-2024 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Από τις Εκθέσεις για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2022 προέκυψαν τα στοιχεία του Πίνακα 1-3 ως το έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών

Πίνακας 1-3. Διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (κάνναβη, ηρωίνη, κοκαΐνη)

Έτος	Εγκληματ. Οργανώσεις	Μέλη	Συνολικές Κατασχέσεις κάνναβης (κιλά)	Συνολικές Κατασχέσεις ηρωίνης (κιλά)	Συνολικές Κατασχέσεις κοκαΐνης (κιλά)	Άρσεις απορρήτου συνολικά
2011	64	341	13.524,529	340,47	463,420	1.763
2012			22.417,837	331,143	200,696	2.055
2013			20.949,975	235,504	706,078	2.334
2014	52	432	19.603,385	2.528,738	297,221	1.956
2015	63	497	2.817,134	566,639	101,531	2.304
2016	73	942	13.018,158	220,280	166,116	2.947
2017	126	1.195	31.191,914	361,297	229,083	3.194
2018	112	975	20.199,26	206,590	165,871	3.400
2019	105	765	19.102,441	402,695	953,442	2.302
2020	89	660	9.908,106	299,855	1.787,283	3.190
2021	93	608	10.362,860	364,402	1.085,848	3.097
2022	82	454	6.264,580	139,710	899,688	3.609
2023	118	556	6.464,575	199,903	1.789,151	3.307

Ελληνική Αστυνομία 2013-2024 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Από τις Εκθέσεις για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα την περίοδο 2014-2023 προέκυψαν τα στοιχεία του Πίνακα 1-4. ως προς ως τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (ληστείες, κλοπές-διαρρήξεις, κλοπές τροχοφόρων).

Πίνακας 1-4. Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (ληστείες, κλοπές-διαρρήξεις, κλοπές τροχοφόρων)

Έτος	Εγκληματικές Ομάδες	Μέλη	Άρσεις απορρήτου συνολικά
2014	163	862	1.956
2015	151	899	2.304
2016	163	1.124	2.947
2017	148	736	3.194
2018	123	728	3.400
2019	171	1.017	2.302
2020	174	1.167	3.190
2021	157	1.081	3.097
2022	167	1.052	3.609
2023	194	962	3.307

Ελληνική Αστυνομία 2015-2024 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Ακολούθως, η Εικόνα 1-3 δείχνει στατιστικά στοιχεία από εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές τροχοφόρων, ληστείες και κλοπές-διαρρήξεις) την περίοδο 2015-2018

Εικόνα 1-3. Η Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (Ελλάδα) του έτους 2018

ΕΛΑΣ 2019:55

Ακολούθως, η Εικόνα 1-4 δείχνει στατιστικά στοιχεία από εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές τροχοφόρων, ληστείες και κλοπές-διαρρήξεις) την περίοδο 2017-2023

Εικόνα 1-4. Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 2023

ΕΛΑΣ 2024:73

Ακολούθως, ο Πίνακας 1-5 δείχνει στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας σε μια σειρά βασικών εγκλημάτων την περίοδο 2010-2019

Πίνακας 1-5. Στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας 2010-2019 Ελληνικής Αστυνομίας

Επικράτεια τετελεσμένα	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ανθρωποκτονίες	176	184	165	141	105	86	81	78	94	76
Απάτες	1.991	2.464	3.166	2.860	2.877	3.168	3.790	3.253	3.184	3.327
Αρχαιοκαπηλεία	91	102	94	66	73	83	155	79	78	66
Βιασμοί	215	172	167	149	134	122	155	156	157	167
Εκβιάσεις	188	231	204	170	166	136	135	135	192	135
Λαθρεμπόριο	166	363	828	1.365	1.497	1.235	1.425	2.152	2.209	1.747
Ν. περί ναρκωτικών	11.439	10.203	10.249	10.120	10.675	10.602	10.892	12.305	13.110	13.013
Ν. περί όπλων	3.618	3.677	3.903	7.223	5.549	4.803	4.596	4.383	4.606	4.342
Πλαστογραφία	9.687	3.485	2.958	2.519	2.931	2.466	2.361	2.641	4.193	3.942
Σεξουαλική εκμετάλλευση	616	312	599	665	378	304	174	129	174	96
Κλοπές - Διαρρήξεις	90.931	96.925	87.912	74.538	68.691	73.774	75.083	75.707	74.183	81.734

Κλοπές τροχοφόρων	27.587	32.242	31.166	28.801	24.986	26.524	26.180	34.026	23.969	21.570
Ληστείες	6.079	6.636	5.992	4.919	3.800	4.316	4.738	4.271	4.357	4.287
Άρσεις απορρήτου συνολικά	1.169	1.763	2.055	1.956	1.956	2.304	2.947	3.194	3.400	2.302

Ελληνική Αστυνομία 2013-2022 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Ακόμα, ο Πίνακας 1-6 δείχνει στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας σε μια σειρά βασικών εγκλημάτων την περίοδο 2020-2023

Πίνακας 1-6. Στατιστική επετηρίδα ετών 2020-2023

Γενικές κατηγορίες αδικημάτων. Αδικήματα εξιχνιασθέντα & μη εξιχνιασθέντα. Κακουργήματα & πλημμελήματα. Τετελεσμένα και απόπειρες	2020	2021	2022	2023
Κατά γενετήσιας ελευθερ. κλπ	924	1388	1506	1474
Κατά περιουσ. δικαιωμάτων	6.361	9.996	12.113	10.773
Κατά προσωπ. ελευθερίας	10.401	12.493	13.206	13.076
Κατά της ζωής και προσβολές εμβρύου	606	671	809	834
Κατά της ιδιοκτησίας	91.478	88.962	104.472	102.005
Κατά της σωματικής ακεραιότητας	7.516	8.609	9.502	9.738
Νομοθεσία περί ναρκωτικών	13.458	12.841	12.737	13.314
Άρσεις απορρήτου συνολικά	3.190	3.097	3.609	3.307

Ελληνική Αστυνομία 2022-2024 - Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Από την παράθεση των ανωτέρω στατιστικών στοιχείων προκύπτουν τα εξής: Στην Ελλάδα, οι άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών για εξακρίβωση εγκλημάτων με το πέρασμα των ετών πολλαπλασιάστηκαν. Από μόλις 144 άρσεις το 2005 φτάσανε τις 3.307 το 2023. Η αύξηση είναι κολοσσιαία. Ακόμα, η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών αποτελεί το βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος το οποίο αποτελεί του νούμερο ένα οικονομικό έγκλημα. Σύμφωνα με την ΑΔΑΕ, το 2022 περίπου το 1/3 των βουλευμάτων που εκδόθηκαν το α' εξάμηνο για τις άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών αφορούσαν την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Με τη σειρά του η συντριπτική πλειοψηφία του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα αφορά τρία επιμέρους σοβαρά εγκλήματα: την παράνομη διακίνηση μεταναστών, τις οργανωμένες

ληστείες-κλοπές και τη διακίνηση ναρκωτικών, εκ των οποίων τα δύο πρώτα αποτελούν κατεξοχήν οικονομικού χαρακτήρα εγκλήματα. Για παράδειγμα, το 2011 βάσει των στοιχείων της Ελληνικής Αστυνομίας προέκυψε ότι από τις 468 εγκληματικές οργανώσεις οι 411 αφορούσαν τα τρία ανωτέρω εγκλήματα (ποσοστό 87.8%).

Από την άλλη, πρώτον, όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα, η ραγδαία αύξηση των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών δεν συνοδεύτηκε από ανάλογη αύξηση των περιπτώσεων εξάρθρωσης των εγκληματικών οργανώσεων και δεύτερον, η επίδραση του ανακριτικού μέσου συνολικά στην πάταξη της εγκληματικότητας είναι μεν σημαντική μέχρι όμως ένα βαθμό. Αναλυτικότερα, στον έγκλημα της παράνομης διακίνησης μεταναστών το 2010 συνελήφθησαν 1.150 διακινητές και έγιναν συνολικά 1.169 άρσεις απορρήτου ενώ το 2023 συνελήφθησαν 1.481 διακινητές και έγιναν 3.307 άρσεις. Ανάλογα, είναι τα αποτελέσματα εξάρθρωσης των εγκληματικών οργανώσεων που ασχολούνται με διακίνηση ναρκωτικών και τα σοβαρά εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας όπως κλοπές και ληστείες. Δηλαδή, ναι μεν οι άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών βοήθησαν σημαντικά στην εξάρθρωση πολλών εγκληματικών οργανώσεων όχι όμως κατ' ανάλογο τρόπο με την αύξηση του ρυθμού των άρσεων.

Παράλληλα, όσον αφορά τη γενικότερη καταπολέμηση της εγκληματικότητας ο ιδιαίτερα σημαντικός Πίνακας 1-5 δείχνει ότι αν και το διάστημα 2010-2019 οι άρσεις του απορρήτου στην Ελλάδα από 1.169 το 2010 έφτασαν τις 3.400 το 2018 και τις 2.302 το 2019 εντούτοις σε 4 από 13 βασικές κατηγορίες αδικημάτων, που παρατίθενται δειγματοληπτικά, η εγκληματικότητα το 2019 αυξήθηκε (απάτες, λαθρεμπορία, νομοθεσία περί ναρκωτικών και νομοθεσία περί όπλων). Φυσικά, στις υπόλοιπες 9 κατηγορίες η μείωση της εγκληματικότητας το 2019 είναι αισθητή και φανερώνει ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών μακροπρόθεσμα αποδίδει καρπούς. Επίσης, όσον αφορά ειδικότερα το οικονομικό έγκλημα παρατηρούμε μια ανάμεικτη εικόνα. Ειδικότερα, οι αρχαιοκαπηλίες, οι εκβιάσεις, οι πλαστογραφίες, οι κλοπές-διαρρήξεις, οι κλοπές τροχοφόρων και οι ληστείες (6 στις 13 κατηγορίες) μειώθηκαν ενώ οι απάτες και το λαθρεμπόριο αυξήθηκαν αδικήματα που σχετίζονται και με την καταβαράθρωση της ελληνικής οικονομίας το αντίστοιχο διάστημα. Επομένως, τα στατιστικά στοιχεία φανερώνουν μια θετική σχέση ανάμεσα στη χρήση του ανακριτικού μέσου της άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών και της καταπολέμησης της εγκληματικότητας, τόσο

όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα και τις παραφυάδες του όσο και γενικότερα στην αντιμετώπιση της πλειοψηφίας των σοβαρών εγκλημάτων.

Σε κάθε όμως περίπτωση θα πρέπει να προβληματίσει ο Πίνακας υπ αρ. 1-6 διότι το χρονικό διάστημα 2020-2023, δηλαδή στην covid-19 και μετά-covid 19 περίοδο καταγράφεται μια σαφής αύξηση της εγκληματικότητας σε έξι σοβαρές κατηγορίες εγκλημάτων (Αδικήματα εξιχνιασθέντα και μη εξιχνιασθέντα. Κακουργήματα και πλημμελήματα. Τετελεσμένα και απόπειρες) παρουσιάζεται σταθερότητα στην περίπτωση των ναρκωτικών ενώ υπάρχει σαφέστατη σημαντική αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων όπως είναι τα εγκλήματα κατά περιουσιακών δικαιωμάτων και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας παρά το γεγονός κιόλας ότι η χώρα τα συγκεκριμένα χρόνια (2020-2023) έχει καλύτερους οικονομικούς δείκτες σε σχέση με το παρελθόν σε ορισμένους κρίσιμους τομείς όπως π.χ. στην ανεργία, στο ΑΕΠ, στο δημόσιο χρέος ως προς το ΑΕΠ και στην ανάπτυξη. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να απασχολήσει ιδιαίτερος του ειδικούς με την κατάρτιση της αντεγκληματικής πολιτικής διότι το ίδιο χρονικό διάστημα οι άρσεις του απορρήτου υπερέβαιναν συνολικά σταθερά τις 3.000 σε κάθε υπό εξέταση έτος (3.190 το 2020, 3.097 το 2021, 3.069 το 2022 και 3.307 το 2023) όταν το 2009 ήταν μόλις 970 το χρόνο.

Παράλληλα, το διάστημα 2014-2023 παρατηρείται μια στασιμότητα στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος παρά την αύξηση των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών (Πίνακας 1-4). Οι άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών και το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία καθώς μέσω της πρόσβασης στις επικοινωνίες οι αρχές δύνανται να προσεγγίσουν τα κρυπτόμενα μέλη της οργάνωσης. Για παράδειγμα, βάσει του Πίνακα 1-4 το 2014 στα τέσσερα βασικότερα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (ληστείες, κλοπές-διαρρήξεις, κλοπές τροχοφόρων) εξαρθρώθηκαν 163 εγκληματικές ομάδες με 862 μέλη σε 1.956 συνολικά άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών ενώ το 2023 194 εγκληματικές ομάδες με 962 μέλη και 3.307 άρσεις. Το στοιχείο αυτό με τη σειρά του δείχνει ότι η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών έχει ένα όριο ως προς την επίδραση που επιφέρει στην πρόληψη και στην αποτροπή και δεύτερον η αντεγκληματική πολιτική δεν αφορά μόνο την εξιχνίαση ενός εγκλήματος και την παρεπόμενη σύλληψη των δραστών αλλά και την αποφυγή της υποτροπής, όπως και την παραμονή εντός των καταστημάτων κράτησης. Διότι, σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής (sofron.gov.gr) την τελευταία

δεκαετία (2015-2024) οι κρατούμενοι εντός των ελληνικών φυλακών κυμαίνονται από 11.798 το ανώτατο έως 9.611 το κατώτατο, παρά τη σωρεία κακουργηματικών πράξεων που επιλαμβάνονται οι αρχές, όπως αποτυπώνονται άλλωστε στα στατιστικά στοιχεία που προεκτέθησαν. Τέλος, ενδεχομένως, η θετική επίδραση των άρσεων των απορρήτου των επικοινωνιών να αρχίσει σταδιακά να ατονεί λόγω των πολλών ηλεκτρονικών και μη μεθόδων επικοινωνίας που χρησιμοποιούν ολοένα και πιο συχνά οι κακοποιοί αλλά παράλληλα και λόγω της χρήσης εξελιγμένων κρυπτογραφικών μεθόδων επικοινωνίας.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η άρση των επικοινωνιών αν και είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας εντούτοις η ωφέλειά του εντοπίζεται κυρίως στη σύλληψη των δραστών παρά στη συνολική αντιμετώπιση και περιστολή των καθυστερήσεων εγκλημάτων τα οποία παρουσιάζουν μια τάση επαναληψιμότητας. Ακόμα, είναι φανερό ότι η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών διατάσσεται με επιφανειακό έλεγχο των προϋποθέσεων της καθώς παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός της χώρας παραμένει σταθερός υπάρχει αδικαιολόγητη και υπέρμετρη υιοθέτηση του μέτρου αφού μόνο σε μόλις μια δεκαετία οι άρσεις τριπλασιάστηκαν από 1.169 το 2010 σε 3.190 το 2020. Επιπροσθέτως, είναι φανερό ότι ο σκοπός πάταξης της εγκληματικότητας δεν πρέπει να ευνοεί την «κανονικοποίηση» των ειδικών ανακριτικών πράξεων, η οποία μάλλον αποτελεί την εύκολη και γρήγορη λύση των αρχών στην εξιχνίαση των εγκλημάτων. Τέλος, το όποιο πλεονέκτημα προσφέρει στις αρχές η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών κινδυνεύει σε βάρος χρόνου να απολεσθεί καθώς έχουν ήδη αναπτυχθεί πολλοί και διαφορετικοί τρόποι και μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας τα οποία οι αρχές θα είναι δύσκολο να τα ελέγχουν στο σύνολό τους στο μέλλον.

4.2 Οι παράνομες άρσεις απορρήτου των επικοινωνιών από κρατικά όργανα

Ένα βασικό ζήτημα που απασχολεί κατά καιρούς την επικαιρότητα για θέματα άρσης του απορρήτου των υποκλοπών είναι αν διεξάγονται παράνομες παρακολουθήσεις από δικαστικές ή κρατικές αρχές ή από τρίτους καθ' υπόδειξη όμως αυτών (ηθική αυτουργία) ή σε συνεργασία (συνέργεια) αυτών.

Καταρχήν, δυστυχώς, το φαινόμενο της παράνομης άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών από ιδιώτες με την διεύρυνση των δυνατοτήτων των επικοινωνιών τα

τελευταία έτη έχει ενταθεί. Επιπροσθέτως, η παράνομη παρακολούθηση των συνομιλιών πολλές φορές δεν γίνεται αντιληπτή από το θιγόμενο άτομο ή γίνεται σε πολύ μεταγενέστερο βαθμό με αποτέλεσμα είτε η απόδοση δικαιοσύνης να γίνεται καθυστερημένα είτε τα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία να έχουν χαθεί, αλλοιωθεί ή μεταβιβαστεί σε τρίτους. Σε αυτήν την περίπτωση πέραν των σχετικών ανεξαρτήτων αρχών (ΑΔΑΕ, ΑΠΔΠΧ κ.ά.) το κύριο βάρος ενσκήπτει στο ποινικό δίκαιο ιδίως δε στην παράβαση των άρθρων 370Α και 370 ΣΤ ΠΚ.

Νομολογιακά υπάρχουν οι κλασικές υποθέσεις ιδιωτικών διαφορών όπου α) ο θιγόμενος ζητάει την τιμωρία όσων έχουν προβεί στην παράνομη άρση και χρήση του υλικού του απορρήτου με πρόθεση βλάβης καθώς και β) οι ειδικές και εξατομικευμένες συνήθως περιπτώσεις όπου η άρση του απορρήτου αποδεικνύει την αθώωση ενός ατόμου από μια κατηγορία και οδηγεί επιγενόμενα σε ανατροπή μιας σκευωρίας ή πλάνης ή μιας εκδοθείσας απόφασης όπου θιγόμενος παρουσιάζει το παρανόμως αποκτηθέν υλικό προφανώς ως έσχατο μέσο άμυνας αυτού από μια εις βάρος του κατηγορία.

Στη θεματική μας, από την άλλη, εξετάζεται η άρση του απορρήτου στην Ελλάδα ως ειδική ανακριτική πράξη, δηλαδή για την εξακρίβωση σοβαρών αδικημάτων. Επομένως, θεωρητικά η άρση είναι νόμιμη όταν πραγματοποιείται θεσμικά μέσω των αρμοδίων οργάνων και της νομοθεσίας. Στην πραγματικότητα, για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών αποφασίζει, εντός σαράντα οκτώ ωρών, με βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιστάσεις την άρση δύναται να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής πρέπει να εισάγει την υπόθεση, μέσα σε τρεις ημέρες, στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο (άρ. 6 παρ. 3 Ν. 5002/2022). Έπειτα εξειδικευμένο προσωπικό της αστυνομίας ακούει και καταγράφει τις συνομιλίες και παράλληλα ενημερώνεται και η ΑΔΑΕ. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι είναι πολύ δύσκολο στην ελληνική έννομη τάξη να συντελεστεί κάποια παράβαση στα πλαίσια της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και ακόμα δυσκολότερο να αποκαλυφθεί αυτή η παράβαση.

Γενικά, υπάρχουν δύο βασικές αιτίες για τις οποίες δεν καταγράφονται πολλά περιστατικά παράνομων άρσεων απορρήτου από κρατικούς φορείς στην Ελλάδα για ζητήματα αντιμετώπισης σοβαρών εγκλημάτων. Ο πρώτος λόγος είναι πρακτικός. Ειδικότερα, ενδεχόμενη αποκάλυψη μιας τέτοιας παράβασης, ιδίως αν συντελείται με συστηματικό

τρόπο, δύναται πιθανώς να οδηγήσει ακολούθως σε κυβερνητική κρίση, πτώση κυβέρνησης, οικονομική αστάθεια, δυσφήμιση της χώρας, εκδιωγμό από διεθνείς οργανισμούς και διεθνή φόρα και γενικά να έχει απρόβλεπτες συνέπειες καθώς έτσι θα σημαίνει ότι στην Ελλάδα υπάρχει και λειτουργεί παρακράτος, κατάσταση στην οποία η Ελλάδα δεν πρέπει να βρεθεί σε καμία περίπτωση. Συγχρόνως, οι τυχόν δράστες θα βρεθούν ενώπιον σοβαρών κυρώσεων. Για αυτό το λόγο, στην Ελλάδα, οι περισσότερες παραβάσεις είναι μεμονωμένες και αφορούν όχι την ουσία αλλά αβλεψίες και παρατυπίες επί της διαδικασίας.

Ακολούθως, ο δεύτερος λόγος είναι ότι μέσω της ΕΥΠ και της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας (Δ.Α.Ε.Β.), της λεγόμενης Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας (άρ. 4 Ν. 5002/2022), είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφαλείας βάσει του άρ. 19 παρ. 1 εδ. β' Σ.. Δηλαδή, οι αρχές είναι ευκολότερο να προβούν σε άρση του απορρήτου, χωρίς ενημέρωση του θιγομένου, χωρίς αιτιολογία, με απλούστερη διαδικασία και το κυριότερο νομίμως. Δηλαδή, είναι πολύ πιθανό να μην έχουμε παραβιάσεις στην ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών διότι ενδεχομένως σε ορισμένες δύσκολες περιπτώσεις που είτε δεν επιτρέπεται να γίνει η ειδική ανακριτική πράξη καθώς π.χ. το έγκλημα που ενδιαφέρει τις αρχές να απουσιάζει από τους σχετικούς καταλόγους αδικημάτων του ΚΠΔ και του Ν. 5002/2022 είτε να υπάρχει κάποιο άλλο κώλυμα π.χ. έλλειψη διαθέσιμου χρόνου η άρση να συντελείται μέσω της δεύτερης επιτρεπομένης οδού. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αναδειχθεί το γεγονός ότι μετά την ανάδειξη της καταγγελίας για ενδεχόμενες παράνομες ακροάσεις δεκάδων προσώπων εκ μέρους της ΕΥΠ μέσω του κατασκοπευτικού λογισμικού Predator, την επόμενη χρονιά συντελέστηκε μείωση των άρσεων ακροάσεως τόσο για λόγους εθνικής ασφαλείας όσο και για λόγους εξακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων (Λαμπρόπουλος 2024).

Περαιτέρω, όσον αφορά την εξακρίβωση ποινικών αδικημάτων, αυτό που συμβαίνει στην Ελλάδα είναι ότι έχουμε ενίοτε ορισμένες παραβάσεις συγκεκριμένα επί της διαδικασίας στην ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών. Δηλαδή, η άρση του απορρήτου τελείται μεν θεσμικώς από τα αρμόδια όργανα για λόγους εξακρίβωσης των προβλεπομένων αδικημάτων αλλά οι αρχές προβαίνουν σε ορισμένες παρατυπίες επί της διαδικασίας, για παράδειγμα με τη μη ανάγνωση από το δικαστήριο ορισμένων βασικών εγγράφων όπως διατάξεων και βουλευμάτων με τα οποία εκδόθηκε η άρση του

τηλεφωνικού απορρήτου (βλ. 1448/2011 ΑΠ), με τη μη καταγραφή σωστά των συνομιλιών στις εκθέσεις, με την αποσπασματική καταγραφή συνομιλιών είτε με την δικαιολογία ότι αφορούν τρίτους αμέτοχους είτε με τη δικαιολογία ότι κείμενο είναι ακατάληπτο (Παύλου 2015:161, 163), με τη μη σωστή καταγραφή της διερμηνείας στις εκθέσεις, με την προφορικοποίηση των πορισμάτων των τεχνικών ανακριτικών πράξεων η οποία συντελείται με τη λήψη μαρτυρικής κατάθεσης από αστυνομικό σχετικά με το περιεχόμενο της απομαγνητοφωνήσεως κατά παράβαση του άρθρου 211 στοιχ. α΄ ΚΠΔ (Παύλου 2015:165, Ναϊντος 2017:498), με το λανθασμένο κείμενο αξιολόγησης των συνομιλιών με το λεγόμενο «διαβιβαστικό» (Ναϊντος 2017:499) ή με την λανθασμένη ερμηνεία των εκθέσεων όπου οι αρχές αποδίδουν λανθασμένα το περιεχόμενο των συνομιλιών διότι οι δράστες μιλάνε κωδικοποιημένα (π.χ. σε υποθέσεις ναρκωτικών θα μπορούσε η λέξη «χιονάτη» να συνδεθεί από αστυνομικούς με την «κοκαΐνη» θεωρούμενη ως συνθηματική λέξη - βλ. για το ίδιο θέμα την απόφαση 1044/2023 ΑΠ). Αυτές, οι παραβάσεις δεν αφορούν την ουσία αλλά τη διαδικασία, δηλαδή την πρακτική καταγραφή των συνομιλιών και την τύχη των παράνομων αποδεικτικών μέσων (βλ. 1150/1989 ΑΠ, ΠοινΧρ Μ΄, 431 «Οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις του εμπόρου ναρκωτικών» όπου τα αποδεικτικά στοιχεία αξιοποιήθηκαν από το δικαστήριο). Ακόμα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι νομικά βάσει του άρθρου 13 περ. γ΄ ΠΚ το υλικό της απομαγνητοφωνήσεως αποτελεί έγγραφο (βλ. 433/74 ΑΠ και 343/77 ΑΠ) όπως και βιντεοταινίες, οι μαγνητοταινίες και κάθε μηχανική απεικόνιση (Σεβαστίδης 2015:2303 επ. με παράθεση εκτενούς νομολογίας).

Γενικά, όταν τα κρατικά όργανα κατηγορούνται είτε για παράνομη άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είτε για παράνομη χρήση αυτών των αποδεικτικών στοιχείων, ο ΑΠ απορρίπτει συνήθως αυτούς τους ισχυρισμούς (βλ. απόφαση ΑΠ 1518/2018). Για παράδειγμα, το δικαστήριο στην απόφαση ΑΠ 1044/2023 απέρριψε την ένταση - αντιρρήσεις περί μη αναγνώσεως συγκεκριμένης έκθεσης ανάλυσης των εκθέσεων απομαγνητοφώνησης. Ανάλογα, με το υπ΄ αρ. 26/2002 Βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Ξάνθης κρίθηκε ότι χρήση των αποδεικτικών στοιχείων που προήλθαν από φακέλους υιοθεσιών είναι νόμιμη καθώς η έρευνα βάσει της οποίας αυτοί κατασχέθηκαν διεξήχθη νομίμως, η δε μυστικότητα της υιοθεσίας δεν παραβιάζεται καθώς η ανάκριση διεξάγεται μυστικά.

Ανάλογα, αν και ο ΑΠ έχει ασχοληθεί με υποθέσεις για παρερμηνεία από τις αρχές του περιεχομένου των συνομιλιών που έχει προέλθει από άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, με σειρά αποφάσεών του έχει απορρίψει του σχετικούς ισχυρισμούς: είτε γιατί ο κατηγορούμενος και ο δικηγόρος του δεν έκαναν κάποια σχετική παρατήρηση μέχρι και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, είτε γιατί ενδεικτικά ο δικηγόρος δεν έκανε κάποιο σχόλιο στα επίδικα έγγραφα βάσει του άρ. 358 ΚΠΔ, είτε γιατί ο δικηγόρος και ο κατηγορούμενος δεν ερώτησαν σχετικώς τον μάρτυρα κατηγορίας (ΑΠ 904/2020 για εγκληματική οργάνωση, όπου απορρίφτηκε ο αναιρετικός λόγος για παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων της αλυσίδας των άρθρων 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠΔ, 6 παρ. 1 και 8 ΕΣΔΑ, 510 παρ.1 στοιχ. Α ΚΠΔ). Στην αντίστοιχη απόφαση ΑΠ 1982/2018, για εγκληματική οργάνωση, κρίθηκε ότι η χρήση ευρημάτων από την άρση των τηλεφωνικών επικοινωνιών δεν συνεπάγεται απόλυτη ακυρότητα λόγω υπέρβασης εξουσίας απορριπτόμενων των αναιρετικών λόγων του άρθρου 510§1 στοιχ. Α' και Η' του ΚΠΔ οι οποίοι κρίθηκαν αβάσιμοι. Ακόμα, μια κλασική επωδός του ΑΠ όπου επικυρώνεται η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και η αξιοποίηση των εν λόγω στοιχείων είναι το επιχείρημα της χρήσης πολλών αποδεικτικών μέσων όταν δηλαδή οι δικαστικοί λειτουργοί εκδίδουν την απόφασή τους χρησιμοποιώντας και άλλα στοιχεία, όπως συνήθως την εξέταση ενός αστυνομικού.

Από τη σχετική νομολογία σημαντική κρίνεται και η απόφαση 1044/2023 ΑΠ η οποία έκρινε ότι η αποκωδικοποίηση ορισμένων λέξεων όπως «τρία χαρτιά = το χρηματικό ποσό των 3.000 ευρώ, τάληρο = πέντε γραμμάρια (5 γρ.) ηρωίνη» δεν συνεπάγεται ακυρότητα ή πλαστότητα της έκθεσης ανάλυσης συλλεχθέντος προανακριτικού υλικού, οι δε αστυνομικοί δεν διέπραξαν το αδίκημα του άρ. 370Α ΠΚ εις βάρος των κατηγορούμενων, ούτε δεν τα αναφερόμενα στην έκθεση αποτελούν προσωπικές κρίσεις και αυθαίρετα συμπεράσματα των αστυνομικών.

Παρόλα αυτά, η ενσωμάτωση στις δικογραφίες μόνο τμημάτων των επικοινωνιών, οι οποίες μάλιστα συνοδεύονται από κρίσεις, αξιολογήσεις και αποκωδικοποιήσεις του περιεχομένου των συνομιλιών παραβιάζουν τα υπερασπιστικά δικαιώματα ενός κατηγορουμένου, όπως έχει κρίνει σχετικώς το ΕΔΑΔ στην υπόθεση Bykov v. Russia, Grand Chamber, 4378/02, 10.3.2009 §§35, 94, 103 (Τσόλιας 2023:247). Αν και η θεωρία έχει επανειλημμένως σταθεί στο ύψος των περιστάσεων σε αυτό το λεπτό ζήτημα (Παύλου 2015:161), η ελληνική νομολογία και οι Εισαγγελίες (βλ. τη Γνωμοδότηση υπ'

αρ. 2/2017 του Εισαγγελέα του ΑΠ για τη νομιμότητα της χρήσης και αποδεικτικής αξιοποίησης αποδεικτικού υλικού που προέρχεται από την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών) μάλλον κρατούν μια σταθερή στάση αναμονής ή άρνησης.

Η άρνηση έχει στήριγμα και στην ίδια την πραγματικότητα καθώς για παράδειγμα στον νομοθέτη φαντάζει λογικό ένα αρχιμαφιάζος εμπορίας ναρκωτικών που συλλαμβάνεται και οδηγείται στον ανακριτή μετά από δέκα μήνες παρακολούθησης και καταγραφής των συνομιλιών του, να απολογείται εντός πέντε ημερών και να κρίνεται εκεί η προσωρινή κράτησή του, ο δε δικηγόρος που πιθανώς τον εκπροσωπεί να είναι σε θέση να ακούσει και να διαβάσει στο ίδιο χρονικό διάστημα δεκάδες ψηφιακούς δίσκους οι οποίοι καταλαμβάνουν χιλιάδες σελίδες σε καρότσια και κούτες (Παύλου 2015:162). Από την άλλη, και η απλή και εύκολη παράθεση νομικών διατάξεων περί δικαιωμάτων του κατηγορουμένου που επικαλούνται νομικοί δεν μπορεί να υπερβεί μια πραγματικότητα ελλείψεων σε μέσα, πόρους και ανθρώπινο δυναμικό, όταν συνήθως στην Ελλάδα ένας μόνο ανακριτής δύναται να εξετάζει κακουργήματα που αντιστοιχούν σε περίπου 150.000 άτομα σε έναν νομό της περιφέρειας.

Γενικά, πάντως επειδή οι πράξεις των κρατών και των δημοσίων υπηρεσιών διαθέτουν το τεκμήριο της νομιμότητας και επειδή τα ίδια τα κράτη με τους μηχανισμούς τους όπως την αστυνομία και τη δικαιοσύνη διαθέτουν το μονοπώλιο της εφαρμογής του νόμου είναι πολύ δύσκολο και σπάνιο να εξακριβωθούν παράνομες ενέργειες στη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών.

Από τις εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα αυτοπροστασίας του κράτους και των μηχανισμών του, από τη σχετική νομολογία αναφέρουμε την απόφαση 5248/2015 Εφ Αθηνών όπου εντοπίστηκαν λάθη στη διαδικασία άρσης του απορρήτου για την εξακρίβωση μια εγκληματικής οργάνωσης. Ειδικότερα, πριν από την άσκηση της ποινικής δίωξης δεν συντελέστηκε στο σχετικό πόρισμα διάκριση μεταξύ των αναφερομένων αδικημάτων για το σε ποια εξ αυτών επιτρέπεται η άρση του απορρήτου. Εξάλλου, σύμφωνα με την ίδια απόφαση η φερόμενη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της συγκρότησης ή ένταξης σε μια εγκληματική οργάνωση δεν αρκεί για να είναι νόμιμη η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για όλα τα αδικήματα που τυχόν διαπράχθηκαν από αυτήν. Ως εκ τούτου το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν επιτρέπεται η χρήση και η αξιοποίηση στοιχείων που προήλθαν από την άρση του τηλεφωνικού απορρήτου.

Αντίθετα, σε διεθνές επίπεδο και ιδίως στο ΕΔΑΔ, όπου προβλέπεται και απευθείας ατομική προσφυγή του θιγομένου, υπάρχουν πολλά παραδείγματα παραβίασεως από τα εθνικά κράτη του απορρήτου των επικοινωνιών του άρ. 8 της ΕΣΔΑ το οποίο εντούτοις στην παρ. 2 θέτει ορισμένες επιτρεπόμενες περιπτώσεις άρσης για λόγους εθνικής ασφάλειας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινική παραβάσεων (Τσιφτσόγλου 2015:59 επ. παραθέτοντας εκτενή νομολογία και αναλύοντας τα στάδια ελέγχου του ΕΔΑΔ).

Η Νάσκου-Περράκη (2022:527) παραθέτει σχετικές υποθέσεις παραβίασεως του άρ. 8 της ΕΣΔΑ μέσω παράνομης παρακολούθησης της τηλεφωνικής ή ηλεκτρονικής επικοινωνίας: Halford κατά Ην. Βασιλείου, προσφυγή/application no.20605/92, 25.6.1997 (οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις εμπίπτουν στο απόρρητο της αλληλογραφίας του άρ. 8 ΕΣΔΑ), Dimitri Popescu κατά Ρουμανίας No. 2, προσφυγή/application no. 71525/01, 26.04.2007 (παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων από τις αρχές χωρίς ρητή εισαγγελική εντολή), Von Vondel κατά Ολλανδίας, no. 38258/03, 25.10.2007 (παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων από ιδιώτη με την βοήθεια των αρχών) και Copland κατά Ην. Βασιλείου, προσφυγή/application no. 62617/00, 03.04.2007 (παρακολούθηση τηλεφώνου, email και διαδικτύου). Δηλαδή, όλες οι μορφές επικοινωνίας καλύπτονται από το πέπλο προστασίας της ΕΣΔΑ.

Επιπροσθέτως, ανάλογο κατάλογο με εξέταση της παραβίασης του άρ. 8 της ΕΣΔΑ λόγω παρέμβασης δημοσίας αρχής παραθέτει και η Λαχανά (2013:1141-1142) όπου αναφέρει μια εξαντλητική σειρά από σχετικές αποφάσεις όπως ενδεικτικά την υπόθεση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου, no.44647/98, 28.1.2003, Uzun κατά Γερμανίας, no.35623/05, 2.9.2010, Shimovolos κατά Ρωσίας, no.30194/09, 21.6.2011 και M.M. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, no.24029/07, 13.11.2012. Για παράδειγμα, στην υπόθεση M.M. κατά Ολλανδίας, no.39339/98, 8.4.20023 το δικαστήριο έκρινε ότι η συγκέντρωση αποδεικτικού από τις αρχές με τη μεσολάβηση ιδιωτών, κατόπιν όμως παραιnéσεως των πρώτων, εκ νέου παραβιάζει το άρ. 8 της ΕΣΔΑ.

Γενικά, οι υποθέσεις παραβίασεως του απορρήτου από κρατικές αρχές και δη του άρ. 8 της ΕΣΔΑ είναι πάρα πολλές γεγονός που πρέπει να προβληματίσει όχι μόνο για ότι συντελείται αλλά και γιατί το φαινόμενο συνεχίζεται στην πορεία του χρόνου. Ενδεικτικά αναφέρεται επιπροσθέτως η υπόθεση Silver κ.α. κατά Ην. Βασιλείου, Application no. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75, 25.3.1983 για παράνομη

παρεμπόδιση ή καθυστέρηση αποστολής της αλληλογραφίας κρατουμένων, η υπόθεση Kruslin κατά Γαλλίας Application no. 11801/85, 24.4.1990 στην οποία το ΕΔΑΔ έκρινε ότι δεν υπάρχει σαφήνεια στη διακριτική ευχέρεια των γαλλικών αρχών για να προβαίνουν σε άρση του απορρήτου, η υπόθεση Roman Zakharov κατά Ρωσίας, Application no. 47143/06, 4.12.2015 για παράνομη μυστική παρακολούθηση κινητών τηλεφώνων, η υπόθεση Michel Lambert κατά Γαλλίας, Application no. 23618/94, 24.8.1998, για απουσία δυνατότητας εθνικής δικαστικής προσφυγής ενός ατόμου κατά της άρσης απορρήτου σε τηλεφωνική γραμμή τρίτου δηλαδή που δεν είναι δική του και οι συναφείς υποθέσεις Iordachi κ.α. κατά Μολδαβίας, Dumitru Popescu κατά Ρουμανίας, Prado Bugallo κατά Ισπανίας, Valenzuela Contreras κατά Ισπανίας για τα απαιτούμενα απώτατα χρονικά όρια της άρσης του απορρήτου. Από τον ορυμαγδό των σχετικών αποφάσεων του ΕΔΑΔ ενδεχομένως οι πλέον σημαντικές είναι οι συναφείς υποθέσεις Szabo and Vissy κατά Ουγγαρίας Application no. 37138/14, 06/06/2016, Big Brother Watch κατά Ην. Βασιλείου, Applications nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15, 25.5.2021 και Centrum for Rättvisa κατά Σουηδίας, Application no. 35252/08, 25.5.2021, οι οποίες αφορούν το επιτρεπτό αλλά και τη νομιμότητα των κριτηρίων για την εφαρμογή μαζικών παρακολουθήσεων αναδεικνύοντας το κριτήριο των εύλογων υποψιών και των απροσδιόριστων απειλών, και στις οποίες κρίθηκε ότι συντελείται παραβίαση του άρ. 8 της ΕΣΔΑ.

Από την άλλη, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου το ΕΔΑΔ έκρινε ότι δεν παραβιάστηκε το άρ. 8 της άρσης του απορρήτου όπως στην υπόθεση Klass κ.α. κατά Γερμανίας no. 5029/71, 6.9.1978 (πέντε Γερμανοί δικηγόροι που ασχολούνταν με μια υπόθεση τρομοκρατίας θεώρησαν ότι παρακολουθούνται τηλεφωνικά από τις γερμανικές μυστικές υπηρεσίες) και στην υπόθεση Leander κατά Σουηδίας, no. 9248/81, 26.3.1987 (χρήση μυστικών αρχείων -secret police register- από την αστυνομία για την εξέταση της ανανέωσης της εργασίας ενός εργαζομένου σε ναυτικό μουσείο δίπλα σε στρατιωτική ναυτική βάση).

Ανάλογα, το ΕΔΑΔ στην υπόθεση Schenk κατά Ελβετίας (no. 10862/84, 12.7.1988) αποφάνθηκε ότι δεν παραβιάστηκε το άρ. 6 παρ. 1 και 2 της ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης ούτε κρίθηκε απαραίτητο να εξεταστεί το άρ. 8 της ΕΣΔΑ, καθώς είχε δοθεί η δυνατότητα στον κατηγορούμενο να αντικρούσει τη χρήση της παρανόμως αποκτηθείσας μαγνητοταινίας, η δε «επίμαχη μαγνητοταινία δεν ήταν το μοναδικό μέσο στο οποίο

βασίζόταν η καταδίκη» (Κονταξής 2006:1314 και υπ' αρ. γνωμοδότηση 14/2020 του Εισαγγελέα ΑΠ). Παράλληλα, στην υπόθεση Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου (no. 35394/97, 12.5.2000 - final 4.10.2000) όπου ένα άτομο καταδικάστηκε με αποδεικτικό μέσο μια μαγνητοταινία, η οποία προήλθε από συσκευή παρακολούθησης που τοποθετήθηκε από την αστυνομία σε ιδιωτική κατοικία χωρίς να το γνωρίζουν οι ένοικοι, το ΕΔΑΔ έκρινε ομοφώνως ότι παραβιάστηκε το άρ. 8 της ΕΣΔΑ για το απόρρητο των επικοινωνιών όχι όμως και το άρ. 6 της ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης (Κονταξής 2006:1314-1315).

Συμπεράσματα

Το απόρρητο της επικοινωνίας αποτελεί θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα το οποίο προστατεύεται από το Σύνταγμα (κυρίως μέσω των άρ. 9, 9Α και 19 Σ.), διεθνείς συνθήκες (κυρίως μέσω ΕΣΔΑ, ΔΣΑΠΔ και ΧΘΔΕΕ) την εσωτερική νομοθεσία (ΚΠΔ , ΠΚ) και ανεξάρτητες αρχές (ΑΔΑΕ, ΑΠΔΠΧ).

Παρά όμως το θεμελιώδη χαρακτήρα του δικαιώματος η προστασία του απορρήτου δύναται να αρθεί βάσει του άρ. 19 παρ. 1 β' Σ. για λόγους εθνικής ασφάλειας και για εξακρίβωση «ιδιαιτέρα σοβαρών εγκλημάτων». Στη θεματική μας εστιάζουμε στην άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για την αντιμετώπιση των «ιδιαιτέρα σοβαρών εγκλημάτων» δηλαδή μέσω χρήση της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδικής ανακριτικής πράξης.

Αν και η θεωρία και η νομολογία έχουν εκφέρει εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις μάλλον ορθότερο είναι να υποστηρίξουμε ότι το απόρρητο καλύπτει όχι μόνο τα εσωτερικά στοιχεία (δηλαδή το περιεχόμενο που είναι και το ουσιώδες) αλλά ακόμα και τα εξωτερικά όπως είναι π.χ. τα ταυτοποιητικά στοιχεία, η ημερομηνία, ο τόπος και η ώρα επικοινωνίας.

Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών προβλέπεται στον ΚΠΔ στο άρθρο 254 παρ. 1 περ. δ' για μια σειρά σοβαρών αδικημάτων, στο άρ. 255 ΚΠΔ για βασικότερα εγκλημάτων διαφθοράς και σε μια σειρά κακουργημάτων και πλημμελημάτων που ορίζει Ν. 5002/2022 ενώ υπάρχει και ειδική νομοθεσία άρσης του απορρήτου για συγκεκριμένες περιπτώσεις όπως π.χ. σωμάτων ασφαλείας και στρατού.

Όσον αφορά τη διαδικασία της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για την καταπολέμηση των εγκλημάτων στα οποία επιτρέπεται, ο σιδηρούς κανόνας είναι ότι απαιτείται η έκδοση βουλεύματος κατόπιν προτάσεως του Εισαγγελέα όπως προκύπτει τόσο από τα άρ. 254 και 255 ΚΠΔ όσο και από το Ν.5002/2022. Αν για ειδικούς λόγους κατεπείγοντος η διαδικασία εκκινήσει από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή θα πρέπει πάλι η άρση να επικυρωθεί από δικαστικό συμβούλιο εντός τριών ημερών. Ακόμα, θα πρέπει να τονιστεί ότι η άρση μπορεί να επιβληθεί και σε τρίτο αμέτοχο στο έγκλημα ενώ αν αποδειχτούν αξιόποινες πράξεις και για άλλα αδικήματα, διαφορετικά από αυτά για τα οποία έχει εκδοθεί η άρση, υπό προϋποθέσεις τα εν λόγω λεγόμενα «τυχαία ευρήματα» μπορούν να αξιοποιηθούν και για αυτά τα οψίμως ανακαλυφθέντα αδικήματα.

Το πλέον ακανθώδες και εξαιρετικής σημασίας ζήτημα που σχετίζεται με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι η χρήση στοιχείων από αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί παρανόμως. Ειδικότερα, άρ. 19 παρ. 3 Σ. αναφέρει ότι απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση της προστατευτικής τριπλέτας των άρ. 9, 9Α και 19 του συντάγματος. Ταυτόχρονα, το άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ ορίζει ότι στη ποινική διαδικασία δεν λαμβάνονται υπόψιν αποδεικτικά μέσα που έχουν ληφθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών. Με τη σειρά της, η πρακτική συνέπεια της χρήσης παράνομων ή παρανόμως ληφθέντων αποδεικτικών μέσων είναι ότι οδηγεί σε απόλυτη ακυρότητα των πράξεων που προέρχονται από αυτά καθώς βάσει του άρ. 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ παραβιάζεται το υπερασπιστικό δικαίωμα του κατηγορουμένου και ειδικότερα το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αλλά και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύονται παράλληλα και από τις βασικότερες συνθήκες προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως την ΕΣΔΑ, το ΔΣΑΠΔ και το ΧΘΔΕΕ. Η συγκεκριμένη ακυρότητα δύναται να προβληθεί λόγω του απολύτου χαρακτήρα της ακόμα και μέχρι τον Άρειο Πάγο και εξετάζεται και αυτεπαγγέλτως βάσει του άρ. 174 παρ. 1 ΚΠΔ σε συνδυασμό με το άρ. 510 παρ. 1Α ΚΠΔ.

Ο Έλληνας νομοθέτης ήταν απόλυτος στην απαγόρευση χρήσης παράνομων ή παρανόμως ληφθέντων αποδεικτικών μέσων. Ο βασικός λόγος ήταν να ξεπεραστεί ο κίνδυνος να μετατραπεί η Ελλάδα σε μια οργουελική κοινωνία παρακολούθησης και καταδιώξεως καθώς υπάρχουν πλέον άπλετα τεχνολογικά μέσα που μπορεί κάποιος να τα χρησιμοποιήσει για αυτό το σκοπό. Από την άλλη, όμως, πολύ γρήγορα τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία επέφεραν ρηγματώσεις στο συγκεκριμένο θεωρητικά αρραγές νομικό πλαίσιο.

Ο μηχανισμός που χρησιμοποιήθηκε για να καμφθεί ο άκαμptos κανόνας της απαγόρευσης της χρήσης των παράνομων ή παρανόμως ληφθέντων αποδεικτικών μέσων ήταν κυρίως η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας που διατρέχει το ποινικό δίκαιο σε συνδυασμό με την αρχή της ηθικής απόδειξης (άρ. 177 παρ. 1), η χρήση των αποδεικτικών μέσων (άρ. 178 ΚΠΔ) και το τεκμήριο της αθωότητας. Η βασική σκέψη ήταν πρώτον να μην καταδικαστεί κάποιος που είναι καταφανώς αθώος ιδίως για πολύ σοβαρές κατηγορίες αλλά και παράλληλα από την άλλη να καταδικαστεί κάποιος που προφανώς διέπραξε ένα πολύ σοβαρό αδίκημα και το οποίο τυγχάνει ενίοτε να έχει

απασχολήσει την κοινή γνώμη και το κοινό περί δικαίου αίσθημα και για το οποίο υπάρχουν απτά αποδεικτικά στοιχεία όπως υλικό από κάμερες.

Όσον αφορά την αθώωση ενός κατηγορουμένου τόσο η θεωρία όσο και νομολογία του Αρείου Πάγου για να παρακάμψουν την άτεγκτη απαγόρευση του άρ. 19 Σ παρ. 3 Σ. και του άρ. 177 παρ. 2 ΚΠΔ χρησιμοποίησαν ένα πλήθος νομικών επιχειρημάτων τα οποία θα μπορούσαμε σχηματικά να τα κατατάξουμε σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι η χρήση μια πλειάδας νομικών διατάξεων συνταγματικής περιωπής όπως τα άρ. 2 παρ. 1 Σ. (προστασία της αξιοπρέπειας), 5 παρ. 1 Σ. (προστασία της προσωπικότητας), 5 παρ. 2 Σ. (απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας), 20 παρ. 1 Σ. (έννομη προστασία). Από τα ανωτέρω άρθρα η βασική προμετωπίδα θεωρείται το άρ. 2 παρ. 1 Σ. περί προστασίας τη αξίας του ανθρώπου, το οποίο κióλας δεν αναθεωρείται (άρ. 110 Σ). Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με θεωρίες προστασίας εννόμων αγαθών και ιεράρχησής τους όπως π.χ. με τη στάθμιση υπέρτερων εννόμων αγαθών και προωθεί το επιχείρημα της άρσης της απαγόρευσης χρήσης όταν πρόκειται για το μοναδικό μέσο που οδηγεί στην αθώωση ιδίως για κακουργήματα που επισείουν ισόβια κάθειρξη με το προηγούμενο τουλάχιστον νομοθετικό καθεστώς. Η τρίτη κατηγορία, επικεντρώνεται στη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας του άρ. 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ. βάσει της οποίας τα δικαιώματα δύνανται να περιοριστούν υπό προϋποθέσεις. Τέλος, η τέταρτη κατηγορία χρησιμοποιεί το νομικό επιχείρημα από το ποινικό δίκαιο της κατάστασης ανάγκης ή της άμυνας ενώ υπάρχουν και άλλα επιχειρήματα που κατά περίπτωση χρησιμοποιούνται όπως η επίκληση στο δικαιολογημένο ουσιώδες δημόσιο συμφέρον αλλά και μια μείξη των ανωτέρω ανάλογα με την περίπτωση. Σε διεθνές επίπεδο η ΕΣΔΑ στο άρ. 8 παρ. 2 παρέχει ορισμένες δυνατότητες άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών όπως για την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινική παραβάσεων.

Από την άλλη, όσον αφορά την καταδίκη ενός κατηγορουμένου η κάμψη του απορρήτου συντελείται σαφέστατα πιο δύσκολα και ειδικότερα σε κραυγαλέες περιπτώσεις αυθαιρεσιών με διάφορες αιτιολογίες όπως την επίκληση της δημόσιας σφαίρας ή ότι παρακολούθηση τελέστηκε στα πλαίσια «υπηρεσιακών καθηκόντων». Σε αυτές τις περιπτώσεις σοβαρής παραβατικότητας, που πολλές είδαν και το φως της δημοσιότητας, ενδεχόμενη μη αποδοχή αυτών, των εν πρώτοις παράνομων αποδεικτικών μέσων, θα οδηγούσε ίσως σε αθώωση των κατηγορουμένων και συνάμα σε δημόσια κατακραυγή.

Επίλογος

Γενικά, οι άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών διεξάγονται για την αντιμετώπιση μια πλειάδας σοβαρών αδικημάτων εντός των οποίων μια μεγάλη μερίδα αφορά τα λεγόμενα οικονομικά εγκλήματα. Ο όρος οικονομικό έγκλημα αποτελεί μια έννοια ομπρέλα που περιλαμβάνει μια σειρά εγκλημάτων τόσο του ΠΚ όσο και ειδικών ποινικών νόμων τα οποία σχετίζονται με την παράνομη επιδίωξη οικονομικού οφέλους των δραστών ή τρίτων. Εγκληματολογικά, το οικονομικό έγκλημα έχει σημεία επαφής με το έγκλημα του λευκού κολάρου, το επαγγελματικό έγκλημα, το εταιρικό ή επιχειρηματικό έγκλημα και το επιχειρησιακό ή οργανωσιακό έγκλημα καθώς και με τα εγκλήματα των ισχυρών.

Η πράξη έδειξε ότι στην Ελλάδα συντελούνται ορισμένες παρανομίες στη διαδικασία άρσης του απορρήτου για ανακριτικούς λόγους οι οποίες δεν είναι εκτεταμένες και δύσκολα αποδεικνύονται ή γίνονται δεκτές από τη δικαιοσύνη, καθώς οι αρχές καλύπτονται από το τεκμήριο της νομιμότητας και θεωρητικά τουλάχιστον προασπίζουν οι ίδιες το κράτος δικαίου. Οι όποιες παρανομίες ή παρατυπίες, οι οποίες πολλές φορές αποτελούν και επικαλούμενο λόγο αναιρέσεως ενώπιον του Αρείου Πάγου, αφορούν τη μη ανάγνωση από το δικαστήριο εγγράφων που σχετίζονται με την άρση του απορρήτου, τη μη ορθή καταγραφή του απομαγνητοφωνημένου υλικού, τη μη σωστή ερμηνεία του κειμένου της απομαγνητοφωνήσεως, τις ελλείψεις στη διερμηνεία, την έλλειψη αποσπασμάτων απομαγνητοφώνησης στις εκθέσεις των αρχών, τη λανθασμένη αποκωδικοποίηση εκφράσεων των κατηγορουμένων, τη παράνομη μαρτυρία αστυνομικών και την παραβίαση του απορρήτου του άρ. 370 ΠΚ. Ο Άρειος Πάγος συνήθως δεν κάνει δεκτούς του συγκεκριμένους ισχυρισμούς και συνήθως απορρίπτει του λόγους αναιρέσεως. Αντίθετα, το Ευρωπαϊκό δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο επιλαμβάνεται και ατομικών προσφυγών βάσει της σχετικής νομολογίας είναι πιθανότερο να αποφανθεί σε παραβίαση του άρ. 6 της ΕΣΔΑ για παραβίαση της δίκαιης δίκης και του άρ. 8 της ΕΣΔΑ για παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Περαιτέρω, η στατιστική ανάλυση των δεδομένων της ειδικής ανακριτικής πράξης της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών των ετών 2005-2023 από την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) και την Αστυνομία έδειξε ότι αυτή αποτελεί το βασικό και πλέον αποτελεσματικό μέσο καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος

καθώς κατεξοχήν το οργανωμένο έγκλημα εξαρθρώνεται παγίως μέσω των νομίμων τηλεφωνικών παρακολουθήσεων των αρχών.

Από την εξέταση των στοιχείων προέκυψε ότι με το πέρασμα των ετών οι άρσεις του απορρήτου των επικοινωνιών (βουλεύματα και διατάξεις) πολλαπλασιάστηκαν. Ακόμα, προέκυψε ότι τα κυριότερα εγκλήματα για τα οποία ενεργοποιείται η άρση του απορρήτου είναι οικονομικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, για το 2022 η συντριπτική πλειοψηφία των άρσεων αφορούσε οικονομικά εγκλήματα και ειδικότερα κατά σειρά τις εγκληματικές οργανώσεις, τη διακεκριμένη κλοπή και την εκβίαση.

Η μερίδα του λέοντος των άρσεων απορρήτου σχετίζεται με την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος (187 ΠΚ) και διαχρονικά αφορά σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα κυρίως τρεις βασικές κατηγορίες σοβαρών εγκλημάτων πρώτον την παράνομη διακίνηση μεταναστών, δεύτερον τις οργανωμένες ληστείες και κλοπές και τρίτον τα ναρκωτικά.

Επιπροσθέτως, η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έδειξε ότι η αλματώδης αύξηση των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών οδήγησε σε σημαντική αύξηση της εξιχνίασης της σοβαρής εγκληματικότητας και ειδικότερα και του οικονομικού εγκλήματος και παρεπόμενα σε μείωση των κρουσμάτων αυτών όχι όμως κατ' ανάλογο τρόπο. Παρά όμως τα σαφώς ενθαρρυντικά στοιχεία για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας προβληματισμό προκαλεί το γεγονός στην πρόσφατη στατιστική επετηρίδα της αστυνομίας των ετών 2020-2023 καταγράφεται μια σταδιακή αύξηση του οικονομικού εγκλήματος σε μια σειρά σοβαρών εγκλημάτων όπως είναι τα εγκλήματα κατά περιουσιακών δικαιωμάτων και τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και μια στασιμότητα στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος (εξιχνίαση εγκληματικών ομάδων και μελών) παρά την σωρεία των άρσεων του απορρήτου οι οποίες σταθερά ξεπέρασαν τις 3.000 το έτος την επίμαχη τετραετία (2020-2023) και παρά το γεγονός ότι το συγκεκριμένο διάστημα η ελληνική οικονομία κατέγραψε καλύτερους οικονομικούς δείκτες σε σχέση με το μνημονιακό παρελθόν. Ενδεχομένως, η θετική επίδραση της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης να αρχίζει να φτάνει στα όρια της είτε διότι οι δράστες χρησιμοποιούν πολλούς και σύνθετους τρόπους επικοινωνίας, είτε διότι δεν λειτουργούν σωστά και άλλοι μηχανισμοί της αντεγκληματικής πολιτικής όπως είναι η καταπολέμηση της υποτροπής, η αποτροπή και η καταστολή καθώς ο αριθμός των εγκλείστων στην Ελλάδα παραμένει παραδόξως σταθερός την τελευταία δεκαετία (2015-2024).

Το οικονομικό έγκλημα συναρτώμενο με το ευρύτερο οικονομικό όφελος των δραστών αποτελεί κρίσιμη παράμετρο στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδική ανακριτική πράξη αποτελεί ένα από τα πολλά εργαλεία για την περιστολή της εγκληματικότητας δεν μπορεί όμως από μόνη της να την τιθασεύσει ούτε μπορεί να χρησιμοποιείται αμέτρως δίχως να εξετάζονται τα ειδικότερα στοιχεία κάθε περίπτωσης ξεχωριστά. Σε αντίθετη περίπτωση, η «κανονικοποίηση» και η καταχρηστική έκδοση άρσεων απορρήτου μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε πάγια αποδυνάμωση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικονομικών εγγυήσεων ενός κράτος δικαίου και βασικών υπερασπιστικών δικαιωμάτων ενός υπόπτου και κατηγορουμένου στο βωμό της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας αλλά μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ίδια την αποτελεσματικότητα του μέτρου. Οι αυξητικές τάσεις του οικονομικού εγκλήματος των τελευταίων ετών σε συνάρτηση με ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό των άρσεων του απορρήτου το ίδιο χρονικό διάστημα θα πρέπει να προβληματίσουν όλους όσους ασχολούνται με την αντεγκληματική πολιτική στη χώρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2005) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2004.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2006) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2005.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2007) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2006.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2008) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2007.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2009) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2008.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2010) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2009.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2011) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2010.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2012) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2011.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2013) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2012.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2014) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2013.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2015) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2014.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2016) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2015.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2017) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2016.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2018) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2017.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2019) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2018.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2020) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2019.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2021) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2020.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2022) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2021.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2023) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2022.

ΑΔΑΕ - Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (2024) Έκθεση πεπραγμένων έτους 2023.

Ακριβοπούλου, Χρ. (2012) *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Στ. (2003) *Ανακριτική*, 5^η έκδ., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Στ. (2004) *Εγκληματολογία*, 8^η έκδ., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλοσκόφης, Ο. (2019) 'Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών', σε *Εγκλήματα των ισχυρών - Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, (επιμ.) Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, σελ. 87-109 Αθήνα: ΕΑΠ.

Ανδρέου, Φ. (2004) *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας. Κατ' άρθρο κείμενο, ερμηνεία, νομολογία*.

Αρχιμανδρίτου, Μ. (2022) *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*, 7^η έκδ., Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014) *«Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό έγκλημα*, Αθήνα: Σάκκουλας.

Βενιζέλος, Ελ. (2022) Τα συνταγματικά όρια στην άρση του τηλεφωνικού απορρήτου των πολιτών και των πολιτικών προσώπων για λόγους εθνικής ασφάλειας – Η υπόθεση Ανδρουλάκη, Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης». Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://www.constitutionalism.gr/> στις 27.11.2024.

Βούλγαρης, Δ. (2020) «Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33 επ. ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων», *The Art of Crime*, τεύχος 9, Νοέμβριος 2020, σελ. 245-251.

Γεραπετρίτης, Γ. (2022) Το Σύνταγμα και η άρση απορρήτου των επικοινωνιών, *Η Καθημερινή*, 9.8.2022. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://www.kathimerini.gr/> στις 27.11.2024.

Βιδάλη, Σ. (2017) *Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δαλακούρας, Θ. (2016) «Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ», *Ποινική Δικαιοσύνη*, αρ. τεύχους 203, σελ. 1105-1112, Νομική Βιβλιοθήκη.

Δαλακούρας, Θ. (2022) «Η αποδεικτική διαδικασία κατά τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και τις μετέπειτα τροποποιήσεις του», *Ραδάμανθς*, Περιοδική έκδοση του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, τεύχος 28^ο, σελ. 11-24.

Δημόπουλος, Χ. (2022) *Εγκληματολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Διονυσοπούλου, Α. (2022) «Άρση απορρήτου τηλεφωνικής επικοινωνίας στον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – Η σχέση των άρθρων 254-255 ΚΠΔ και του ν. 2225/1994», *Ποινικά Χρονικά*, Φεβρουάριος, τεύχος 2, σελ. 91-97.

Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου (2024) Ανακοίνωση – Ενημέρωση σχετικά με τις υποκλοπές, Αθήνα 30.7.2024. Ανακτήθηκε στις 14.1.2015 από: <https://eisap.gr/%ce%b1%ce%bd%ce%b1%ce%ba%ce%bf%ce%af%ce%bd%cf%89%cf%83%ce%b7-30-7-2024/>

Ελληνική Αστυνομία (2013) Έκθεση για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2011.

Ελληνική Αστυνομία (2014) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2012.

Ελληνική Αστυνομία (2014) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2013.

Ελληνική Αστυνομία (2015) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2014.

Ελληνική Αστυνομία (2016) Έκθεση για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2015.

Ελληνική Αστυνομία (2017) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2016.

Ελληνική Αστυνομία (2018) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2017.

Ελληνική Αστυνομία (2019) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2018.

Ελληνική Αστυνομία (2020) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2019.

Ελληνική Αστυνομία (2022) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2020.

Ελληνική Αστυνομία (2022) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2021.

Ελληνική Αστυνομία (2024) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2022.

Ελληνική Αστυνομία (2024) Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2023.

Ελληνική Αστυνομία Στατιστική επετηρίδα έτους 2020.

Ελληνική Αστυνομία Στατιστική επετηρίδα έτους 2021.

Ελληνική Αστυνομία Στατιστική επετηρίδα έτους 2022.

Ελληνική Αστυνομία Στατιστική επετηρίδα έτους 2023.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2014) *Οικονομικό έγκλημα & διαφθορά στο δημόσιο τομέα*, Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.

Καρράς, Αργ. (2007) *Επιτομή ποινικού δικονομικού δικαίου*, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Καρράς, Αργ. (2016) *Κώδικας ποινικής δικονομίας, συστηματική ερμηνεία και μεθοδολογική κατ' άρθρο ερμηνεία*, γ' έκδ., Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.

Κονταξής, Αθ. (2006) *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας*, τόμος πρώτος άρθρα 1-271, δ' έκδ., Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκουλα.

Κουράκης, Ν. (2000) «Το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα», *Ποινική Δικαιοσύνη*, σελ. 644-654.

Λαχανά, Κ. - Χρ. (2013) «Quod ab initio non valet, in tractu temporis non convalescit: Νομική θεμελίωση της ασυμβατότητας της οδηγίας 2006/24/εκ προς το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ με αναγωγή στα νομολογιακά προηγούμενα (stare decisis) του δικαστηρίου του Στρασβούργου», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τεύχος 12.

Καμίνης, Γ. (2005) «Το πρόβλημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία μετά την αναθεώρηση του άρθρου 19 του Συντάγματος», σε *Τιμητικό τόμο για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη Ι Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια*, σελ. 337-363, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Κραμβία - Καπραδή Μ. και Χρ. Τσολάκης (2011) *Οικονομικά εγκλήματα στις επιχειρήσεις*, Αθήνα: Κριτική.

Λαμπρόπουλος, Β. (2024) «Πόσους παρακολουθούσε η ΕΥΠ, πόσους η ΕΛ.ΑΣ.» Τα Νέα, 1.2.2024. Ανακτήθηκε στις 27.12.2024 από:
<https://www.tanea.gr/2024/02/01/greece/posous-parakolouthouse-lfi-eyp-posous-i-el-as-online/>

Μαργαρίτης, Λ. (2020) *Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019, τόμος πρώτος (άρθρα 1-461)*, Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.

Μάρκοβιτς, Γ. (2013) *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Μπιτζιλέκης, Ν. (2010) «Η διαφθορά ως νομικό πρόβλημα», σε *Εγκληματολογικές Αναζητήσεις, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη*, 596-628, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Ναΐντος, Χ. (2017) «Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα», *Ποινικά Χρονικά*, τόμος ΞΖ, σελ. 491-499.

Νάσκου-Περράκη, Π. (2022) *Δικαιώματα του ανθρώπου. Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία, γ' έκδ.*, Σάκκουλα: Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Παναγοπούλου-Κουτνατζή, Φ. (2023) *Σύνταγμα. Ερμηνεία κατ' άρθρο. Άρθρο 19*, σε Βλαχόπουλο Σπ., Κοντιάδη Ξ., Τασόπουλο Γ. (επιμ.), Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου - ΣύνταγμαWatch.gr. Ηλεκτρονική έκδοση. Ανακτήθηκε στις 24.1.2023 από:

<https://www.syntagmawatch.gr/wp-content/uploads/2023/02/%CE%86%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-19-ME-COVER.pdf>

Παπαδαμάκης, Α. (2007) «Ανακριτική διείσδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος», σε *Τιμητικό τόμο για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη II*, σελ. 947-961, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Παπαδαμάκης, Α. (2019) *Ποινική δικονομία. Θεωρία - πράξη - νομολογία*, 9^η έκδ., Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Παπαδόπουλος, Ν. (2017) «Άρθρο 19 συντάγματος», σε Σπυρόπουλο Φ., Κοντιάδη Ξ., Ανθόπουλο Χ. και Γεραπετρίτη Γ. (επιμ.), Σύνταγμα. Κατ' άρθρο ερμηνεία, σελ. 469-494, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Παπαχααραλάμπους, Χ. (2019) 'Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου', σε *Εγκλήματα των ισχυρών - Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, (επιμ.) Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχααραλάμπους, σελ. 139-153, Αθήνα: ΕΑΠ.

Παύλου, Σ. (2015) «Η μαγνητοφώνηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, πρακτικές στρεβλώσεις και εκτροπές. Μια πρώτη καταγραφή προβλημάτων και σκέψεων», *Ποινικά Χρονικά*, τόμος ΞΕ', σελ.161-166.

Ράϊκος, Δ. (2006) *Δημόσια διοίκηση και διαφθορά από τη σκοπιά του διοικητικού δικαίου*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Σεβαστίδης, Χ. (2012) *Κώδικας ποινικής δικονομίας (ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, άρθρα 96-176*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Σεβαστίδης, Χ. (2015) *Κώδικας ποινικής δικονομίας (ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος III, άρθρα 177-319*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Σεβαστίδης, Χ. (2019) «Η σημασία και η λειτουργία του άρθρου 178 παρ. 2 και 3 του νέου ΚΠΔ (έννοια «βάρους απόδειξης» και ενίσχυση τεκμηρίου αθωότητας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, άρ. τεύχους 228, Απρίλιος 2019.

Σπινέλλη, Κ. (2014) *Εγκληματολογία*, γ' έκδ., Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ. (2023) 'Νόμοι - Ο νόμος 5002/2022 σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών (ΦΕΚ Α' 228/9-12-2022): κρίσιμες για τις θεμελιώδεις ελευθερίες «αστοχίες»', *Ποιν.Δικ.*, 1/2023, σελ. 108-115.

Τσόλιας, Γρ. (2023) «Το νομικό πλαίσιο άρσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών για τη διακρίβωση εγκλημάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 5002/2022 και η απολεσθείσα ευκαιρία εκσυγχρονισμού του», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3, σελ. 242-253.

Τσιφτσόγλου, Ά. (2015) *Δημόσια ασφάλεια και ιδιωτικότητα*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Χατζηκώστας, Κ. (2016) «Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα. Οι σημαντικότερες αλλαγές που έφερε ο Ν. 4254/2014», *Ποινική Δικαιοσύνη*, αρ. τεύχους 197, σελ. 369-380, Νομική Βιβλιοθήκη.

Χουλιάρας, Αθ. (2019) Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική σε *Εγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, (επιμ.) Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, σελ. 63-85, Αθήνα: ΕΑΠ.

Χρυσανθάκης, Χ. (2020) *Εισηγήσεις συνταγματικού δικαίου*, β' έκδ., Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση

Antinori, A. (2018) "Systemic corruption: weapons of the twenty-first century, organized crime and the mafia, in Peter C. Kratcoski and Maximilian Edelbacher (eds.), *Fraud and Corruption*, pp. 263-275, Cham: Springer.

Bąkowski, P. (2024) "Combating corruption in the European Union", EPRS - European Parliamentary Research Service, 9.12.2024. Retrieved January.20.2025 from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)

Clinard, M. B. and Quinney, R. (1973) *Criminal Behaviour Systems: A Typology*, 2nd ed., New York: Holt, Rinehart and Winston.

FATF (2013) *FATF Report. The role of Hawala and other similar service providers in money laundering and terrorist financing*, OECD. Retrieved January.25.2025 from: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf>

Holmes, L. (2015) *Corruption: a very short introduction*, 1st ed., Oxford: Oxford University Press.

Mildebrath, H. (2022) “Greece's Predatorgate The latest chapter in Europe's spyware scandal?”, document, 8.9.2022. Retrieved January.14.2025 from: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2022\)733637](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2022)733637)

Pearce, F. (1976) *Crimes of the powerful: Marxism, crime and deviance*, London: Pluto Press.

Schrager, L. Sh. and James, F. Short Jr. (1978) “Toward a sociology of organizational crime”, *Social Problems*, 25 (June), pp. 407-419.

Sutherland, Ed. (1940) “White-Collar Criminality”, *American Sociological Review*, Vol. 5, No. 1, pp. 1-12.

Quinney, R. (1977) “The Study of White - Collar Crime: Toward A Reorientation in the Theory and Research’ in G. Geis & R. Meier (eds) *White - Collar Crime - Offences in Business, Politics and the Professions*, New York, London: The Free Press.

Γνωμοδοτήσεις

- 1) Γνωμοδότηση υπ’ αρ. 83/2002 της ΑΠΔΠΧ.
- 2) Γνωμοδότηση υπ’ αρ. 9 /2009 του Εισαγγελέα του ΑΠ.
- 3) Γνωμοδότηση υπ’ αρ. 2/2017 του Εισαγγελέα του ΑΠ.
- 4) Γνωμοδότηση υπ’ αρ. 14/2020 του Εισαγγελέα του ΑΠ.

Ιστότοποι

Ελληνική Αστυνομία ανακτήθηκε στις 21.12.2024 από <https://www.astynomia.gr/>.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.